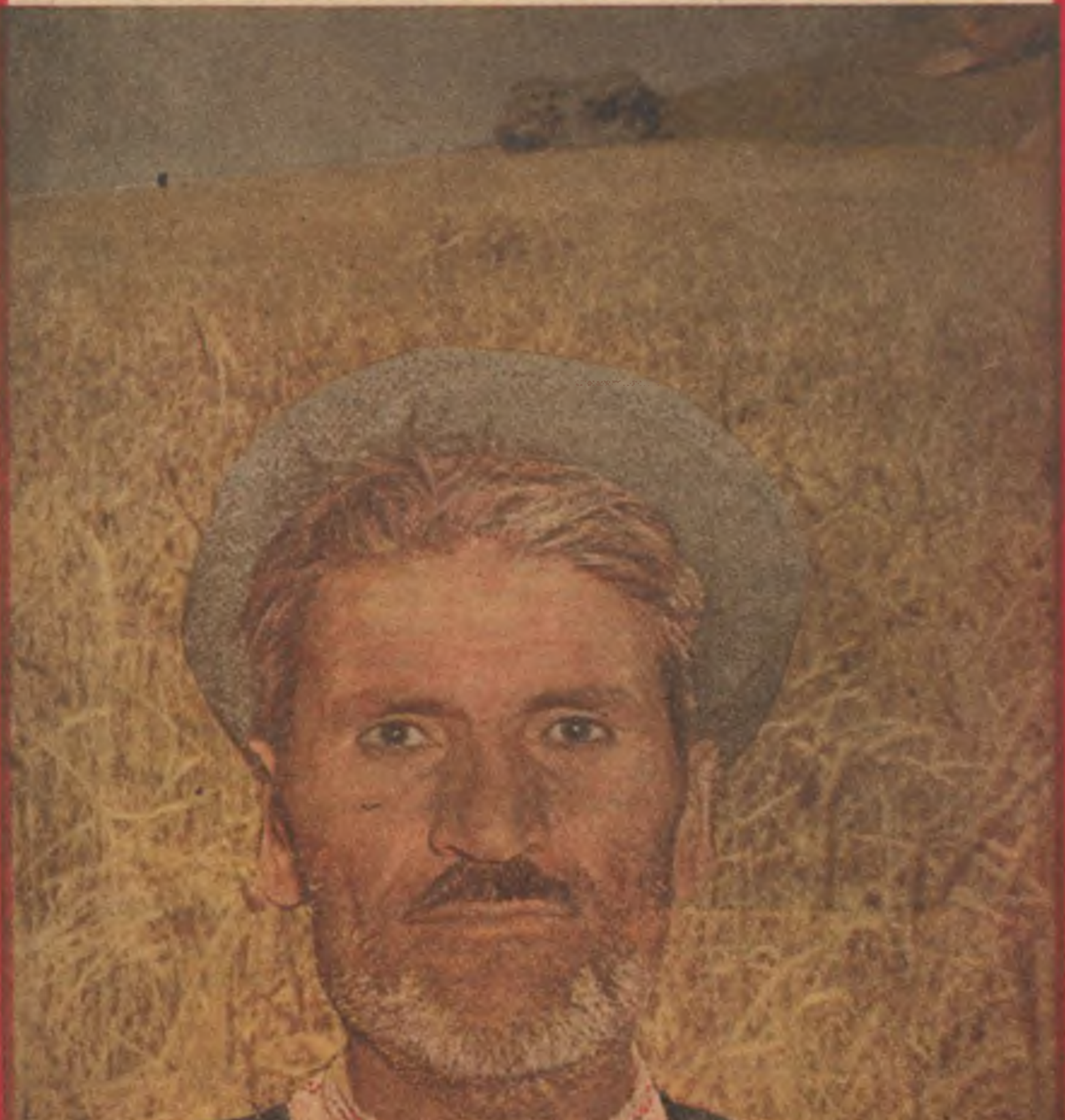
29 Haziran 1957 Sene: 4 Cilt: X, Sayı: 164

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

Fiatı 60 Kuruş

AKİS'in Yazı Müsabakası

Önümüzdeki sayıdan itibaren gönderilen yazıları neşre başlıyoruz

1 —AKİS'in bu seneki yazı müsabakası için seçilen mevzu şudur: Demokratik rejim içinde yaşamağa azimli milletler ne şekilde hareket etmelidirler?

2 — Müsabakaya katılmak için gönderilen yazılar kâğıdın bir yüzüne makinayla ve orta aralıkta yazılacak, uzunluğu da 23x30 eb'adındaki kâğıtlarla iki sayfayı tecavüz etmiyecektir.

3 — Gelen yazılar önce AKİS'in yazı işleri kadrosundan kurulacak bir küçük jüri tarafından incelenecek, uygun görülen AKİS'te neşredilecektir.

4 — Yazıların neşrine 1 Temmuz 1957'de başlanacak ve 30 Nisan 1958 den sonra gelen yazılar müsabaka dışında bırakılacaktır.

5 — AKİS'te neşredilen yazılar 1958 Mayıs başında toplanacak olan selâhiyetli bir jüri tarafından incelenecek, Birinciliği kazanan yazının sahibine 1.000; İkinciliği kazanan yazının sahibine 500 ve Üçüncülüğü kazanan yazının sahibine de 250 lira telif hakkı ödenecektir. Bundan başka birinciliği kazanan yazının muharririnin resmi 1958 Mayısının ortasında çıkacak olan Beşinci yılımızın ilk sayısının kapağını süsliyecektir.

6 — Müsabakaya katılacak yazıların "AKİS Mecmuası, yazı müsabakası servisi P. K. 582 - Ankara" adresine postalanması lâzımdır.

Dikkat :

Müsabakaya gönderilen yazıların bir kısmının çok kısa olduğu görülmüştür. Makalelerin yazı makinası ile yazılmış iki sayfayı tecavüz etmemesi şartıyla, bir fikri etrafile izah edebilecek uzunlukta olması lâzımdır.

Kapak Baskısı : Rüzgârlı Matbaa Denizciler Cad. - ANKARA

Kapak Klişesi : Kenan Dinçman Klişe Fab.. - İSTANBUL

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl : 4, Cilt : X, Sayı : 164

Rüzgârlı Sok. Ovehan

Kat: 3 Daire: 7

P. K. 582 — Ankara

18992 (Yazı İşleri)

15221 (İdare)

Fiatı 60 Kuruş

★

Müessisi

Metin TOKER

★

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına İmtiyaz Sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden Mesul Müdür:

Tarık HALULU

★

Umumî Neşriyat Müdürü

Hamdi AVCIOĞLU

★

Teknik Sekreter :

İlhami SOYSAL

★

Karikatür :

TURHAN

★

Fotoğraf :

Hüseyin EZER

Osman ÖZCAN

ASSOCIATED PRESS

TÜRK HABERLER AJANSI

★

Klişe :

Desen Klişe ATELYESİ

★

Müessese Müdürü :

Mübin TOKER

★

Abone Şartları :

3 aylık	(12 nüsha) :	6 lira
6 aylık	(25 nüsha) :	12 lira
1 senelik	(52 nüsha) :	24 lira

★

İlân Şartları :

3 renkli arka kapak (Tam Sayfa): 350 Lira

Kapak içi 300 lira, metin sayfaları Santimi 4 lira.

★

Dizildiği ve Basıldığı Yer :

Rüzgârlı Matbaa — ANKARA

Tel : 15221

Basıldığı tarih: 27.6.1957

Kapak resmimiz:

Köylü Vatandaş

Sandık başına!..

Kendi Aramızda

Milli Cephe hakkında

Altı rey sahibi bir ailenin, hiç bir partiyle ilgisi olmayan reisiyim. 14 Mayıs 1949 - 1950 değil - tarihinde doğan torunuma Celâl adını koymuş, 1950 ve 1954 seçimlerinde reylerimizi D.P. ye vermiştik.

Osman Bölükbaşı'nın başına gelenler beni dehşete düşürdü ve yıllardan beri erimekte olan ümidimizin son zerresini de yok etti. Şimdi derin derin düşünüyorum, önümüzdeki seçimlerde reyimizi hangi muhalif partiye vereceğiz? Vardığım netice şu:

Kat'i bir zafer kazanmak ve memleketi aydınlığa kavuşturmak için üç partinin birleşmesi artık vacip olmuştur. İş işten geçmeden, kanuni imkânlar henüz müsaitken ne yapıp yapıp milli bir cephe kurmalarını üç partinin idarecilerinden ısrarla rica ediyorum. Her türlü mütalâa ve mülâhazalar bir tarafa bırakılmalı, karşılıklı fedakârlıklarla mutlaka anlaşmaya varılmalıdır.

Hulûsi Çıngı - Ankara

★

Son günlerin hâdiseleri iyiden iyiye gösterdi ki seçimlere gidiliyor. Gene son günlerin seçimlere gidildiğini gösteren hâdiseleri de gösteriyor ki iktidarı ellerinde bulunduranlar altlarındaki koltuğu kaçırmamak için çırpınmaktadırlar ve Meclisteki büyük çoğunluklarına güvenerek yapmıyacakları şey yoktur. Hâl böyle olduğuna göre muhalefete tek bir vazife düşmektedir: Birleşmek... Teker teker hiç bir muhalif parti bugünkü geniş imkânlar içindeki D.P. nin sırtını yere getiremez. Ama darbımesel meşhurdur: "Tek elin nesi var? İki elin sesi var". Birleşen ve tek cephe halinde D.P. nin karşısına çıkan Muhalefet onlara bu koltukları çok aratır.

Ali Gülü - Urfa

★

Mecmua hakkında

163 sayılı AKİS'te çıkan Memduh Lülü imzalı mektubu hayretle okudum. Meğer İnönü devlet adamı değilmiş! Burada İnönü'nün memlekete yaptığı hizmetleri ve yüksek vasıflarını sayıp dökecek değilim. Esasen bu işi Menderes, Bütçe müzakereleri sırasında benim yapabileceğimden çok iyi bir şekilde yaptı. Havaya çekilen boş nutuklarla devlet adamı olunamıyacağını da sanırım herkes bilir.

Nazmi Usta - İstanbul

★

AKİS'in 163 üncü sayısında Memduh Lülü'nün mektubunu üzülerek okudum. İnönü olgun bir devlet adamı olduğu kadar, AKİS'de o derece tarafsız ve vakur bir mecmuadır. Bu vatan, İnönü'ye çok şey borçludur, bunu inkâr faydasızdır, beyhudedir. AKİS'e gelince, hakikatları bu derece açık, bu derece büyük bir medenî cesaretle ortaya döken bir ikinci mecmua basın âlemimizde henüz mevcut değildir.

Nevruz Aslan - Kars

★

AKİS'in çok eski bir okuyucusuyum. çıkmakta devam ettiği müddetçe okuyacak kadar da tiryakisiyim. Bu bağlılığımın sebebi, AKİS'in Türk Basınına örnek olacak medenî cesaretidir. Fakat... Günler geçtikçe AKİS'e olan sevgim azalıyor. Zira artık açıkça C.H.P. propagandası yapıyorsunuz. Son sayınızdaki Turhan Feyzioğlu'nun makalesinde dahi partisinin propagandası gözden kaçmıyacak kadar aşikâr. Bir parti uğruna sevgili AKİS'i kurban etmek doğru mu?

A. Çilek - Sivrihisar

★

AKİS'in 163 üncü sayısındaki "Hür. P. nin hiddeti" başlıklı yazınızda Yeni Gün'ün neşriyatından bahisle Feyzioğlu'nun C.H.P. ye girmekle Hür.P. yi hayal kırıklığına uğrattığını ve Hür. P. nin Ödemişli Vaiz meselesindeki ürkek tutumuyla bunu hak ettiğini yazıyorsunuz. Sorarım size, AKİS hâdiselerin aksi olmaktan mı çıktı, yoksa artık okuduğunuzu mu anlamıyorsunuz? Meclisin o celsesinde Hür. P. Hatibine söz verilmediğini bilmiyor olamazsınız. Vaiz meselesi dolayısıyla Yeni Gün'de Cihad Baban'ın ve Cemal Köprülü'nün makalelerini de şüphesiz görmüşsünüzdür. Ecee, şu halde?

Dr. F. Alpkireş - Lapseki

★

Kusura bakmayın ama artık AKİS'in de "bakırı" çıktı. Seçimlerin yaklaştığını hissedip "vazifenize" başlama zamanının geldiğini kabul ederek C.H.P. nin propagandasını -eskisine nazaran daha sarih olarak- yapmaya başladınız. 163 üncü sayınızdaki "Gençlik Aşısı" başlıklı yazıyı okuyan okuyucuların da aynı hususu düşündüklerinden şüphem yok. Prof. Turhan Feyzioğlu ile bir kaç Temyiz Azası'nın C.H.P. ne girişi üzerine, bir ortaya çıkıp şıkır şıkır oynamadığımız kaldı.

AKİS'in "iddia"sını kayıp ettiğini görmenin samimî üzüntüsü içinde olduğumu da kaydetmek isterim. Yazık, bizi epey zaman aldattınız. İşte memleketimizin kaderi... Ve yazık ki bu yüzden de "lâyık" olduğumuz seçimde "idare" edilmekten şikâyetçi olmamak durumundayız.

Ahmet Aydın - Ankara

★

AKİS'in 163 sayılı nüshasında Turhan Feyzioğlu'nun yazısını ibretle okuduk. Fakat kendi deyimleriyle "C.H.P. nin bir neferi" olarak Partiyi göklere çıkarırlarken Liderleriyle ne derece tezada düştüklerinin farkına vardılar mı bilmiyorum? Şöyle ki "Yurdun her köşesinde camileri doldurup taşan kitlelere, uyanık fikirli açık düşünceli, iyi ahlâklı din adamları marifetiyle, manevi ve ahlâki yükseliş aşılanabileceği gibi.." derlerken, yarın yazılacak tarihimizde şimdiye kadar bu bahiste kabahatın 34 senedenberi doğru yol gösterilmeyen % 70'i okuma yazmadan bihaber milletimizde olmadığını kabul edeceklerini ümit ederiz. Naçiz kanaatimiz, bu işlerin ne körükörüne inkılâpçılık anlayışı ve hele ne de bugünkü durumla halledilemiyeceği merkezindedir.

M. Emin Kavuncu - İstanbul

YURTTA OLUP BİTENLER

İktidar

En mühim nokta

Geçen haftanın sonunda Cumartesi gecesi Ankara bütün gün devam eden boğucu sıcakların tesirinden kurtulup yayla akşamlarının ferahlık verici serinliğine kavuştuğu bir sırada, politikacıların karargâhı haline gelerek siyasi hayatımızın en ehemmiyetli bir merkezi haline gelen meşhur Ankara Palasın bahçesinde sadece iki masada oturanlar vardı. Diğer masalar boştu. Bahçenin çimenleri üzerindeki ağaçların altındaki bir masada Başbakan Menderes günün yorgunluğunu çıkarıyor, beraberindekilerle sohbet ediyordu. Başbakanın sohbet arkadaşları Namık Gedik, Emin Kalafat ve.... ve Nihat Erim ile Sefa Kılıçhoğlu idi. Bu samimi sohbette D.P. Genel İdare Kurulu tarafından hakkındaki muvakkat ihraç cezasının kaldırılmasiyle sevgili partisinin saflarına ve kıymetli ideal arkadaşlarına kavuşmak fırsatını henüz elde eden Dr. Sarolun da bulunmaması tuhaftı. "İktidarın başı" nın nezdindeki mevkii bir müddet Emin Kalafat, halen de Dr. Namık Gedik tarafından doldurulan Dr. Mükerrem Sarol, hakkındaki inzibati cezanın kaldırılmasıyla yeniden ideal arkadaşlarının yanında yer almaya, kelimenin tam mânasiyle gurbetten dönmeye hak kazanıyordu. Muhterem Doktorun politika sahasındaki büyük tecrübelerini partisinden ve ideal arkadaşlarından esirgemiyeceği, mukabil tarafın da bu kıymetli tecrübelerden lâyıkiyle faydalanacağı muhakkaktı.

"İktidarın başı" Ankara Palasın bahçesinde yeni ideal arkadaşlarıyla görüşürken eski ideal arkadaşı Dr. Sarol da Ankara Palasın taraçasında Hüsnü Yaman ve Firuzan Tekil ile birlikte gurbetten dönüşü tes'it ediyordu. Dr. Sarol son derece neşeliydi ama aklı fikri bahçede olup bitenlerdeydi. Sık sık ayağa kalkıyor ve bahçedeki, ağaçlar altındaki masaya bakıyordu.

Ankara Palasın bahçesindeki diğer masada ise, Cumhurbaşkanı sayın Celâl Bayar bulunuyordu. Yanlarında bir yaveri ile, orta boylu, sportmen yapılı, sarışın biri vardı. Bu sarışın zat D.P. Müşterek Haysiyet Divanı Başkanı, Rize Milletvekili Osman Kavrakoğlu idi. Cumhurbaşkanının Rize Milletvekili ile çok alâka çekici bir mevzu üzerinde sohbet ettikleri ilk bakışta anlaşılıyordu. Seçimlerin yaklaştığı bir sırada, D.P. nin dört kurucusundan biri olan sayın Cumhurbaşkanının, parti kademelerinde ehemmiyetli bir mevkii dolduran Kavrakoğlundan bazı izahat aldığı kolaylıkla tahmin edilebilirdi.

Ankara Palas bahçesindeki sohbetten bir gün evvel, Meclis komisyonu C.M.P. lideri Osman Bölükbaşının dokunulmazlığının kaldırılmasına karar vermişti. Mesele iki gün sonra B.M.M. de müzakere mevzuu olacaktı. Hadise bütün çevrelerde dikkat ve alâka ile takip ediliyordu. Sohbet sırasında ihtimal, Devlet Başkanı ile Rize Milletvekili arasındaki konuşma bu mevzua da intikal etmişti. Devlet Başkanının bu mesele hakkındaki düşünce ve görüşlerini Rize Milletvekiline de anlatmış olması muhtemeldi.

Osman Kavrakoğlu

Gizli vazife!.

Dr. Mükerrem Sarol

Yeni ufuklar

Bu arada şüphesiz en mühim mevzuun yaklaşan seçimler olması da tabii idi. Zaten her şey onunla ilgili değil miydi? Yaklaşan seçimlere en fazla ehemmiyet veren D.P. ve bilhassa onun yüksek kademeleriydi. Başbakanlıktaki ve Çankayadaki istişareler günlerden beri devam ediyordu. Seçimlerin tarihinin tesbiti ve seçim propagandasının istikametinin tayini iktidar çevrelerini en fazla meşgul eden husus olmak vasfını bu haftanın başında da muhafaza ediyordu.

B. M. M.

Anayasanın gölgesinde

Bu haftanın başında Pazartesi günü öğleden sonra saatın akrep ve yelkovanı 3 rakkamının üzerinde buluştuğu bir sırada, polis kuvvetleri Ulus Meydanından İstasyona inen geniş caddeyi biriken halk topluluğundan "temizleme"ye çalışırken Büyük Millet Meclisinin cümle kapısının sağ tarafında Cumhurbaşkanının numarasız otomobili sol tarafında da Başbakanlığın A.0002 plâkalı Cadillac'ı duruyordu.

Bu, İktidarın en yüksek çevrelerinin Meclisin o günkü içtimaına verdikleri büyük ehemmiyeti gösteren küçük bir noktaydı. O gün Büyük Meclis, C.M.P. lideri Osman Bölükbaşının dokunulmazlığının kaldırılması meselesini görüşecekti. İktidar, başlangıçtan itibaren, bu meseleye büyük bir ehemmiyet vermişti. Tahkikat evrakı birkaç gün içinde tekemmül ettirilmiş ve karma komisyon raporu gündeme konulmuştu. Vilâyetlerdeki milletvekilleri, 24 Haziran Pazartesi günü Ankarada bulunmak üzere talimat almışlardı. Celsenin devamı boyunca, Başbakan merdiven altında ve koridorlarda müzakerelerin havasım takip etti. Hattâ bir aralık, Cumhurbaşkanı da aşağı indi ve merdiven altında Başbakanın etrafına toplanan milletvekilleriyle görüştü.

Muhalefet partileri de mevzu üzerinde ehemmiyetle durmuşlardı. Çünkü hâdisenin Anayasa teminat ve tatbikatı ile alâkası vardı. 300 senedenberi, hemen bütün parlamento rejimlerinde, teşrii vazifelerini yerine getirirken söyledikleri sözlerden dolayı milletvekillerinin takibata maruz bırakılmadıkları malûmdu. Türk Anayasasının 17 inci maddesi de aynı prensibi benimsemiş bulunuyordu. Osman Bölükbaşının hesap vermek üzere adalete teslim edilmesi, hiç şüphesiz, hukukçuların kolay çözemiyecekleri bir Anayasa problemi yaratacaktı.

İsmet İnönünün Meclis kürsüsünden belirttiği gibi, hâdisenin ehemmiyet arzeden ikinci bir noktası, Bölükbaşı hakkında cereyan eden muamelenin Kırşehir meselesine bağlı bulunmasıydı. "İktidar, C.M.P. liderini husust bir usul ile takip ediyordu. 1954

Kapaktaki adam

Köylü Vatandaş

Şu sıralarda tarlalarda yaz güneşinin kemale erdirdiği mahsulü kaldırmakla ve boğucu sıcaklarda, kızgın güneş altında mahsulünün harmanıyla işi başından aşkın olan Köylü Vatandaş, seçimlerin yaklaşmasıyla siyasi hayatımızdaki mühim mevkiini tekrar aldı. Şimdi bütün gözler ve düşünceler tarladaki Köylü Vatandaşın aklından geçenlere, daha doğrusu onun reyine çevrik bulunuyor. Bütün siyasi partiler, iktidara giden yolun köylü reyinden geçtiğini pek iyi bildiklerinden Köylü Vatandaşın halinden memnun olup olmadığını, onun reyini kazanmak için neler yapmak lâzım geldiğini araştırıyorlar. Önümüzdeki günlerde Köylü Vatandaşlar mahsullerini arabalarına sarıp satmak üzere kasaba yolunu tuttukları sırada otomobiller dolusu politikacı da köylünün nabzını tutmaya, onu kendi tarafına çekmeye çalışmak için tozlu köy yollarına dökülecekler.

Hoşa gitse de gitmese de, memleketin ve rejimin akıbetinin nüfusun büyük bir kısmını teşkil eden Köylü Vatandaşın reyine bağlı bulunduğu bir vakıadır. Köylü Vatandaş, önümüzdeki seçimlerde sandık başına giderek gelecek dört senelik devre için memleketin kaderini tâyin edecektir. Bütün gözlerin köylere ve Köylü Vatandaşın reyine çevrilmesinin sebebi budur. "İktidarın başı"nın "İçtimai adalet köy dâvasıdır" derken, buğday fiatlarına yapılacak zammı müjdelerken, çarığın yerini iskarpinin, köylünün sırtındaki jandarma sopasının yerini elbisenin aldığını söylerken bu reyleri düşündüğü şüphesizdir. Muhalefet partilerinin de başka bir tarzda olmakla beraber aynı köprüden geçeceği söylenebilir. Zira İktidara gelmek için önce köylünün reyini kazanmak lâzımgeldiğine itiraz eden kimse yoktur.

Uyanık, aklı selim sahibi ve şuurlu köylü edebiyatının alabildiğine revaç bulacağı şüphesiz bulunan önümüzdeki günlerde, bazı zihinleri, memleketin mukadderatını "siyasi rüşde erdiği" ısrarla ileri sürülen, fakat asırlardan beri süregelen ihmalin neticesinde büyük bir ekseriyeti okuma yazmış bile bilmeyen köylü çoğunluğuna terketmenin mahzurları üzerinde, ihtimal, ciddi düşüncelere sevkedecektir. Fakat ne düşünülürse düşünülsün, "oyunun kaidesi" budur. Demokratik bir rejimin ilk şartı, idare edenlerin idare edilenlerin çoğunluğunun reyleri ile iş başına getirilmesidir. Nihayet "İktidarın başı"nın tâbiriyle "şeriatın kesceği parmak" ın acımaması lâzımdır. Esasen "şeriat"ın hangi parmağı keseceğini şimdiden kestirmek te bir hayli meçhuldür. 1950 ve 1954 seçimlerinde büyük köylü ekseriyetinin reylerini ne sebeple D.P. ye verdiği de kesin olarak izah edilemez. Hele şimdi şartlar büsbütün değişmiştir. Köylü Vatandaş bu defa seçim sandığı başına giderken, şüphesiz, 1954'ten çok daha farklı düşüncelere sahip bulunacaktır. Buğday fiatlarına yapılan zamdan küçük çiftçinin hissesine düşen kısım, onun hayat pahalılığı karşısındaki sıkıntılarını unutturacak kadar büyük olacak mıdır? Bu, çok şüphelidir. Fakat Köylü Vatandaşın siyasi davranışına tesir eden en mühim âmilin idareden memnuniyeti veya memnuniyetsizliğinden çok, köydeki gruplaşmalar olduğu da unutulmamalıdır. Köylerin siyasi bünyeleri üzerinde yapılan tetkikler bu gruplaşmaların siyasi veya iktisadi mülâhazalardan çok daha başka köklere sahip bulunduğunu göstermiştir. Köylü Vatandaş sandık başına giderken çok defa mensup olduğu grubun ileri geleninl memnun etmek maksadıyla hareket etmekte ve reyini grup ileri geleninin arzuladığı gibi kullanmaktadır. Grup ileri gelenleri ise, varlıklı, büyük arazi sahipleridir. D.P. büyük zirai gelirleri vergilendirmemekle, gerek ziraatın makinalaşması mevzuunda, gerek zirai kredilerde büyük arazi sahiplerini memnun edici icraatı ile ve buğday fiatlarına yapılan son zamlarla Köylü Vatandaşın siyasi hayatındaki bu rehberlerini kendi tarafına kazanmak politikasını takip etmiştir. Bunların kendilerini destekliyen D.P. yi desteklemesi beklenmektedir. Fakat herşeye rağmen bu grupların bile memnuniyetsizliğini uyandıracak hâdiselerin cereyan etmekte olduğu da muhakkaktır. Çok partili hayatın 12 nci yılında tahsil seviyesinin biraz olsun ilerlemesi ve köylü vatandaşın siyasi hâdiselere karşı alâkasının artması sayesinde bu sene 1954'ten daha farklı bir şekilde hareket etmesi de beklenebilir. Gizli rey usulü, bu yoldaki ümitleri daha da kuvvetlendirmektedir. Önümüzdeki seçimler, köylünün "siyasi rüştü" hakkındaki söylenenleri bir edebiyat olmaktan çıkarabilir.

de Kırşehir vilâyeti ilga edilmek suretiyle, ona rey veren seçmenler cezalandırılmıştı. Şimdi ise, arzu edilmeyen milletvekillerinin bertaraf edilmesi düşünülüyordu." Bölükbaşının takibata maruz bırakılması, Muhalefet partilerinin siyasi emniyeti bakımından da üzerinde hassasiyetle durulması gereken bir dâva idi.

Hâdisenin siyasi çevreleri düşündüren diğer bir cephesi de, Osman Bölükbaşı tevkif olunursa, C.M.P. nin kuvvetinden ve mücadele kabiliyetinden bir hayli kaybetmesi ihtimalıydı. Liderini ve 1 No. lu hatibini duvarların arkasına terk ettikten sonra gireceği bir seçimde, C.M.P. bir hayli güçlük çekebilirdi.

Osman Bölükbaşı hakkında Meclis ekseriyeti tarafından verilen kararın hukuki ve siyasi bünyemizde derin ve devamlı akisler uyandıracağı, şimdiden tahmin edilebilirdi.

Barometrenin düşüşü..

Meclisin havasından anlayanlar, Kırşehir kanunu görüşülürken, bir fırtınanın yaklaştığını sezmişlerdi. Fakat fırtınanın bir usul meselesi yüzünden çıkacağını ve ciddi tahribat yapacağını kimse tahmin etmemişti.

Maddelerin müzakeresi tamamlandıktan sonra, Osman Bölükbaşı söz istemiş ve kanun aleyhinde konuşmuştu. İç tüzüğün 110 uncu maddesi mucibince, Bölükbaşını takiben yalnız kanun lehinde konuşmak üzere bir milletvekilinin daha söz alması mümkündü. Son söz milletvekillerine ait olduğundan, müzakerenin bu safhasında hükümet adına kürsüden beyan yapılmasına iç tüzük müsait değildi. Fakat 110 uncu maddenin sarahatine rağmen, İçişleri Bakanı Namık Gedik kürsüye gelerek Osman Bölükbaşıya hücum etmişti. C.M.P. milletvekili, şahsına yapılan hücumu cevaplandırmak isteyince de gürültü kopmuştu. C.M.P. lideri ile D.P. safları arasında karşılıklı bazı sözler sarfedilmiş ve sıra kapakları vurulmuştu. Osman Bölükbaşı üç celse için Meclisten çıkarılmış ama münakaşanın koridorda da devam etmesinin önüne geçilememişti.

Koridordaki hâdise, Balıkesir milletvekili Ahmet Kocabıyıkoğlu ile C.M.P. lideri arasında cereyan etmişti. Ahmet Kocabıyıkoğlunun sıhhati kavga ve gürültüye mütehammil olmamakla beraber, kendisini daima hâdiselerden uzak tutamadığı vaki idi. Hattâ bir defa, o vakitler bir hayli şişman ve cüsseli olan Sırrı Atalayı kucakladığı gibi kürsüden aşağı indirmişti! Fakat harcadığı gayret, Ahmet Kocabıyıkoğluna pahalıya mal olmuş ve bir kaç dakika sonra fenalaşarak tedavi altına alınmıştı. Bu sefer ise, Osman Bölükbaşı ile Kocabıyıkoğlu çok sert bir karşılaşma yapmışlar ve hatta birkaç yumruk dahi savrulmuştu.

Siyasi fırtınalar

Büyük Mecliste konuşan hatiplerin şiddetli ve ağır kelimeler kullanmaları ve hatta işi pasu kuvvetine

Pazartesi günü Büyük Millet Meclisinin önü

Saat 15'ten önce — *Saat 15'ten sonra*

bindirmeleri ilk defa vaki olmuyordu. Sekizinci devrede Adnan Menderes'in D.P. Grupu adına yaptığı bir tenkid cevaplandırılırken "mariz haleti ruhiye" ve "psikopat" kelimelerinin kürsüden kullanıldığı henüz unutulmamıştı. Aynı devre içinde, İktidar milletvekillerinden biri tarafından Ahmet Tahtakılıca da bir yumruk atılmıştı.

Dokuzuncu devrede de Cezmi Türk, Sırrı Atalay, Ahmet Kocabıyıkoğlu ve Abdurrahman Boyacıgillerin adları birçok gürültülü celselerde zikredilmişti. Başbakan Adnan Menderes, Hikmet Pamukoğluna "Dağa çık!." diye bağırmış ve C.H. P. lileri "Senelerce iktidarda çöreklenip kaldınız!." diye azarlamıştı.

Fakat onuncu devrede, çok daha sık gürültü çıktığı görülüyordu. İktidarı temsil edenler, Muhalefete "Profesyonel cani", "çete", "sapık ve saparaşık haleti ruhiye" diye hitaba başlamışlardı.

Başkanlık, iktidar mensupları tarafından söylenen bu sözlerde bir hakaret kokusu sezmemiş, ceza tatbik etmek şöyle dursun, sözlerin geri alınmasını dahi istememişti. Fakat bu sefer bir Muhalif milletvekili sinirlerin gerildiği bir anda aynı mahiyette kelimeler telâffuz edince, yepyeni bir içtihadla karşılaşıyordu. "Zalimlerin uşağı, haysiyetsizler" nevinden sözler için, bir seneden altı seneye kadar ağır hapis cezası verilmek üzere Osman Bölükbaşı aleyhine takibat açılıyordu. Mahkûm olduğu takdirde C.M.P. lideri bir daha milletvekili seçilebilmek ve devlet hizmetinde bulunmak hakkını kaydı hayat şartıyla kaybedecekti.

Tehlikeli kayalar

Geçen haftalarda. Osman Bölükbaşının yıldızı sakin sularda akis uyandırarak parlamıyordu. Başına gelecekler, Kırşehir kanunu görüşülürken olup bitenlerden ibaret değildi. Kırşehire gittiği vakit, misafir olduğu evin damına taş yağmağa başlamıştı. Bina polis kordonu altında tutulduğu ve Kırşehirde asayiş "berkemal" olduğu halde dama taşlar düşmesi, ancak bu noktada "haceri semavileri" çeken bir cazibe kuvveti bulunduğuna delâlet edebilirdi.

Bölükbaşı Ankara üzerinden Konyaya geçmek üzere yola çıkınca, haceri semavilerin adetleri azaldı; fakat hacimleri büyüdü. Bir Jeep arabasının yarı büyüklüğünü aşan son taşın arkası kesildiği an, C.M.P. liderini yeni ve daha tehlikeli bir gaile bekliyordu. Anayasa ve Adalet Komisyonlarının tahkikat raporu hazırlamak üzere yaptıkları müşterek toplantıda müdafaasını dinlemek üzere kendisini Ankaraya çağırıyorlardı. Osman Bölükbaşının daha doldurulacak çileleri

Osman Bölükbaşı

Eve dönüş...

vardı. Gece yarısı yola çıkarak Ankaraya geldi ve komisyondan bir gün mühlet istedi.

"Sanık ayağa kalk!"

Bir kavga hiçbir zaman tek kişi ile ve hiç sebep bulunmaksızın olmazdı. Müzakerenin idare tarzı, tahrikler ve müdahaleler bir münakaşa esnasında kullanılan sözlerin dozu üzerinde daima az veya çok tesir yaratabilirdi. Bu hâdisede, Osman Bölükbaşının yalnız başına suçlu görülmesine sebep, yalnız kendisinin Meclisin manevî şahsiyetini tahkir ettiğine dair ileri sürülen iddia idi.

Hâdise gecesi, idare âmirliğinde zabıt tutulmuştu. Meclisin emniyet âmiri, bir komiser muavini, Başkanvekili Fikri Apaydın, Hatay milletvekili Feyzi Atahan, Manisa milletvekili Hayri Büke ve zabıt işlerini tanzim eden bir memur ifade vermişlerdi. Ertesi günü ise, Meclis daire müdürü kendisinin de hâdiseye şahid olduğunu beyan ederek tahkikat evrakının tamamlanmasını kolaylaştırmıştı.

Komiser muavini, hâdise mahallinde hazır olmadığını, fakat Devlet Bakanı Cemil Bengü tarafından yapılan ihtar üzerine zabtını tutarak imzaladığını söylüyordu. Milletvekillerinin meslekdaşları hakkındaki şehadetleri de Osman Bölükbaşının kanaatine göre vahim değildi ve mübayenet arzediyordu. Fakat sonradan gönüllü olarak ifade veren Meclis Daire Müdürünün anlattıkları, takibatın en kuvvetli mesnetlerini teşkil ediyordu. Bu zat eski bir suvari subayı idi. Subaylığı esnasında, müteaddit defalar şahitlerin mühim roller oynadıkları dâvalarda mahkeme huzuruna çıkmış olduğundan, ifade verme usullerine vakıftı. Osman Bölükbaşı, hâdise anında kendisinin orada olduğunu hatırlamıyordu. İdare âmirleri de hatırlamadıkları içindir ki, o gün ifadesini almak üzere çağırmamışlardı. Lâkin genç yaşta ordudan ayrılarak Meclise vazife alan bu son şahit, uzaktan

görmüş olsa bile, adliyenin işine en fazla yarayacak müşahedeleri yapabilecek vaziyette bulunduğunu fiilen ispat etmişti.

Bu sayede, Adalet Bakanlığı, Osman Bölükbaşı aleyhindeki delilleri bir araya topluyarak Meclise sevkedilmek üzere Başbakanlığa sunmuştu. Adalet Bakanı Hüseyin Avni Göktürke göre, Anayasadaki "Meclis dahilinde" tâbirini dar mânada anlamak lâzımdı. "Meclis dahilinde" tâbiri dar mânada alındığı ve sarfedilen sözler Meclis manevî şahsiyetini hedef tutar sayıldığı takdirde, hakikaten takibat açılmaması için bir sebep kalmıyordu.

Söz müdafaanın

Komisyon toplantıları, baştan sona kadar, her üç muhalefet partisine mensup milletvekilleri tarafından dikkatle takip edildi. Komisyonda bilhassa Osman Bölükbaşının, Feridun Ergin'in, Tahir Taşerin ve Ahmet Bilginin konuşmaları kuvvetli idi. Müdafaanın çok iyi hazırlanmış olduğu anlaşılıyordu.

Tahir Taşer ve Ahmet Bilgin, Bu hâdise dolayısıyla dokunulmazlığın kaldırılamıyacağına ve meclise bir hakaretin bahis mevzuu olmıyacağına dair eski ceza hukukundan, müellif eserlerinden, mahkeme içtihadlarından misaller getirdiler. Meclis Başkanlığı tarafından verilen üç celselik çıkarma kararının hukuken meseleyi kapanmış sayılabileceğini ileri sürdüler.

Feridun Ergin, Anayasadaki "Meclis dahilinde" ibaresinin tereddüde mahal bırakmıyacak kadar sarih olduğunu, sarih bir metnin tefsirine gidilemiyeceğini ve esasen hukukun umumî prensiplerine göre bir tefsirin ancak müdafaa eden taraf lehine yapılabileceğini izah etti. Hatip, içtima salonu ve koridoru Meclis dışında sayan bir tefsirin hukuku yalnız zorlamış olmakla kalmıyacağını, aynı zamanda hukukun dışına taşacağını söyledi. Hür. P. li milletvekili, aynı zamanda, kelimelere lûgatlerde gösterilenin hilâfına mâna verilemiyeceğine işaret ederek, Osman Bölükbaşı tarafından söylenen sözlere Meclis manevî şahsiyetinin hedef teşkil edemiyeceğini anlattı.

Osman Bölükbaşı, hâdisenin cereyan tarzını tafsilâtiyle hikâye etti. Meclisin o günkü cereyan tarzını hafızalarda canlandırdı. Şahidlerin ifadelerini tahlil ederek kifayetsizliklerini, tenakuzlarını ve tek taraflı karakterlerini meydana koydu.

Komisyon Başkanı Muhlis Tümay, kifayet takriri bulunduğunu ileri sürerek, diğer müdafaa hatiplerini konuşturmadı. Fakat müdafaa, hakikaten tesirli olmuştu. Hattâ D.P. li milletvekillerinden biri, göz yaşlarını tutamamıştı. Fakat buna rağmen, komisyon kararı bir sürpriz teşkil etti.

Zira, komisyonun ekseriyetini teşkil eden milletvekilleri, Osman Bölükbaşının suç hudutlarını Adalet Bakanı tarafından talep edildiğinden çok daha geniş bir çerçeve içinde mütalâa ettiler. Adalet Bakanı Prof. Hüseyin Avni Göktürk, koridordaki hâdise dolayısiyle takibat açılmasını istemişti. Komisyon ise, kürsüdeki ve içtima salonundaki sözler hakkında da takibat açılması ve dokunulmazlığın kaldırılması hakkında karar verdi.

Talebin hudutlarını aşan bu karara komisyon başkanı Manisa Milletvekili Muhlis Tümay ile azadan İhsan Aktürel, Kenan Yılmaz, Servet Sezgin, İsmail Hadımlıoğlu ve Mazhar Özsoy muhalif kaldılar.

Mutedil hava

Pazartesi, hava güneşli ve sakindi. Bilhassa Meclisin önünde tam bir sükûnet ve tenhalık göze çarpıyordu. Meclis ile Ankara Palas arasındaki caddeye, polis ekipleri kimseyi sokmuyorlardı. Tehlikeli şartlar altında nefsini cesaretle müdafaa edenlere karşı daima alâka duyan kalabalık

Raif Aybar

Sataşılmazlığı var...

bir kitle, bir aralık Meclis önüne birikmeğe başlamış, fakat zabıta marifetile dağıtılmıştı. Lâkin beş bin kişiyi aştığı tahmin olunan bu kalabalık gece saat dokuza kadar cıvarda bir haber alabilmek ümidile beklemişti.

Meclisin loş çatısı altında da, asabî bir gerginlik göze çarpmıyordu. Bilâkis, herkes sakin ve kararlı gözüküyordu. Osman Bölükbaşı, iki defa söz alarak üç saat kadar konuştu. C.M.P. lideri baştan sona kadar tebessümünü muhafaza etti, nükte yapmak fırsatını kaçırmadı ve Adalet Bakanını bir hayli hırpaladı.

İsmet İnönü de, güzel bir konuşma yaptı. Osman Bölükbaşının zabıtları çürütmeğe, Raif Aybarın ve Sırrı Atalayın hukukî meseleler üzerinde uzun uzadıya durmalarına mukabil, C.H.P. lideri mevzuun siyasî ve parlamenter karakterini tebarüz ettirdi. İsmet İnönü de mutad tebessümünü zaman zaman dudaklarında canlandırarak ve ölçülü kelimelerle konuşuyordu. Fakat esaslı noktalarda dudaklarından dökülen kelimeler Meclis havasına intikal edince kıvılcımlar çıkıyor ve gürültüler başlıyordu. Dâvanın siyasî tekâmülümüzün istikbali ve hukukî müesseselerimizin selâmeti bakımından taşıdığı ehemmiyeti en iyi belirten İsmet İnönü oldu.

Raif Aybar da, Hür. P. adına yaptığı konuşma için iyi hazırlanmıştı. Gayet zengin hukukî malzemeye dayanarak konuştu. Fakat üst üste iki tehlikeli mide ameliyatı geçiren ve Londradan iyileşerek yeni dönen Bursa milletvekili biraz heyecanlı ve tutuktu. Uzun bir fasıladan sonra, ilk defa kürsüye çıkıyordu. D.P. saflarından zaman zaman yapılan müdahalelere karşı aksülâmelleri de biraz sert haleti ruhiye ile karşılıyordu. Buna rağmen, iyi hazırlanmış olmanın mükâfatını gördü. Günün muvaffakiyetli konuşmalarından birini yapmış olarak kürsüden indi.

C.H.P. Kars Milletvekili Sırrı Atalayı localardan ilk defa dinleyenler, konuşma tarzını, şivesi dolayısiyle, biraz yadırgadılar. Fakat Osman Bölükbaşıya tevcih edilen ithamları hukuk zaviyesinden yıkan ve en güzel konuşanlardan biri de o oldu.

D.P. li milletvekillerinden Osman Kavrakoğlu, Hamdi Sancar ve Hilmi Dura tarafından yapılan konuşmaların tek hususiyeti, kuvvetli müdafaa karşısında D.P. nin mukabil tezini duyurmalarıydı. Hilmi Dura konuşurken, bir aralık tahammül edemiyen General Fahri Belen, sözünü kesti. D.P. liler de, derhal kendi saflarında bulunan Bolunun çok sevilen milletvekiline bağırmaya başladılar.

Sıralardan müdahale ederek muhalefet hatiplerini şaşırtmağı adet edinen D.P. müfritleri talihli bir günlerinde değillerdi. Seyhan milletvekili İsmet Uslu, Raif Aybar konuşurken "dikkat etse idi de, böyle sözler söylemeseydi" diye bağırınca; Hür. P. li milletvekilinden "İsmet Bey, siz bu kanaatinizi Adana Kongresinde tatbik etse idiniz, hakkınızda daha iyi olurdu." diye mukabele görerek susmağa mecbur kaldı. Raif Aybar, bu cevabile 1954 seçimlerinden sonra bir kongrede çıkan kavgadaki hareket tarzı dolayısiyle İsmet Uslunun ceza görmüş olduğunu hatırlatmıştı.

Murad Ali Ülgen, başlıca iki müdahalede bulundu. Birinci müdahalesi, Raif Aybara karşı idi. Beyanat kelimesinin Türkçe mânası hakkında Raif Aybarın yaptığı tahlile itiraz etmişti. Hür. P. li milletvekili "Senin için öyle olabilir ama, benim dördüncü sınıftaki kızım bile bunun öyle olmadığını bilir" diye mukabele etti. Osman Bölükbaşı ise, Afyon milletvekilinin bir müdahalesini, "artık Murad Ali Ülgen dış siyasette müşavir olarak seyahatlere katılan bir mütehassıs haline geldi" diye imalı bir nükte ile karşıladı.

Osman Bölükbaşı, van tarafta oturan Samet Ağaoğlunun takılmasına karşılık eski bir hatırasını tazeledi ve bir zamanlar buna benzer bir dâva esnasında Samedin tevkif edilerek eli kelepçeli olarak nasıl mahkeme huzuruna çıkarıldığını hatırlattı ve ilâve etti "Sel gider, kum kalır."

Madam Roland'ın hatırası

Osman Bölükbaşı, sözünü tamamlarken Madam Roland'ı anmağı ihmal etmedi. Madam Roland, Fransız ihtilâli esnasında müessir rol oynayan şahsiyetlerden biriydi. İktidar, kendisinden kurtulmak için idam ettirmekten başka çare bulamamıştı. Giyotine çıkarken Madam Roland'ın "Ah hürriyet! Senin adına ne cinayetler işleniyor!" diye bağırdığını tarih unutmamıştı. Osman Bölükbaşı da, "Adalet!" diye haykırarak aynı sözleri tekrarladı.

Madam Roland'ın yaşadığı günlerde, Fransa'da birçok milletvekilleri siyasetin kurbanı olmuşlardı. Bir iki gün zarfında hazırlanan iddianamelerle mahkûm edilirler ve en güzel müdafaalara rağmen kurtulamazlardı. Fakat hitabetin parlak birer örneğini teşkil eden bu müdafaalar, hürriyet kurbanlarının isimlerini ebedileştirirdi.

Osman Bölükbaşının konuşmasında zabıtları çürütmek için zamanının büyük kısmını harcaması ve adlarını zikrettiği D.P. li milletvekilleri tarafından yalanlanması, müdafaanın kuvveti üzerinde tesir yaratmaktan halı kalmadı. Halbuki bu noktalar, C.M.P. Grupu adına konuşan Ahmet Bilgin veya Tahir Taşer tarafından temin edilebilir, Osman Bölükbaşı teferruata girmek mecburiyetinde kalmaksızın konuşmasını ana dâva üzerinde teksif edebilirdi. Bu sayede, gelecek yıllarda da daima hatırlanacak ve tekrarlanacak bir hakikat meş'alesini tutuşturabilirdi. Fakat o, Madam Roland devrinin büyük hatiplerine has havayı yaratamadı.

Yıkılan nazariyeler!

Meclis celsesinde, hukukun büyük otoriteleri geçit resmi yaptılar. Türkiyeden ve yabancı memleketlerden, en büyük kaza uzuvlarının kararları müdafaaya mesned teşkil etti. Laferrière, Vedel, Berthelemy, Tahir Taner gibi hukuk otoritelerinin eserlerinden pasajlar okundu. Fakat neticede Meclis ekseriyeti, Adalet Bakanı Prof. Dr. Hüseyin Avni Göktürk'ün nazariyesini hepsine tercih etti.

Hukuk ilminin üç asırlık müktesebatı terazinin bir gözünü doldurduğu halde öbür tarafın nasıl olup ta ağır bastığına en çok şaşıran, Kırşehirin eczacı milletvekili Ahmet Bilgindi. Onun bu hayretini realist bir izah ile gideren, bir D.P. li oldu. Bu D. P. li zat kendisine "Sen Roma tarihini bilir misin?" diye sordu ve Romayı mağlûp eden Brennus'ün nasıl kılıcını terazinin gözüne atarak muvazeneyi bozduğunu ve "Veyl mağlûplara!" dediğini anlattı.

Muhalefet

Kader birliği

Bölükbaşı karşısında oturan orta boylu kır saçlı şahsa doğru eğildi ve: "Paşam, dikkatli olun sıra sizde" dedi. Bu konuşma bu haftanın başında Pazartesi günü gece yarısından bir hayli sonra B.M.M. deki C.M.P. Grup odasında geçiyordu ve Bölükbaşının karşısında oturan ve kendisine Paşam diye hitap edilen, C.H.P. Genel Başkanı İsmet İnönü idi.

Bölükbaşının dokunulmazlığının kaldırılması kararlaştırıldıktan sonra da Meclis, 2 Eylüle kadar tatile girmişti. Gecenin bu geç saatinde C.H.P. Genel Başkanı, dokunulmazlığı kaldırılan C.M.P. Genel Başkanı Bölükbaşıya geçmiş olsun demek için gelmişti. Bölükbaşının esprisi gülüşmelere yol açmıştı. Bölükbaşı dokunulmazlığı kaldırıldığı ve her an tevkif edilmesi beklendiği halde son derece soğukkanlıydı.

C.M.P. liderinin dokunulmazlığının kaldırılması muhalefet partilerinin gözünü iyiden iyiye açmıştı ve daha bu dokunulmazlık kaldırılmazdan iki gün önce İzmirde yapılan bir Hür. P. kongresinde genç partililerden Coşkun Kırca'nın üstünde durduğu partiler arası işbirliği meselesine aşırı bir ehemmiyet kazandırmıştı. Hoş, artık bunun adına işbirliği değil, kader birliği demek lâzımdı. Hür. P. nin genç hatibi günün şartları göz önünde bulundurularak Muhalefet arasında muhakkak surette bir işbirliğine gidilmesi zarureti üzerinde duruyor, işbirliği teklifini ilk sen yaptın, ben yaptım kavgalarını bir kenara bırakarak bir yıl önce ortaya atılmış olan, fakat bir türlü fiiliyata çıkarılamıyan işbirliğinin tahakkuk ettirilmesini istiyordu. Fuat Köprülünün damadı olan ve üniversitede öğretim üyesi iken Turhan Feyzioğlunun bakanlık emrine alınmasını protesto maksadiyle vazifesinden istifa ederek aktif politika hayatına atılan bu genç politikacı işbirliği mevzuunda C.H.P. ye sarih bazı sualler de soruyor ve Hür. P. nin bu husustaki görüşlerine tercüman oluyordu. Genç politikacı bilhassa şu noktalar üzerinde duruyordu: C.H.P. liler de kendileri gibi Cumhurbaşkanı ve Meclis Başkanının tarafsız kimseler olmasına razı mıydılar? Nisbî seçim usulüne gidilmesini, bunun için de bir kurucu Meclis teşkilini kabul ediyorlar mıydı? Kurucu Mecliste partilerin muvazeneli bir şekilde temsiline taraftar mıydılar? Bu sualler ile Hür. P. nin meşhur Ağustos Muhtırası arasında doğrusu pek büyük bir fark yoktu. Coşkun Kırcaya göre şayet bu hususlarda mutabakata varılırsa işbirliğine gitmek için ortada hiçbir engel kalmıyacaktı.

Genç politikacının Bölükbaşının dokunulmazlığının kaldırılmasından iki gün önce ortaya attığı ve tazelediği işbirliği fikri D.P. çoğunluğunun Meclisteki davranışından sonra birden bire günün meselesi haline gelmiş ve işbirliği hususunda tereddüt edenler bile bugün bana yarın sana endişesi içinde işbirliğinden de öteye bir davranışın zaruretine inanmışlardı.

Bölükbaşının dokunulmazlığının kaldırılmasından bir gün sonra hemen bütün muhalefet çevrelerinde konuşulan tek mevzu bu işbirliği meselesi oluyordu. Uzunca bir zamandır bahar Havası tesiriyle diğer muhalefet partilerinden ayrılmış olan C.H.P. nin de işbirliğine yanaşması, muhalefet partileri arasındaki havayı iyiden iyiye yumuşatmıştı. Yalnız Bölükbaşı hâlâ mütereddidti. Dokunulmazlığının kaldırıldığı ve belki de tevkif edilmek üzere olduğu şu günlerde teşkilâta şimdiye kadar muhalefet ettiği işbirliğine yanaşmaları hususunda telkinde bulunmasının nasıl karşılanacağını düşünüyordu. Maamafih bütün bu çekingenliğine rağmen Bölükbaşının da işbirliği hususunda efkârı umumiyenin ve teşkilâtın sesine kulak vermek zorunda kalacağı, böylece de bir yıldır tahakkuk edemiyen işbirliğinin son engellerinin de ortadan kalkacağı ümit edilebilirdi.

Demokratik hayatımızda cidden elem verici bir hâdise olan Bölükbaşının dokunulmazlığının kaldırılması meselesinin Demokrasimizin geleceği bakımından böyle mesut bir kazanç doğurması mümkündü. Esasen işin tek teselli noktası da buydu.

Kıbrıs

Tepilen fırsat

Siyasi papaz Makarios'un serbest bırakılmasından sonra birden bire alevlenen Kıbrıs meselesinde geçen hafta da bir arpa boyu olsun yol alınmış değildi. Tek yenilik Batı halk efkârının Kıbrısla biraz daha fazla ilgilenmesiydi. Büyük İngiliz ve Amerikan gazeteleri Yunanistan ve Türkiyeye hususi muhabirler gönderiyor, her iki tarafın görüşlerine de sütunlarında yer veriyorlardı. Meşhur B.B.C. de yakında Kıbrıs meselesini televizyon ekranına aksettirecekti. Millî Türk Talebe Federasyonu temsilcileri ve müstafi Doçent Aydın Yalçın, muhalif - muvafık bütün Türk Milletinin taksim fikrine taraftar olduğunu İngiliz dinleyicilerine söyliyeceklerdi. İngilizler bu sayede Türkiyenin 300 milyon dolara Kıbrıstaki haklarından vazgeçecek kadar "tüccar" bir millet olmadığını, Abdülhamit devrinin çok gerilerde kaldığını öğreneceklerdi.

Yunanlılar da - Makarios da dahil - bir İngiliz radyosunda İngiliz mezaliminden bahsedecekler, Adanın Yunanistana verilmesi görüşünü savunacaklardı.

B.B.C. ekibi Ankaraya daha çok Menderes ile bir röportaj yapmak için gelmişti. Fakat Menderes son dakikada nedense - Yeni Güne göre Aydın Yalçınla da bir röportaj yapıldığı için - fikrini değiştirmiş, İngiliz hal-

kının en selâhiyetli ağızdan Türk görüşünü duymaları fırsatı kaçmıştı. Ayağımıza kadar gelen bir propaganda fırsatını tepmemiz, bu mevzudaki fıkaralığımızı bilenleri bir hayli üzmüştü. Türk görüşü dışarıda, Zaferin iri puntulu haberlerine rağmen, çok az tanınıyordu. BBC iyi bir propaganda vesilesi olabilirdi.

Taksim tezi

Hakikaten son zamanlarda resmî tezimiz olan taksimden sık sık bahsediliyordu. Ama ne var ki bu yazılar sadece taksim fikrinin imkânsızlığını ispat için kaleme alınıyorlardı. İngiliz hükümetine en yakın Times, taksim aleyhindeki delilleri saymakla bitiremiyordu: Adanın adilâne bir şekilde taksimi için Türkiye ile Yunanistan arasında bir anlaşmaya varılmasını ummak bir hayaldi. Böyle bir şey ancak "zor kullanarak" gerçekleştirilebilirdi. Taksim, büyük ölçüde muhacerete yol açacaktı. Bundan başka Batı savunma sisteminin muh-

Anthony Nutting

Kulak veriniz!.

taç olduğu üsler meselesi de vardı. Üsler hangi tarafın topraklarında kalırsa kalsın aralarındakı irtibat için her iki topluluğa da tabi olacaktı. Birbirine düşman iki topluluğun mevcudiyeti, üslerin mevcudiyetini tehlikeye düşürecekti. Esasen taksim tedhiş hareketlerine katliamlara yeni bir hız verecekti. Netice Adayı sulha kavuşturmak yerine iç harbi iyice körüklemek olacaktı.

Hemen hemen bütün İngiliz devlet adamları bu fikirleri paylaşıyorlardı. Kıbrıs Valisi Harding bile, taksimin malî, siyasî ve askerî neticeleri hakkında mufassal bir rapor hazırlatmasına rağmen taksime aleyhtar olduğunu saklamıyordu. Taksim onun için sadece bir "ümitsizlik siyaseti" idi. İngiltere, Kıbrıs meselesine bir hal şekli bulunabileceğinden henüz ümidini kesmemişti.

New York Herald'a Kıbrıs hak-

Seçimlerde Tanrı Elçileri...

Aydemir BALKAN

Bundan evvelki seçimleri hatırlıyanlar din ve Tanrı mevzuunun bizde nasıl gülünç bir müzayede haline geldiğini elbet bilirler. O zamanın Muhalefet, bugünlerin İktidar milletvekilleri - veya adayları - Tanrının ve Peygamberin Türkiyedeki fahri elçileri gibiydiler. Hemen bütün müstakbel icraat ve faaliyetlerinin başında veya sonunda dinin, Peygamberin veya Tanrının ismi ve yeri eksik olmazdı. Rakiplerine "dinsiz" veya "Allahsız" feryatlariyle hücum edenler, Tanrının ve Tanrı evinin bu reklâm ajanları, seçimlerde en kuvvetli kozlarının bu lisan olduğuna kaniydiler. Etraflarından sahte veya samimi siyanet melekleri, sahte veya hakiki şeyhler, sahte veya hakiki azizler de eksik olmadı. Sonradan irtica diye adlandırdığımız hareketin bu din, Peygamber ve Tanrı ticaretinin hangi tesirlerle meydana geldiğini sosyologlarımız elbet tayin edeceklerdir. Ancak bir şey muhakkaktır: Bu din ve Allah mevzuunun amme ve millet işlerine pervasızca taşınması ve karıştırılması tarihimizde rekor olacak kısa bir zamanda işlerimizin darlık ve sefalet içinde bu kadar çabuk "Allahlık" hale gelmesinde çok büyük bir rol oynamıştır. Allahın adiyle başlıyan âmme programları yokluk ve buhran karşısında artık "Allaha kalmıştır".. Evet Tanrının bu reklâm ajanları, bugün artık şaşkınlık içindedirler. Vaziyet öylesine tersine dönmüş, öylesine sürprizli olmuştur ki, kerametleri altı yıl bile sürmemiştir.

★

Ama D.P. geçen seçimlerde oyların çoğunluğunu aldıysa bu ne din, ne de Tanrı ismiyle olmuştur. Otuz yıla yakın bir zaman İktidarda kalan bir "tek" parti "ağzıyla kuş tutsa" ilk serbest seçimde iktidarı terketmeğe mahkûmdur. Bu mukadderdir. Değişiklik, hele ilk defa fırsat gelirse bir cemiyet için dayanılmaz bir histir. Tanrıyı adeta müzayede metaı yapan adaylar görmüş olmalıdırlar ki, hislerine bu kadar güvendikleri Türk köylüsü kendi tâbirleriyle 'Dindar'lara beş oy vermişse "Dinsiz"lere de üç oy vermiştir. Bu zatların mantığınca ve "oyun kaidelerine" göre köylümüzün beşte üçü "dinsiz" ve "kâfir" midir?

Fakat son alâmetler ve seçim taktikleri göstermektedir ki İktidar idarecileri bu bedihi gerçekleri hâlâ göremeyecek kadar çaresizlik içerisindedirler. Büyük seçmen kitlesini, yani "efendimiz" köylüleri hâlâ Tanrı ve din ismiyle kendi saflarına kazanmağa ümitsizce bir gayretle çabalamaktadırlar. Bu mevzuda en güvendikleri yardım ise taassub kuvvetleri olması ne kadar acıdır!.

★

Türk köylüsü mutaassıp mıdır? Bu gün lâik bir parti olan C.H.P. bile bu hususta acaba tam bir kanaate sahip midir? Her ne kadar Genel Başkan İnönü seçimlerde, bütün ricalara rağmen, dinî propaganda yoluna sapmamak büyüklüğünü göstermişse de diğer kademelerde çok ileri ve inkılâpçı zannedilen "zevat" biraz dil değiştirmeğe taraftar görünmüştür. hakikatte bu tavizlerin zerre kadar pratik faydası ve kıymeti yoktur. Çünkü Türk köylüsü katiyyen mutaassıp değildir. Hele Türk köylüsü bu dile, bu pazarlığa kanacak kadar saf, hiç değildir.

son yıllarda beliren irtica ve taassup kuvvetleri köylerden değil şehirlerden başlamıştır. Bu hususta iyice mutabık olmak lazımdır. Taassubun, irticaın yuvası bizde köylerde değil, şehirlerdedir. Okumuş veya yarı okumuş, fırsatçı ve karanlık ruhlu insanlar, cahil fakat kurnaz bezirgânlar, yarım münevverler, üniversite bitirdiği halde geri ve mürteci kalanlar, Atatürk inkılâplarını hazmetmemiş hatta hiç anlamamış tahsilliler köylerde değil şehirlerdedir. Taassubun da irticaın da merkezi, yuvası bunlardır. Tehlike bunlarda, zulmet ve Atatürk düşmanlığı buralardadır. İyice tefrik yapmak lazımdır: Bir yobazın affı için savunmasını üstüne alan bir profesör mü mürtecidir, yoksa bu yobazı dinleyip peşinden giden mi?

Hayır, Türk köylüsü, bu tertemiz ve ışıklı cevher, mutaassıp değildir. Askere yadırgamadan gelen delikanlılara bakın. Bıyığını gık demeden kazır, jimnastik şortunu giyer, kepini başına oturtur. Bir ayda bambaşka bir adamdır.

★

Her iki tarafın silâhşörleri, Koylumuzu "efendinizi" iyi tanımalısınız. Hele din ve taassup kisvesini, ebedî Atatürkün dediği gibi "Bir çöl bedevisinin teolojisinin saçma düsturlarını" büyük Türk milletine yakıştırmamalısınız.

kında bir seri makale yazan Muhafazakâr hükümetin müstafi dışişleri bakan yardımcısı Anthony Nutting daha farklı düşünmüyor, Amerikan halkına taksim fikrinin tatbik kabiliyetinden mahrum olduğunu izah ediyordu. Taksim, kan dökülmesine son vereceği yerde tedhişçiliği genişletecekti. Radcliffe anayasasını Türkiyeye kabul ettirmek için, İngiltere hükümetinin inanmadığı halde taksime taraftarmış gibi gözükmesi, çok hatalı olmuştu. Gerçekleştirilmesi mümkün olmayan hayaller uyandırılmıştı. Menderes bu müphemiyete dayanarak İngilterenin Adanın taksimi hususunda "sarih beyanat" ta bulunduğundan bahsedebiliyordu. Bu noktayı aydınlatmak için Muhalefetin verdiği sözlü soru önergeleri Riyaset dosyalarında daha uzun müddet uyuklıyacağa benziyordu.

Müstafi dışişleri bakan yardımcısına göre, yapılacak iş, Türklere ve Rumlara Radcliffe anayasasını kabul ettirmekti. Türkler taksimden, Yunanlılar da ilhaktan - hiç olmazsa şimdilik- vazgeçmeliydiler. Kurulacak Kıbrıs Parlamentosuna ve hükümetine işleme şansı verilmeliydi. Hele Amerika, Kıbrıs meselesinde takip ettiği müphem siyaseti terketmeliydi. Amerikanın müphem tutumu, Yunanistanda ilhak fikrini cesaretlendiriyordu. Amerika durumunu açıkça tayin etmeli, ilhaktan vazgeçmesi için Yunanistanı iknadan çekinmemeliydi.

Nutting'in görüşü İngiliz hükümetininkinden pek farklı değildi. Muhafazakâr hükümet, Adayı sulha kavuşturacak tek yolun muhtariyetten geçtiğini düşünüyordu. Radcliffe anayasası tatbik edilmeliydi. Adalı Türk ve Rum temsilcilerle bu hususta müzakerelere girişmek fikri şimdilik mümkün gözükmüyordu. Makarios, hiç anlayış göstermemişti. Ada sanki cebindeymiş gibi konuşuyordu. Böyle bir görüşmeye Türkiye de esasen aleyhtardı. Şimdilik tek ümit NATO'nun arabuluculuğuna kalıyordu. İngiltere ümitlerini NATO'nun Genel Sekreteri Spaak'ın maharetine bağlamıştı. Amerikanın da itimadına sahip olan Spaak, uzlaştırma işlerindeki maharetiyle tanınmıştı. Aylardan beri Türkiye ve Yunanistanı ziyaret etmeğe hazır bulunuyordu. Ama bu seyahat bir türlü gerçekleşemiyordu. Türkiye ile Yunanistan arasında bir uzlaşma zemini bulmak veya kurmak çok güçtü. Ama Spaak, yaradılıştan iyimser bir adamdı, zuhur edecek ilk müsait fırsatı sabırsızlıkla bekliyordu.

Kıbrıs meselesi, ihtimal pek yakında yeni siyasî teşebbüslerin mevzuu olacaktı.

Dış Politika

Yeni flörtler

Başbakan Menderesin, Mısırın millî bayramı münasebetiyle Ankaradaki sefarethanede verilen kokteylde hazır bulunduğunu duyanlar, doğrusu, pek hayret etmediler. İstanbulda yapılan Türk - Mısır millî futbol karşılaşmasına hakikaten "millî" bir hava veren Başbakan, hiç değilse şimdilik, Albay Nâsırı "komünistlerin bir kuklası" olarak görmekten vazgeçiyordu. Tatlı dil ve iki memleket arasındaki dostluk sözleri tekrar moda oluyordu. Türk hükümeti artık, Kahirede yeniden temsil edilebilecekti.

Kahire Radyosunun neşriyatı da Mısırın kendisine gösterilen muhabbet karşısında hissiz kalmadığını ortaya koyuyordu. Zehir zemberek dillî Kahire Radyosu, Mısırın Arap olsun olmasın Orta Doğudaki her memleketle - İsrail hariç - dost geçinmek istediğini söylüyordu.

Doğrusu bu hafif flörtün ne kadar devam edeceği meraka değerdi. Talihsiz Süveyş seferi sırasında soğukkanlılıklarını kaybeden Bağdat Paktı üyeleri kendilerine güvenenleri tekrar kazanmışlardı. Eisenhower doktrini sallanan Irak ve Ürdün tahtının imdadına yetişmişti. Nâsır ve taraftarlarının sindirdiği muhafazakâr kuvvetler tekrar sahneye çıkmışlardı. Feleğin garip bir cilvesi, demokrat Amerika Ortaçağ sultanlarının baş dostu olmuştu! Bağdat Paktı her zamankinden daha kuvvetliydi. Arap kitlelerinin sevgilisi Nâsır, tek başına kalmaktan korkmaya başlamıştı. Suriyede bile muhafazakâr unsurlar günden güne tehlikeli bir hal almaya başlamışlardı. Suud Orta Doğunun en mühim adamı olmuştu. Ürdünü Nâsırın ellerinden âdeta koparıp almıştı. Kahireli Diktatör kurnaz ve ihtiyatlı olmak zorundaydı. Kuvveti azaldıkça diğer Orta Doğu memleketlerine daha çok güleryüzle muamele etmek zarureti artıyordu.

Arap memleketleri arasındaki kavgaların son bulmasını, Amerika gibi samimî olarak arzulayan Türkiye, Mısıra dostluk elini uzatmak için zemin ve zamanı müsait görmüştü. Esasen şimdiye kadar Türkiye ve Mısır arasında devam eden küfür müsabakası, kısır bir siyasetti. Tatlı dil, her zaman için küfre müreccahtı. Fakat resmî tebliğlerde "müslüman devlet" sıfatını takınmakta beis görmiyen Türkiye ile Arap dünyası arasında bir uçurum mevcuttu. Türkiye tam mânasiyle Batı taraftarıydı. Orta Doğunun askerî paktlarla Batıya bağlanmasını hararetle istiyordu. Halbuki Bağdat Paktı üyesi Irak bile ekseriya Batıya karşı ateş püskürmekten kendini alamıyordu. "Emperyalistlerin uşağı İsrail" e karşı Arap liderlerinin giriştiği demagoji yarışında Nuri Sait çok defa Nâsırı bile geride bırakmıştı. Hele Orta Doğunun 1 No.lu adamı Suud, Bağdat Paktı düşmanlığından bile vazgeçmiş değildi. Komünistlerle olduğu gibi Batı ile de paktlar yapılmasına aleyhtar olduğunu her vesileyle söylüyordu. Nötralist bir Arap birliği, hâlâ Suudun resmî siyasetiydi.

Kahire de başka bir dil kullanıyor, "Orta Doğuda elele verdiğimiz takdirde iki blok arasında endişesiz yaşamamız niçin mümkün olmasın" diyordu. Bu düşünce, Türkiye hariç, bütün Orta Doğu memleketlerinde akisler uyandırıyordu. İsrail tehlikesi, Nâsır ve Suud kadar meselâ Nuri Said için de komünizmden daha büyük bir tehlikeydi!

Türkiye ve Arap devletlerinin dış politika görüşlerini uzlaştırmak çok güçtü. İsrailden Türk elçisini geri çekmek gibi jestlerle güleryüz göstermek kimseyi aldatmıyacaktı. Arap dünyası ile Türkiye arasında doldurulması imkânsız bir uçurum vardı. Geçici flörtler "meyvasız" kalmaya mahkûmdu.

Menderes Mısır Elçiliğinde

Ya aradaki uçurum?

GAYRİMEŞRU SEÇİMLER

Alp KURAN

Demokrasilerde hükümet edenler meşruiyetlerini, kanun yapıp emir vermek yetkilerini, halktan seçimle alırlar. İktidar kimsenin şahsi malı değildir. Oraya halkın serbest reyi ile gelinir ve gidilir. Bu sebeple, seçimlerin tamamen serbest ve dürüst olması gerekir. Seçilmeyen ve normal şartlar altında seçilemiyecek olan şahısların meclise sokulduğu memleketlerde iktidarlar, gayrimeşrudur.

★

Seçimlerde halk iradesinin serbestçe tezahürünü önlemek, yolsuzluklar ve baskılar yapmak imkânı ancak iktidar partileri için mevcuttur. Muhalifler yolsuzluk yapamazlar. Yaparlarsa, hükümet otoritesi hemen harekete geçer ve suçluları cezalandırır. Hatalar düzeltilir. Ama yolsuzluk iktidar partisinden gelince, harekete geçmesi gereken hükümet otoritesi çoğu kere işlemez. Çünkü bu otorite -bilhassa hâkim bağımsız değilse- bizzat suçlunun elindedir.

Seçim yolsuzluklarının ilk şekli, sandıktaki reylerle oynamaktır. Bunun memleketimizde de bilinen örneği sandıktan rey çalmaktır. Fakat, rey çalmakla sandığa usulsüz fazla rey atmak arasında bir fark yoktur. Usulsüz fazla rey atmayı önleyen ve sağlayan vasıta ise seçmen kütükleridir. Kütüklerde iktidar partisi mensuplarının ismi tekrar tekrar yazılmakta, ölenlerin isimleri silinmemekte, uydurma isimler konulmakta ve seçimlerde bu şahıslar adına rey atılmaktadır. Bundan başka, dünyanın hiçbir yerinde, hiçbir seçim çevresinde, kütükte yazılı seçmenlerin tamamı reyini kullanmaz. İcabında, kullanılmayan bu adet de iktidar partisinin aldığı reylere eklenmektedir. Bir misal verelim: Bir seçim çevresinde bir sandık vardır. Kütüklerde yazılı seçmen adedi 30 bindir. Bunlardan 20 bini reyini kullanmış. 12 bini reyini muhalif x partisine, 8 bini de iktidar partisine vermiştir. Her sandığa 5 rey fazla sokulması, aslında kaybetmiş olan iktidar partisi aydaylarına seçimi kazandıracaktır. İşte, seçimler gayrimeşru olmuş, seçilmeyenler meclise girmiştir.

Sandıktan rey çalmakla seçmenin reyini satın almak arasında ise hiçbir fark yoktur. Birinde rey sandığın içinden, diğerinde dışından çalınmaktadır. Bu mevzuda, bilhassa geri memleketlerde, şu gelişme kaydedilmiştir. Eskiden, meselâ bin kişilik seçim bölgesinde her seçmene 10 lira verilirken, günümüzde, bu bölgeyi peşinden sürükliyebilecek bir kişiye -köy ağası veya din adamı- seçimleri kazanmak şartiyle, 10 bin lira verilmekte böylece o bölge halkının reyi daha kolay ve daha emin sağlanmaktadır.

Seçmenin reyini parayla almakla, baskıyla almak da aynı şeydir. Memur işinden atılmak korkusuyla, Çiftçi hükümete olan borcunun tecil edilmiyeceği tehdidiyle, tüccar döviz alamamak endişesiyle reyini iktidara veriyor veya çekinerek reyini hiç kullanmıyorsa, seçimlerde halkın iradesinin tezahür ettiği söylenemez. Sandıktan rey çalarak meclise girmekle, bu şekildeki idari baskılar neticesinde meclise girmek aynı derecede gayrimeşrudur. Ayrıca, bu türlü idari baskılara milletvekili adayı olmak isteyenler de maruz bırakılabilirler. Bu suretle muhalefetin kuvvetlenmesi önlenmiş olur.

Seçimler üzerindeki baskının diğer bir şekli de seçim çevreleriyle oynamak şeklinde kendini gösterir. Muhalefete rey veren vilâyetleri kaza yaparak cezalandırmak, iktidara rey veren kazaları vilâyet yaparak mükâfatlandırmak, bu usulün klâsik misallerindendir. Bununla, gelecek seçimlerde, ahaliden bir kısmının korkarak, bir kısmının da minnet hissiyle iktidara rey vereceği umulur. Fakat ilk defa Amerikada Massachusetts valisi Garry tarafından 1812 yılında bulunan ve "garrymander" adıyla anılan bir sistemle, seçim çevreleriyle daha teknik bir şekilde oynamak da mümkündür. Bitişik iki seçim çevresi düşünelim: A seçim çevresinde, seçmenlerden 25 bini demokrat, 10 bini de cumhuriyetçidir. B seçim çevresinde ise 5 bin demokrat, 12 bin de cumhuriyetçi seçmen vardır. Seçim çevrelerinin sınırlarını değiştirmek suretile A bölgesinden 10 bin demokrat seçmeni B bölgesine nakledelim. Her iki bölgede de demokratlar kazanacaktır.

Halk idarelerinde, seçimleri gayrimeşru kılan sebeplerden bazıları bunlardır.

Günümüzde seçimleri en ziyade gayrimeşru kılan şey, halk iradesi üzerinde tek taraflı tesir ve baskı yapılmasıdır.

Eskiden demokrasi ile seçim aynı şey telâkki edilirdi. Bunun doğru olmadığı artık anlaşılmıştır. Çağımız diktatörlüklerinin hepsinde seçim vardır, fakat demokrasi yoktur. Batı demokrasileri ile diktatörlükleri birbirinden ayıran şey, bugün, âmme hürriyetleridir. Bir memlekette şahıs masuniyeti, söz, basın, toplanma, cemiyet hürriyetleri yoksa, seçim sadece bir aldatmadan ve oyundan ibarettir.

Stalin reylerin % 99 unu almakla övünürdü. Fakat karşısında rakip bir aday yoktu ki! Tek, seçilemez. Seçimden bahsedebilmek için en az iki rakip adayın, iki partinin mevcudiyetine ihtiyaç vardır. Hattâ bu da kâfi değildir. Partilerin eşit haklara sahip bulunması, aynı propaganda vasıtalarından eşit olarak istifade etmesi gerekir. Demokrasi muhalefetin iktidara gelebildiği bir rejimdir. Bir muhalefet partisi görüşünü ve programını halka anlatıp benimsetemezse, İktidardakilerin hatalarını, hırsızlıklarını, yolsuzluklarını ortaya koyamazsa, halkın reyini nasıl alabilir.

Portekizde dört muhalefet partisinin mevcudiyetine rağmen, Dr. Salazar otuz yıllık bir diktatördür. Seçimlerde muhalefetin kazanma şansı hiç bir zaman olmamıştır ve olmıyacaktır. Bunun sihrini propaganda eşitsizliğinde ve âmme hürriyetlerinin yokluğunda aramak lâzımdır. Muhalefetin halkla teması menedilmiştir. Ama Başbakan kitleleri karşısına alarak nutuklar çekebilir. Radyolar ise, gece ve gündüz, bir yalan selini iktidarın ağzından halkın kulağına boşaltmaktadır. Sosyolojik ve ilmî araştırmalarla sabittir ki, daima tekrarlanan bu yalanlara halkın mukavemet etmesi, kanmaması imkânsızdır. Esasen işin doğrusunu halka kimse anlatamaz. Şahıs masuniyeti, söz ve basın hürriyeti yoktur. İktidarı tenkit edenlerin hapse atıldığı, toplantı hürriyetinin bulunmadığı, gerçeği yazmanın suç sayıldığı, muhalefet milletvekillerinin meclis içinde bile susturulduğu bir memlekette, muhalefetin mevcudiyetinden bahsedilebilir mi?

Bu durum karşısında, Portekizde gelecek seçimler elbette ki gayrimeşru olacak ve iktidar partisi gayri meşru olarak iktidarda kalacaktır. Bu şartlar altında muhalefetin yapabileceği en akıllıca ve en dürüst hareket, iktidarın oyununa âlet olmamak, seçimlere girmemektir.

Basın

Havadis, yazıyor!..

İktidarın İstanbuldaki Zaferi Havadis günlerden beri radyolarda yaptırdığı reklâmlardan sonra, şu sıcak günlerde pek alâka çeken bir resimli röportaj serisine başladı. İstanbulda milyonlarca lira sarfıyla kurulan Havadis gazetesi nedense bir türlü okunan gazeteler sınıfına girememişti. D.P. li basın mütehassısları-ki bunlar gazete batırmakta da yekta idiler- günlerce oturup kafa kafaya verdiler ve duruma bir hal çaresi aradılar. D.P. nin propagandasını yapmak için çıkartılmakta olan bir gazete nasıl satılırdı? Günlerce süren bu müşaverelerden sonra bulunan çare doğrusu pek parlaktı. Zira daha önceleri pek çok gazete de bu yolu denemişti. Havadis idarecilerinin buldukları çare Fransanın Akdeniz sahillerindeki Levant adasından resimli röportajlar yapmaktı. Levant adasının hususiyeti, sinesinde nüdistleri barındırmasıydı. Doğrusu Havadis gazetesinin böyle bir yerde yapılacak resimli bir röportajı yayınlamak için elinde her türlü imkân vardı. Zira ne hikmettir bilinmez İstanbul piyasasında kimsenin bulamadığı Avrupa bobinleri, klişelik çinkoların âlâsı ve mürekkebin en iyisi Havadis gazetesinde su gibi harcanmaktaydı. Bütün iş Hocanın helva hikâyesi gibi yağ, un ve şekerden oturup bir helva yapmaya kalıyordu.

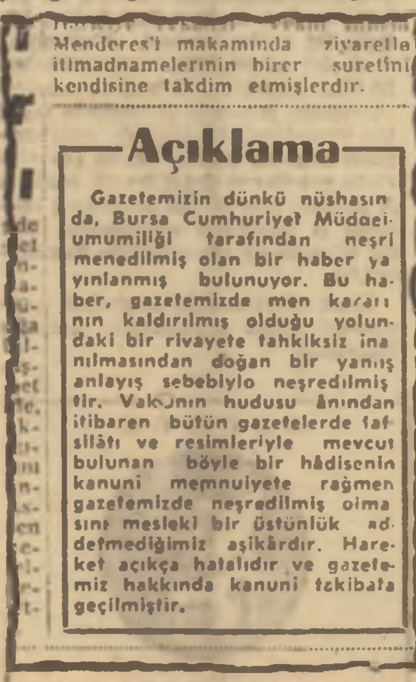
Eğer sayfalar dolduran resmî ve hususî ilânlar da olmasa Havadis'in bu güne kadar top atması işten bile değildi. Evet Havadis ilânlar sayesinde top atmıyordu ama mesele yalnızca Havadisin top atmaması değildi ki. Eğer yalnızca Havadis batıp gitse pek mühim bir şey olmazdı. Ama D.P. için beri yanda bir de Havadis kurulurken düşünülmüş olan şeyler vardı. Havadisle beraber bunlar da güme gidecekti. Havadis, hatırlanabileceği gibi D.P. nin İstanbuldaki Zaferi olacaktı. Ama olamamıştı. Birşeyler yapmalı Havadisi kurtarmalıydı. Yapılacak şey, işi magazine ve baldır bacak edebiyatına dökmekti. Nitekim günler var ki Havadiste çırılçıplak kadın ve erkek resimleri ile behimî hisleri gıcıklayan bir edebiyat aldı yürüdü. Bu sefer de pek çok aile reisi samimî D.P. li bile olsalar gene de Havadisi alamaz, evlerine götüremez oldular. D. P. nin basın müşavirleri bu çareden de pek fayda görmüşe benzemiyorlardı. D.P.' nin propagandası çıplak kadın resimlerile süslense bile okuyucunun iltifatına mazhar olamıyordu. Daha başka bir şeyler yapmalıydı. Ne olursa olsun satış artmalı, okuyucuya D.P. nin fikirleri aksettirilmeliydi. Nihayet bunun için ele parlak bir fırsat geçti. Bursada Ulucamide bir hâdise olmuştu, Hadise iyiden iyiye büyümüş, İç İşleri Bakanı İstanbuldan alelacele uçakla Bursaya gitmek zorunda kalmıştı. Tahkikatın selâmeti için Bursa savcılığının talebiyle mahkeme kararı alınarak hâdisenin neşri yasak edilmişti. Hadise dolayısiyle bütün Ankara ve İstanbul basını bu işin tahkiki için Bursaya hususî muhabirler göndermiş, bütün hâdise en ince teferruatına kadar tesbit edilmişti. Ancak bu hâdisenin yazılabilmesi için neşir yasağının kaldırılmasını beklemek gerekiyordu ve bütün gazeteler bu cidden enteresan hâdiseyi okuyucularına duyurmak için sabırsızlanıyorlardı. Ama bir sabah, masalarının üzerinde bırakılmış Havadis gazetesini ellerine alan Yazı İşleri Müdürleri hayretle irkildiler. Havadis gazetesinde birinci sayfanın hemen yarısı her kesce bilinen fakat yazılmayan Bursa hâdisesine ait haber ve resimlerle kaplıydı. Haberin hemen başlangıcına bir de not konmuştu. Bu not, ilk anda pek çok gazetenin Yazı İşleri Müdürlerinin cinlerini başına sıçrattı. Zira Havadisin yazdığına göre neşir yasağı bir gün önce kaldırılmıştı ve bu sebeple de Havadis hâdiseyi neşrediyordu. Yazı İşleri Müdürlerinin başladığı İstihbarat Şefleri soluğu telefonların başında alıyor ve alelacele 03'ü çevirerek Bursa savcısı ile görüşmek istiyorlardı. Ama Bursa Savcısı ile görüşenler bir defa daha hayret içinde kalıyorlardı. Zira Bursa Savcısının da yasağın kaldırıldığından haberi yoktu. Olur iş değildi doğrusu! Havadis o gün gerek İstanbulda ve gerekse Bursada aylardan beri hasret çektiği rağbete kavuştu, kapışa kapışa satıldı.

Havadis gazetesinin başlığı
İstanbuldaki Zafer

İşin garibi, gazete toplattırmakta artık derin bir bilgi ve görgü sahibi olmaları gereken savcıların bir mahkeme kararını açıkça ihlâl eden Havadis hakkında toplama kararı istihsale teşebbüs dahi etmemeleriydi. Anlaşılan toplattırma ancak muhalif ve tarafsız basına tanınan bir imtiyazdı! Ancak ertesi gündür ki Havadiste çıkan ufacık bir yazı neşir yasağının kaldırılmadığını ve bir yanlışlık dolayısı ile Bursa hâdisesinin sütunlarında yer aldığını bildiriyordu. Eh çalınan minareye elbette bir kılıf lâzımdı.

Ancak Havadiste bir gün önce çıkan haberin doğruluğuna inanmak gafletinde bulunan Balıkesir adlı gazete Havadisteki haberi aynen iktibas ettiği için hemen o gün toplattırıldı. Doğrusu durum cidden garipti. Hâdiseye kaynaklık eden gazete Balıkesirde serbestçe satılıyordu ve kimsenin kılı kıpırdamıyordu. Sonra bu gazeteden iktibas edilen bir yazıdan dolayı neşir sahası Havadisten pek, hem de pek çok dar olan Balıkesir gazetesi toplattırılıyordu!

Menderes'i makamında ziyaretle itimadnamelerinin birer suretini kendisine takdim etmişlerdir.

Açıklama

Gazetemizin dünkü nüshasında, Bursa Cumhuriyet Müddeiumumiliği tarafından neşri menedilmiş olan bir haber yayınlanmış bulunuyor. Bu haber, gazetemizde men kararının kaldırılmış olduğu yolundaki bir rivayete tahkiksiz inanılmasından doğan bir yanlış anlayış sebebiyle neşredilmiştir. Vakanın hudusu ânından itibaren bütün gazetelerde tafsilâtı ve resimleriyle mevcut bulunan böyle bir hâdisenin kanunî memnuiyete rağmen gazetemizde neşredilmiş olmasını meslekî bir üstünlük addetmediğimiz aşikârdır. Hareket açıkça hatalıdır ve gazetemiz hakkında kanunî takibata geçilmiştir.

Havadisin açıklaması
Minarenin kılıfı

Havadis İstanbulun Zaferi olmasına güvenerek kanunen men edilen bir işi yapa dursun bu arada İç İşleri Bakanı Namık Gedik de İstanbul'da gazetelere havsalaya sığmaz ölçüye gelmez bir vaitte bulunuyordu. Gedik, Bursa hâdiselerini yazamamanın sabırsızlığı içinde olan gazetecilere merak etmeyin diyordu. Sizi çok beklettik ama neşir yasağını yakında kaldıracağız. Gazeteciler İç İşleri Bakanının sözlerini hayretle dinliyorlardı. Hür mahkemenin verdiği bir kararı İç İşleri Bakanı nasıl oluyor da kaldırmaktan veya kaldırmamaktan bahsedebiliyordu.

İKTİSADÎ VE MALÎ SAHADA

Hayat Pahalılığı

Var mı, yok mu?

İktidarın başı, geçen hafta Meclis kürsüsünden "Memlekette hayat pahalılığı var diyenin aklına şaşarım" dedikten sonra birçok vatandaş, doğrusu ya, iki cami arasında kalmışa döndü. Bir tarafta sayın başbakanın sarih beyanları, diğer tarafta da pazarların erişilmez fiatları vardı. Hakikaten sadece fiat yüksekliği, hayat pahalılığının delilini teşkil edemezdi. Fiat yükselişine rağmen istihsal artışı ve istihsalden nüfus başına düşen hissede çoğalma olması, reel millî gelirin fiat yükselişine nisbetle daha fazla bir artış kaydetmesi halinde elbette hayat pahalılığından değil, ancak refahtan bahsedilebilirdi. Ama durum hakikaten böyle miydi? İstihsalde geçen yıllara nazaran bir artış olmuş muydu? Reel millî gelirde nüfus artışına nisbeten daha fazla bir terakki kaydedilmiş miydi? Bu suallerin cevapları, fiat artışlarının artan refahla hiç, ama hiç bir alâkası bulunmadığını gösteriyordu. İktidarın başı, hayat pahalılığı var diyenlerin aklına şaşarken, çok sayıdaki vatandaş ta artan fiatlar karşısında değişmiyen geliriyle ay sonunu nasıl getirebildiğine şaşıyor, bazı çok zarurî ihtiyaçlarını nasıl giderebileceğini derin derin düşünüyordu. Hayat pahalılığının en taze ve en gözle görülür misali ekmek fiatlarıydı. Eskiden 90 kuruş verip evine 3 ekmek götüren bir aile reisi, şimdi çoluk çocuğunun karnını doyurabilmek için 5 ekmek almak ve 150 kuruş ödemek zorunda kalıyordu. Bu, günde 60 kuruştan ayda 18 lira demekti. Aile reisinin aylık gelirinde ise değil 18 liralık, 18 kuruşluk bir yükselme olmamıştı, olacağı da beklenmiyordu. Bu 18 liralık açık diğer ihtiyaçlardan kısılarak kapatılacaktı. Hem esasen fiatı yükselen sadece ekmek değildi. Birçok eve yazın ortasına girdiğimiz halde sebze ve meyvaların çoğu girmemişti. Domatesi bile hâlâ manavların tezgâhında seyreden aileler vardı.

Manav tezgâhında sebzeler

Çok evin eşiğini aşamıyorlar

Fakat ne olursa olsun, İktidarın başını hayat pahalılığı bahsi açılınca bu kadar heyecanlı, bu kadar hiddetli davranmakta haksız bulmaya da imkân yoktu. Zira seçimlerin eli kulağında olduğu artık iyice anlaşılmıştı. Yaklaşan seçimlerde de D.P. iktidarının en amansız muarızının hayat pahalılığı olacağı malûmdu. Bu sebeple hayat pahalılığı iddiaları ne kadar şiddetle reddedilirse, pahalılığın geçici olduğu ne kadar ısrarla iddia edilirse o kadar iyi olurdu. Bir hükümet başkanının sözleri, elbette, geçinme endekslerinden ve bir yığın "mânasız" istatistikten daha büyük değer taşırdı!

Ama pahalılığın istihlâkin yükselmesinden ileri geldiği iddiasını, resmî istatistiklerle bile desteklemek imkânsızdı. İstihsal hacminin artışı ve hayat seviyesinin yükselişi memlekette bir yıl içinde istihsal edilen mal ve eşya hacmi ile sıkı sıkıya bağlıydı. Hayat seviyesinde bir yükselmeden bahsedebilmek için o seneki istihsalin nüfus artışındaki nisbetten fazla olması şarttı. Halbuki durum, 1953'ten bu yana hiç de öyle değildi. Nüfusumuz yılda vasati 600 bin kadar artarken millî gelirimizde 1953 yılına nisbetle artma değil, azalma müşahede ediliyordu. Esasen milletvekili ödeneklerinin ayda 2800 liraya çıkarılması ve memurlara senede 5 maaş nisbetinde ikramiye ödenmesi, hükümet icraatı olarak, hayat pahalılığının bir itirafı değil miydi?

İktidarın başı, "Ayağından çarığını atmış, sırtından da jandarmanın sopasını atarak üstüne elbise koymuş Türk köylüsü, Türk vatandaşı sizlere inanmamakta devam edecektir" diyordu. Vatandaşın kime inandığı ise yakında belli olacaktı.

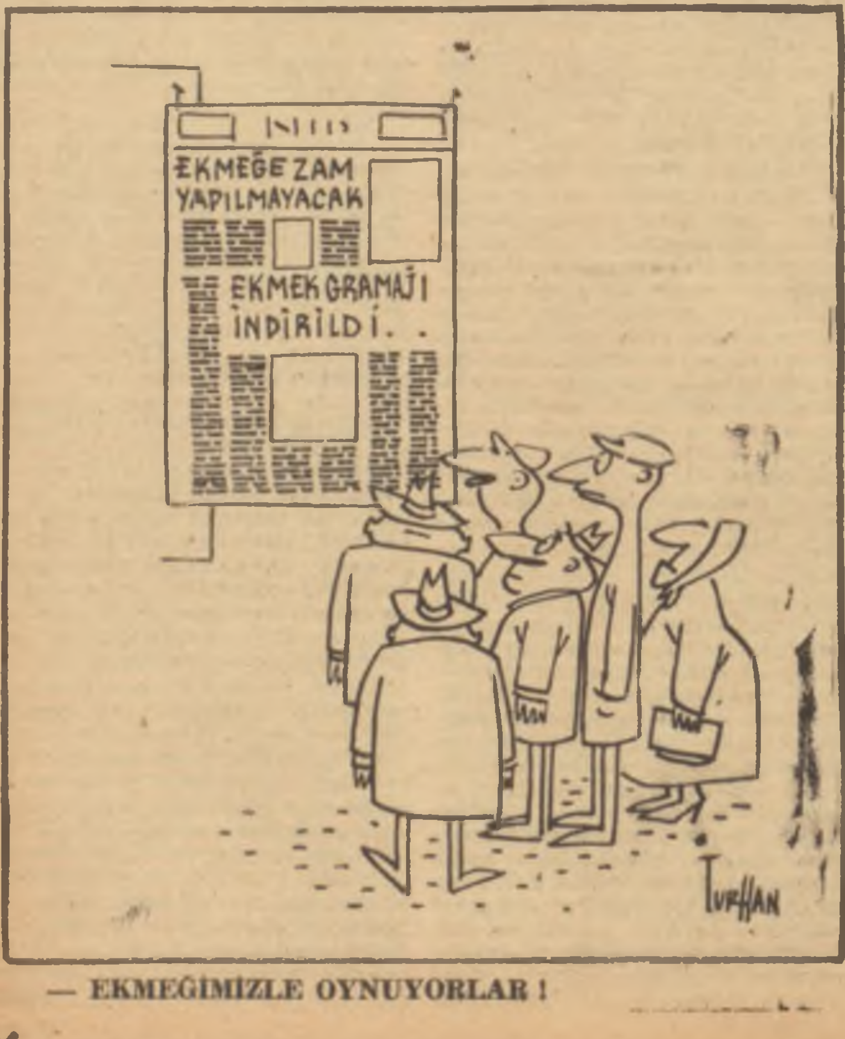
Sanayi

Porselen fabrikası

Son yıllarda memleketimizde pek revaçta olan kuyruklar arasına yeni bir kuyruk cinsi daha dahil oldu. Çay, kahve, şapka, kumaş, poplin vesaire kuyruklarına eklenen bu yeni kuyruk, tabak kuyruğu idi. Bir lokantaya gittiğinizde önünüze konan tabaklara dikkat edin, o eski bembeyaz pırıl pırıl porselen tabaklar yerine plâstik, kirli sarı tabaklar konduğunu göreceksiniz. Bir çok ev kadınlarının müşterek derdi de kırılan bir çorba tabağının yerine yenisini koyamamaktır. Bir zamanlar zücaciye mağazalarının vitrinlerini süsleyen zarif yemek takımlarının, çay takımlarının, pasta takımlarının ve daha buna benzer porselen mamullerinin yerlerinde yeller esmektedir. Son zamanlara kadar memleketimizin porselen eşya ihtiyacı daha ziyade Çekoslovakyadan yapılan ithalâtla karşılanıyordu. Son yılların döviz kıtlığı ve transfer zorluk ve tıkanıklıkları ise bu ithalât kapısını iyiden iyiye ka-

pamıştır. Ancak zaman zaman takas usulüyle pek cüzi miktarda getirilebilen porselen eşya ise kuyrukları uzatmaktan başka bir şeye yaramamaktadır.

İşte, memleketimizdeki bu porselen kıtlığını gören ve buna bir çare bulma yolunda teşebbüse geçen Türkiye Kredi Bankası 1956 yılı Mayısında bir takım İstanbullu tüccarlarla da anlaşarak İstanbul Porselen Sanayii Anonim Ortaklığı adında bir şirket kurulmasına önayak oldu ve şirket 2 milyon lira sermaye ile faaliyete geçti. Ortaklığın çalışma mevzuunu porselen, seramik ve diğer toprak mamulleri fabrikaları kurmak ve işletmek, bu nevi fabrikalara lüzumlu maddeler için ruhsatname ve imtiyazlar alarak işletmeler kurmak ve bu mevzulara ait her türlü mali, ticari, sınai faaliyet ve teşebbüslerde bulunmak teşkil ediyordu. Aradan bir yıl geçtikten sonra, son günlerde Almanya ile gelişen iktisadi münasebetlerimizin bir meyvası olarak bu şirkete bir Alman firmasının da iştiraki ile ortaklığın sermayesi 5 milyon liraya çıkarıldı ve ilk porselen fabrikası kurulması için teşebbüse geçildi. Yabancı sermayeyi teşvik kanunundan faydalanan Alman firması beş milyon liralık sermayenin dörtte birini teşkil eden 1.750.000 markı memleketimizin porselen ihtiyacını karşılıyacak olan bu ortaklığa yatırıyordu. Böylece sermayesi bir hayli kabaran ortaklık derhal faaliyete geçerek ilk porselen fabrikası için gerekli yeri tâyin hazırlıklarına başladı. Kısa bir zamanda da bu yer bulundu. Tuzla civarında 180 bin metrekarelik bir arazi satın alındı. Arazinin ortasından demiryolu geçiyordu. İstanbul - Ankara asfaltı da bu araziyi hemen sıyırarak geçiyordu. Öyle ki, burada yapılacak olan bir porselen fabrikası gerek demir, gerek kara, gerek deniz yolundan rahatça faydalanabilecekti. Derhal fabrikanın plânlarının yapılmasına başlandı. Bu arada bir yandan da memleketimizde porselen sanayiine yarıyacak ham maddelerin durumları tesbit ediliyordu. Netice pek fena değildi. Pek ince bazı porselen nevileri hariç olmak üzere diğer porselen ve fayans imalâtı için tatmin edici evsafta ham madde vardı. Yapılan plânlara göre fabrika 4 milyon liraya mal olacaktı. Her şey inceden inceye düşünülmüştü. 180 bin metrekare arazi üzerine kurulacak olan fabrika, belli başlı altı kısım üzerine inşa edilecekti. Esas fabrika binaları yani imalât sahası, fırınlar ve ham madde depoları kısmen çelik konstrüksiyon, kısmen de beton olarak inşa edilecekti. İkinci kısım gaz jeneratör binası olup fırınlarda yakılacak havagazını temin edecek ve katran havuzlarını havi olacaktı. Üçüncü ve dördüncü kısımlarda işletme binası ile idare binası yer alacaktı: İşletme teşkilâtının büroları, lâboratuvarları, işçi soyunma, yıkanma yerleri, mutfaklar, yemekhane, revir, dershaneler, mamul maddeler deposu dört katlı muazzam bir binada toplanacaktı. Müdüriyet, muhasebe, levazım teşkilâtı ise üç katlı bir binada bulunacaktı. Fabrikanın beşinci kısmını ahşap işler atölyesi teşkil ediyordu ki burada ilk defa Avrupai mânada ambalâjlama ve sandıklama işleri yapılacaktı. Son kısım ise demir ve elektrik işleri atölyeleri ve garajlardan ibaret olacaktı. İnşaat sahası ceman 20.500 metrekareyi buluyordu. Bütün bunlardan başka plânda fabrika ile Tuzla arasında bir demiryolu irtibat hattı inşası ve fabrika sahası kenarındaki dere üzerinde 1500 metreküplük bir su barajı inşası da kararlaştırılmıştı. Yalnızca inşaatın 4 milyon lira civarında bir paraya mal olacağını söylemek kurulacak fabrikanın cesametini daha iyi canlandırmaya vesile olabilirdi. Fabrikanın makina ve tesisatının dört senelik kredi ile ve komple olarak takriben 3,5 milyon Türk lirasına Batı Almanyadan satın alınması için mutabakata varılmıştı. Yarısı kadın olmak üzere 800 işçi çalıştıracak olan fabrikanın 1958 baharında faaliyete başlıyacağı umuluyordu. Bunun için de daha şimdiden kurslar açılarak kalifiye işçi yetiştirme yoluna gidiliyor ve bir tatbikat atölyesi kuruluyordu.

— EKMEĞİMİZLE OYNUYORLAR!

Fabrikanın yıllık imalât kapasitesi 4800 ton civarında olacaktı. Bu miktar, memleketimizin yıllık ihtiyacının yarısına tekabül etmektedir. Fabrika bir yılda 8 bin ton ham madde, 6 bin ton kömür, 2 milyon kilovat saat da elektrik enerjisi kullanacaktı. Hesaplar daha dayanıklı olan kok kömürü yerine daha kolay ve daha ucuz bulunabilen linyit kömürüne göre yapılmıştı. Memleketimiz linyitlerinin evsafı bu işe uygun geliyordu. Elektrik enerjisi, umumi cereyandan ve muhtemelen Çatalağzı veya Sarıyardan temin edilecekti. İşte geçen haftanın son günü Tuzlada temeli atılan ve inşaatı 1958 de tamamlanarak işletmeye açılacak olan Tuzla Porselen Fabrikası öyle ümit ediliyordu ki zaman zaman meydana gelen tabak kuyruklarının kopmasına sebep olacak ve şimdiye kadar porselen eşya için harice ödenen dövizler de yurtta kalacaktır. Fabrika sofra, çay, kahve takımları, lâvabo ve sair sıhhi tesisat eşyası, duvar ve döşeme fayansları ile izolâtör ve diğer elektrik porselenleri imal edecek; memleketin bu sahadaki ihtiyaçlarını karşılıyacaktı.

TÜRK İŞ'İN ÜÇÜNCÜ GENEL KURULU

Âdil AŞÇIOĞLU

Toplanmasına müsaade edilip edilmiyeceği uzun müddet tereddütlere mevzu teşkil eden Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonunun Üçüncü Genel Kurulu geçen haftanın başında Ankarada, İnşaat İşçileri Sendikası lokalinde yapıldı. Bu suretle Türk-İş'in hukuken olduğu kadar fiilen de meşru bir teşekkül olduğu, bir kere daha anlaşıldı. Aslında Türk-İş'in Üçüncü Genel Kurul toplantısının daha önce yapılması gerekiyordu. Ama yıllardan beri faaliyette bulunan birçok birlik ve federasyonun Çalışma Bakanının teşebbüsü ile kapatılması üzerine, işçi çevrelerinde bazı haklı tereddüdlerin doğmasına yol açmıştı. Büyük fedakârlıklar ve emekler pahasına ortaya çıkarılmış olan Konfederasyonun da birlik ve federasyonları kapatan zihniyetin hışmına uğramasından endişe ediliyordu. İşte bu endişeler, genel kurul toplantısını bir müddet daha geriye itmişti.

Konfederasyon ve idarecilerinin Çalışma Bakanı ile münasebetlerinin yıllardan beri "bozuk" olduğu ve Bakanın konfederasyon idarecilerini "Bakanlığın kapısından" içeri sokmak istemediği herkesçe biliniyordu. Halbuki Çalışma Bakanlığı memlekette işçi ve işveren münasebetlerinin düzenlenmesi maksadiyle kurulmuştu. Bu münasebetlerin de ancak bütün yurttaki işçilerin bağlı bulundukları temsili teşekküller vasıtasiyle düzenlenebileceği meydandaydı. Halbuki Çalışma Bakanı en büyük işçi teşekkülü olan Türk-İş'i tanımak istemiyor ve hattâ ondan "en büyük" diye bahsedilmesini "hiyerarşi yaratmak" sayıyordu.

Diğer işçi teşekküllerine olduğu gibi, Konfederasyona karşı Çalışma Bakanlığının takındığı tavrın yalnız iktisadi değil, fakat aynı zamanda siyasi sebepleri vardı. İktisadi sebeplerin başında işçilerin devamlı olarak "hayat pahalılığı" nı ileri sürerek ücretlerine zam istemeleri ve bu talepleri - kanuna uygun olarak- sendikaların, birliklerin, federasyonların ve konfederasyonun düzenleyip desteklemesiydi. "Kalkınma" olarak adlandırılan hareketlerin bir neticesi olarak çeşitli iş kollarında istihdam edilen işçi sayısı gün geçtikçe artıyor ve buna paralel olarak resmi ve hususi sektörlerin ödediği ücret yekûnu, nisbi olarak değilse bile, mutlak olarak yükseliyordu. Girişilen teşebbüslerin yükü, daima olduğu gibi, işçilerin sırtına yüklenmek isteniyordu. İşçiler dün olduğu gibi bugün de az ücretle çalışmayı kabul edip kalkınmanın yükünü üzerlerine almalıydılar. Tabiatiyle işçiler bu duruma ilelebet dayanamazlardı.

Siyasi sebeplere gelince, işçilerin âdeta Muhalefetle söz birliği etmiş gibi "grev" ve "kollektif iş akdi" istemesi ve pahalılıktan, işsizlikten şikâyet etmesi iktidarın hoşuna gitmiyordu. Muhalefet de, hükümet ve bilhassa Çalışma Bakanlığı dururken işçilerin ve işçi haklarının müdafii kesilmişti! İşte bütün bu sebepler, işçiler ve işçi teşekkülleri aleyhine bir cereyanın başlamasına âmil olmuştu. Halbuki mesele basitti. Muhalefetin bugün istediği D.P. nin dün istediğinden ve o zaman müdafaasını yaptığı hak ve hürriyetlerden biraz olsun farklı değildi. İşçi teşekkülleri kanunen siyasetle meşgul olamazlardı; fakat işçiler birer vatandaş ve işçi olarak kendi menfaatlerinin gerçekleşmesine çalışanlara, dertlerini dinleyenlere karşı, dün olduğu gibi bugün de "yakınlık" gösteriyorlardı. En az 1946 dan beri dört elle sarıldıkları D.P. nin İktidara gelip işçi dertlerini halletmek imkânına sahip olduktan sonra hal çaresi beklemekte olan işçi meselelerini birer birer ve yavaş yavaş unutmağa başlamaları, vaadleri hatırlatanları "düşmanlık" ve "bozgunculuk" la ithama kalkışmaları karşısında, işçiler için yapılacak iş tabiatiyle yüzlerini ve gözlerini başka yerlere çevirmekti.

Bununla beraber, işçiler siyasi parti farkı gözetmekten tamamen uzak olup kendilerine reva görülen bütün muamelelere rağmen haklı isteklerinin bugün dahi kabul edilmesi halinde "demokratlara" ancak sempati besliyeceklerdir. Bunun içindir ki, işçiler arasında hâlâ Çalışma Bakanlığı ile iyi geçinmek ve sonuna kadar "ümit" etmek taraftarı olanlar pek çoktur. Bunlar İktidarın istediği takdirde işçilerin teşkilâtlanma, grev yapma, toplanma v.s. haklarını tanıyıp kanunlaştırabileceğini bilmekte ve İktidarla arayı bozmamak için çırpınmaktadırlar.

Nitekim Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonunun son Genel Kurul toplantısında İcra heyeti ile Yönetim kuruluna seçilen üyeleri tanıyanlar, İktidarla "iyi geçinmek" tezinin Genel Kurula hâkim olduğunu anlamakta gecikmemişlerdir. Bununla beraber, Genel Kurulun ihtiyatı elden bırakmadığı, İcra heyeti ile Yönetim Kuruluna mücadeleci işçiler de seçmiş olmasından anlaşılmaktadır. Bilhassa eski Genel Sekreter İsmail İnan'ın her şeye rağmen terkedilmemiş olması genel kurulu teşkil eden işçilerin, dâvalarına sadık ve şuurlu işçiler olduğunu göstermesi bakımından sevindiricidir.

Şimdi büyük bir merhale aşılmıştır: Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu işçilerin güvenine sahip olduğunu ve onları temsil yetkisini haiz bulunduğunu ispat etmiştir. İşçiler de en güç iktisadi ve siyasi şartlar altında Konfederasyona bağlılıklarını göstermişler ve artık "dağılmak" istemediklerini ispat etmişlerdir.

Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu milletlerarası benzeri teşekküllere bağlanmasına müsaade edilen diğer birçok milli teşekküller gibi Dünya İşçi Sendikaları Birliğine katılmak lüzumunu çoktan anlamış ve bu yolda gerekli kararları aldığı halde, Bakanlar Kurulu yıllardan beri istenen müsaadeyi vermemiştir.

Konfederasyon, Türkiyede işçi hak ve hürriyetlerinin sağlanması ve menfaatlerinin korunması, işçilerin en az orta halli bir vatandaşın hayat seviyesine kavuşturulması, geleceklerinin teminat altına alınması, işçilerin mesleki ve genel kültürlerinin genişletilmesi gibi son derece masum ve ulvi gayelerle kurulmuştur.

Konfederasyon İcra Heyeti ile Yönetim Kuruluna ağır vazifeler düşmektedir. Teferruata ait meseleler ikinci plâna alınmalı ve teşkilâtlanma hareketine bir istikamet ve hız verilmelidir. Konfederasyon bilhassa mevcut sendikalar ve birliklerle federasyonlar arasında en tabii "irtibat organı" olmalı, bunların herbirinin sağladığı başarılardan diğerlerini haberdar etmek ve onlara yol göstermek suretiyle işçi hareketine fayda temin etmeli ve muayyen meseleler karşısında tutulacak yolu göstermek ve çeşitli mevzularda işçi teşekküllerini aydınlatmak suretiyle işçi hareketinin birliğini kuvvetlendirmelidir. Bütün bunların sadece maddi imkânlarla başarılabileceğini iddia etmek doğru değildir. Biraz çalışma ve gayretle büyük işler başarılabilir. Basın eskisi gibi işçi meselelerine karşı çekingen ve hasmane bir tavır takınmaktan vazgeçmiştir. Konfederasyonun ilk işi basınla devamlı ve sıkı bir münasebet kurmak olmalıdır.

Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu yeni İcra Heyeti ile Yönetim Kuruluna tarihi vazifeler düşmektedir. İşçiler ve sendikalar da Konfederasyonu her bakımdan destekliyerek ona bu güç vazifede yardımcı olmalıdırlar.

Kral Hüseyin

Kral Faysal

Kul sıkışmayınca, Hızır yetişmez

Irak

Paşa istirahatte!

Bu haftanın başında Pazartesi günü Yeşilköy hava alanına konan bir uçaktan orta boylu, şişman ve asık yüzlü bir yolcu indi. Yolcu Bağdattan geliyordu ve karşılayıcılarının arasında Başbakanlık Müsteşarı Ahmet Salih Korur ile Vali Prof. Gökay'ın da bulunması Bağdattan gelen yolcunun mühim bir şahsiyet olduğunu gösteriyordu. Ama doğrusu, karşılayıcılar Bağdatlı yolcuyu nerdeyse tanıyamıyacaklardı. Uçaktan inen asık yüzlü adamla Irakın güler yüzlü devlet adamı Nuri Sait Paşa arasında dağlar kadar fark vardı.

Ama bu karşılamada yadırgıyan sadece karşılayıcılar değildi. Nuri Sait Paşanın gözleri de Türkiyeye her gelişinde kendisini hava alanında karşılayan vefakâr dostu Menderesi boş yere arıyordu. Başbakanlıktan düşmenin, demek ki böyle önceden hesaplanması imkânsız bazı başka acı neticeleri de vardı! Halbuki Başbakan Menderes o sırada Ankarada kendisi için çok ehemmiyetli bir meseleyle, Bölükbaşının teşril masuniyetinin ref'i ile meşgul bulunuyordu.

Nuri Sait Paşa, Yeşilköy hava alanının şeref salonunda bir saat kadar istirahat ve karşılayıcıları ile sohbet ettikten sonra, geldiğinden daha asık bir yüzle uçağa bindi ve Londraya doğru havalandı. Anlaşıldığına göre Bağdatta Sir Nuri'nin başbakanlıktan uzaklaştırılmasından sonra memlekette kalması da uygun görülmüyordu. Sabık başbakan hükümet değişikliğinden umulan faydalar elde edilinceye kadar Bağdattan uzaklaştırılıyor. İngiltere ve Fransada gönlünü avutması tavsiyesiyle uçağa bindiriliyordu.

İki kral arasında

Nuri Sait uçağa atlayıp İstanbuldan ayrılırken Bağdatta da iki genç kral arasında yapılan görüşmeler sona eriyor ve bir resmî tebliğ neşrediliyordu.

Ürdünün genç kralı Hüseyin birkaç günden beri Bağdatta bulunuyor ve kendisi gibi hem genç, hem de Haşimî hanedanına mensup Faysal II ile memleketinin durumu hakkında görüş değiş-tokuşunda bulunuyordu. Nablusi'yi ve Nâsırcıları biraz cesaret ve meha、retiyle daha çok da Altıncı Amerikan Filosunun müdahalesiyle bertaraf etmeye muvaffak olan Kral Hüseyin çok ciddî meselelerle karşı karşıyaydı. Bunların başında da şüphesiz tamtakır Ürdün hazinesi geliyordu. Hamiyetli komşu Suud, kesenin ağzını açmıştı ama, hazine gene de doymak bilmiyordu! Hüseyin, akrabası Faysaldan 7 milyon sterlinlik bir iktisadî yardım istemeye gelmişti.

Resmî tebliğde "iktisadî yardım hususunda tam bir anlaşmaya varıldığı" itina ile ifade ediliyordu. Demek Hüseyin Bağdattan Ammana elleri boş dönmüyordu.

A. B. D.

Demagojinin zaferi

Stanford Üniversitesi profesörlerinden William K. Sherwood (yaş: 41) o sabah Pacific Grove'deki lâboratuarına gitmek üzere evden çıkarken, karısına, "kendimi öldüreceğim" demişti. Mrs. Sherwood birkaç gün önce aldığı bir mektuptan dolayı kocasının canının son derece sıkılmakta olduğunu bilmiyor değildi ama gene de profesörün bu sözünü tutacağını aklına bile getirmiyordu. Profesör Sherwood muhitinde çok sevilen bir adamdı ve herşey onu hayata bağlıyordu. Yüksek tahsilini Chicago Üniversitesinde, ihtisasını ise Oxford'da yapmıştı. Meslekdaşları arasında "parlak" bir araştırıcı olarak temayüz etmekte gecikmeyen Sherwood, bir müddettenberi de, Stanford Üniversitesinde, kanser üzerinde araştırmalara girişmiş ve bu araştırmalar neticesinde kanser ile bazı kalp ve ruh hastalıkları arasında yakın bir ilginin bulunduğu kanaatine ulaşmıştı. Önümüzdeki günler içinde yapacağı denemeler, bu kanaatin ne derece doğru olduğunu gösterecekti. Çok sevdiği dört çocuğunun istikbal endişesi bir tarafa bırakılsa bile bu denemelere bağladığı büyük ümitler onu sabahleyin evinden çıkarken karısına söylediği cinsten bir delilik yapmaktan alıkoymaya yeterdi.

Profesör Sherwood'un birkaç gün önce aldığı ve canını son derece sıkan mektuba gelince, bu mektup Amerikan Temsilciler Meclisinde kurulan meşhur Amerikan aleyhtarı faaliyetleri tahkik komitesinden yollanmıştı. Bu komite, bilindiği gibi, geçenlerde ölen senatör McCarthy tarafından Amerikan komünistlerinin faaliyetini meydana çıkarmak maksadıyla kurulmuş ve çok geçmeden, asıl gayesini unutarak, bu şöhret budalası demagoji üstadının elinde, dehşet saçan modern bir engizisyon âleti haline gelmişti. McCarthy komitesi yüksek devlet memurlarına, ordu ileri gelenlerine, aydınlara akla hayale gelmiyecek suçlar yüklemekten kaçınmamış, geçtiği yolları, "mahvedilmiş hayatlar ve henüz gelişmekte olan çalışmaların harabeleri" ile doldurmuş bir komiteydi ve kurucusunun ölümünden sonra da aynı yolda yürüyerek etrafa dehşet saçmakta devam ediyordu. McCarthy'nin ölümünden bu yana, ilk kurbanı Kanadanın Kahire Büyükelçisi M. Norman olmuştu. Bilindiği gibi, komite önünde açıklanan sözde Amerikan aleyhtarı hareketlere geçen aylarda Norman'ın da ismi karışmış, buna pek üzülen Büyükelçi kendini Kahiredeki Kanada elçiliğinin üst katından atmak suretiyle intihar etmişti. Bu hâdisenin arkasından komitenin suallerine cevap vermekten kaçınan Amerikalı meşhur piyes yazarı Arthur Miller -Mr. Monroe- in altı aya mahkûmiyeti gelmiş ve bundan sonra da, felâket ibresi zavallı Sherwood'un üzerine çevrilmişti.

Komite, ilim adamını, dinlediği şahitlerden birinin 1938 senelerinde toplanıp komünizm mevzuu etrafında

McCarthy
İsmi kaldı yadigâr

müzakereler yapmakta olan arkadaşlar arasında irtibatın Bill Sherwood isminde birisi tarafından sağlanmakta olduğunu söylemesi üzerine sorguya çekmeyi kararlaştırmıştı. Ancak McCarthy devrinden beri bu komite tarafından şahit sıfatıyla dinlenmek dahi insanın damgalanmasına yetiyordu. Hele komite huzuruna çıkışının televizyonla da yayınlanacağını öğrenmek Sherwood'u büsbütün müteessir etmiş ve değerli ilim adamı, kendisini hayata bağlayan bağlar ne kadar kuvvetli olursa olsun, intihar etmeye karar vermişti.

Profesör Sherwood, intihar etmeden önce üç mektup hazırlamış bulunuyordu. Ölümünden sonra ele geçen bu mektupların birincisi tahkik komitesine, ikincisi ailesine, üçüncüsü ise Oakland'deki bir avukat arkadaşına hitaben yazılmıştı.. Komiteye yazdığı mektupta, Sherwood şöyle demektedir: "Komitenin geçtiği yollar mahvedilmiş hayatlar ve henüz gelişmekte olan çalışmaların harabeleri ile doludur. Komitenin hayatıma müdahalesini hiç de hoş karşılamıyorum. Bu müdahale, insanlık için çok ehemmiyetli olan çalışmalarıma hasretmem gereken kıymetli zamanımı kaybettirmektedir." Ailesine yazdığı mektupta ise şu satırlara rastlanılıyor: "Komite hayatımı ve maişetimi tehdit etmektedir. İki gün sonra halkın diline düşmüş olacağım. Hayatımın geri kalan kısmını hapishanede değil, Laboratuvarda geçirmek isterdim."

Bu sonuncu mektubu yazıp yatak odasına bıraktıktan sonra Sherwood karısına ve çocuklarına veda ederek evden ayrılmış ve bir daha da dönmemiştir. Kocasının uzun süren yokluğu sırasında aklına onun sabah evden çıkarken söylediği sözler gelen Mrs. Sherwood derhal lâboratuvara koşmuş ancak ne kadının feryatları, ne de meslek arkadaşlarının gayretleri kuvvetli bir zehir içmiş bulunan ilim adamını kurtarmaya kâfi gelememiştir. Bu intihar hâdisesi sonunda McCarthycilik yeni bir zafer kazanmışa benzemektedir. Ancak bu gibi zaferlerin kısa ömürlü olacağına, demagojinin arkasındaki şahsi emelleri McCarthy'nin ölümünden önce sezmiş bulunan Amerikan halkının artık bu dehşet haraketlerine bir son vermek zamanının gelmiş olduğunu yakın zamanda anlayacağına şüphe yoktur.

Uzak Doğu

Yeni ihtiyaçlar

Alman Başbakanı Dr. Conrad Adenauer'den sonra, Washington, geçen hafta hatırlı bir misafir daha ağırladı. Bu yeni misafir güler yüzlü Japon Başbakanı Kishi idi ve Washington'a, Amerikan idarecileri ile her iki Devlet bakımından da çok önemli olan Uzak Doğu meseleleri üzerinde bir fikir ve görüş değiş-tokuşunda bulunmak üzere gelmişti.

Japon Başbakanının bu Washington ziyareti, Pasifik ötesi Amerikan siyasetinin çok nazik bir devre geçirdiği günlere denk geliyordu. Hakikaten, son zamanlarda cereyan eden bazı hâdiseler Birleşik Amerikaya bu siyasetini yeniden gözden geçirmesi gerektiğini göstermişti. Bu hâdiselerin başında Formoza karışıklıkları (AKİS, sayı: 161) geliyordu. Bu karışıklıkları başta İngiltere olmak üzere Avrupa Devletlerinin Kızıl Çin ile yapılan ticaret üzerine konulan ambargoyu kaldırmak hususunda aldıkları karar takip etti. Bu karar, Birleşik Amerikayı, Pekin hükümetiyle ticari münasebetler kurmamak hususundaki inadında tek başına bırakmakla kalmadı, aynı zamanda Uzak Doğu siyaseti mevzuunda Batılılar arasındaki görüş ayrılıklarını da ortaya çıkardı. İşte Japon Başbakanı Kishi'nin bu ziyareti sırasında bütün bu meselelerin gözden geçirilmiş olduğu şüphesizdi.

Japon Başbakanı ile Amerikan idarecileri arasındaki görüşmelerin ağırlık merkezini Amerikan - Japon münasebetleri teşkil ediyordu. Bilindiği gibi, Amerikanın Japonyaya karşı takip ettiği siyasette, şimdiye kadar, politik endişelerden ziyade stratejik endişeler rol oynuyor ve Pentagon, Japonyaya, herşeyden önce Amerikan deniz ve hava kuvvetlerine Uzak Doğuda en müsait üs gözüyle bakıyordu. Ancak Japon halk efkârı Amerikanın bu tutumundan artık bıkkınlık getirmeye başlamıştı. İkinci Dünya Harbinin sona erdiği günlerden bu yana eski sınai ve ekonomik üstünlüğünü tekrar kazanmış bulunan Japonya, pasif bir siyaset takip etmekten usanıyordu. Japonlara göre Uzak Doğu kendileri için büyük imkânlarla dolu bir pazar teşkil ediyor, fakat Birleşik Amerikanın Japonya siyaseti onların bu pazara el uzatmalarına imkân bırakmıyordu. Amerika Kızıl Çinle ticaret yapmamak inadından vazgeçmediği müddetçe Japonya da Pekin hükümetiyle ticari münasebetlere girişemiyecekti.

Bundan başka, Japon Başbakanı Kishi Washington'da Amerikan idarecilerine Güney Doğu Asya Devletleriyle ticaret mevzuunda da bir plân sunmaktan kendini alamamıştı. Gerçekten, İkinci Dünya Harbi sona ereli on yıl olduğu halde dünyanın bu çok ehemmiyetli bölgesi için hazırlanmış bir iktisadi kalkınma plânı yoktu. Bundan başka, iktisaden geri durumda bulunan Güney Doğu Asya memleketlerine yapılan dış yardımlar da tatmin edici olmaktan uzak bulunuyorlardı. Kishi, Amerikan idarecilerine sunduğu bir plânda, Güney Doğu Asyada Japonyanın baş rolü oynıyacağı bir iktisadi düzen kurmayı teklif ediyordu. Amerikanın bu Japon plânını fena karşılamadığı anlaşılıyordu. O kadar ki Japon Başbakanı, daha Amerikadan ayrılmadan önce, kabinesinde bu plânın gerektirdiği bazı değişiklikler yapacağını, meselâ Güney Doğu Asya memleketlerinin iktisadi durumunu çok iyi bilen Japon ticaret odaları başkanını Dış İşleri Bakanlığına getirmeği düşündüğünü açıklamaktan çekinmiyordu.

Washington'da Japon Başbakanı ile Amerikan idarecileri arasında yapılan görüşmelerin mühim noktalarından biri de Japonya'nın silâhsızlanması ve Japonyadaki Amerikan askerlerinin çekilmesi meselesiydi.

Japonların memleketlerinde Amerikan askerlerinin dolaşmasından hiç hoşlanmadıkları bir vakıaydı. Ame-

Kishi
"U. S. go home!"

rika da Japonyadaki askerlerini geri çekmek fikrine muhalefet etmiyordu. Ancak bu iş Japonyanın silâhlanmasına muvazi olarak ve tedricen yapılacaktı. Japon silâhlı kuvvetlerinin gücü, bu mühim stratejik bölgeyi tek başına koruyacak dereceye ulaştığı gün, Japonyadan son Amerikan askeri de ayrılmış olacaktı.

Macaristan

Rapordan sonra

Geçen haftanın başlarında, Birleşik Amerikada, bütün dünyada büyük bir alâkayla karşılanan bir rapor yayınlandı. Rapor tam 391 sahife tutuyordu ve geçen Kasım ayında Macaristanda cereyan eden kanlı hadiseleri incelemekle vazifeli Birleşmiş Milletler komisyonu tarafından hazırlanmıştı.

Raporun başında da belirtildiği gibi, Birleşmiş Milletler tarafından ve kanlı hadiselerin hemen ertesinde kurulan bu komisyonun, incelemelerini Macaristanda yapması gerekirdi. Ancak ihtilâlden sonra kurulan Macar Hükümeti böyle bir incelemenin iç işlerine müdahale olduğunu ileri sürerek komisyon üyelerini sınırlarından içeri sokmamış, hattâ Macaristana bir seyahat yapmak isteyen Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Hammarskjoeld'ün bu arzusunu bile kabul etmemişti. Bu bakımdan, komisyona, tahkikat işini geliştirebilmek için tek çare kalıyordu: İhtilâlden sonra dış memleketlere sığınan Macarların ifadelerine müracaat etmek.. İşte geçen haftanın başlarında yayınlanan 391 sayfalık raporu hazırlamak ancak bu suretle mümkün olmuştu.

Dış memleketlere sığınan Macarların söylediğine göre Macar hadiseleri başlangıçta silâhlı bir ayaklanma hareketi olmaktan çok uzaktı. Ancak Polonyalı bağımsızlık taraftarlarını desteklemek üzere tertip edilen barışçı bir toplantının silâh gücüyle dağıtılmak istenmesi üzerine Budapeşte halkı silâha sarılmış ve çok geçmeden de, bütün Macaristanda ayaklanmalar artık patlak vermişti. O sırada iktidarda bulunan Macar hükümeti halkı teskin etmek için bir yandan iktidarı İmre Nagy'ye bırakırken diğer yandan da Rus kuvvetlerini davet etmiştir.

Gene dış memleketlere sığınan Macarların söylediğine göre, Rus kuvvetlerinin bütün Macaristanda yaptığı mezalim, bütün tahminlerin üstündedir. Sovyet kuvvetleri ayaklananları cezalandırmak için giriştikleri harekette çarpışmalara katılmıyanları da öldürmüşler ve birçok binayı tahrip etmişlerdir. Bu tecavüzler esnasında Sovyetler kadın ve çocuk farkı gözetmeksizin herkesin üzerine ateş açmışlardır. Hattâ bir seferinde ekmek almak için bir fırın önünde kuyruk yapmış halk üzerine ateş açmış, diğer bir seferinde de bir Kızılhaç otomobili makineli tüfek ateşine tutularak içindeki yaralılarla hemşireler öldürülmüştür. Sovyet zırhlı birlikleri ise caddeler ve sokaklar üzerindeki bütün binaları ateşe tutmuşlar ve top ateşi ile yıkılan her binanın altında ortalama 20 ilâ 50 kişi ölmüştür.

Sovyet mezalimini anlattıktan sonra, rapor Nagy hükümeti üzerinde durmaktadır. Macar mültecilerine göre Nagy hükümeti meşru bir hükümet idi ve Sovyet kuvvetlerinin geri çekilmesi için elinden gelen gayreti sarfetmişti. Ancak Rusların Budapeşteyi işgal etmesinden sonra Nagy kuvvet yolu ile iktidardan uzaklaştırılmış, Yugoslav Büyükelçiliğine iltica eden Başbakan ve arkadaşları buradan kaçırılarak Romanyada mecburi ikamete tâbi tutulmuşlardır.

Raporun son faslı Macaristanda yeni bir ihtilâl ihtimaline ayrılmış bulunmaktadır. Ancak birincisinin ne kadar kanlı bir şekilde bastırıldığı ve bu bastırma sırasında Macar halkının ne kadar büyük kayıplara uğradığı düşünülürse, böyle bir ihtimalin ne kadar uzak olduğu zaten kendiliğinden meydana çıkar. Üstelik, raporda da belirtildiği gibi, gerek Kadar hükümeti, gerek Sovyet kuvvetleri bu birinci alarm çanı üzerine bütün dikkatlerini toplayarak memleketin üzerine bir dehşet ağı germişler ve Macar milletini kendilerine ikinci bir defa daha karşı koyamıyacak hale getirmişlerdir.

Bu raporun yayınlanmasından sonra artık Sovyet Rusyanın maskesi düşmüştür.. Tarafsız bir komite tarafından hazırlanan rapor - komite Avusturalya, Seylân, Danimarka, Tunus ve Uruguay temsilcilerinden teşekkül ediyordu -, Macaristan hadiselerinde Rusyanın oynadığı meş'um rolü bütün açıklığiyle ortaya koymuş bulunuyor. Şimdi Sovyet Rusya bütün propaganda vasıtalariyle bu raporun asılsız birtakım sözlerden ibaret olduğunu ileri sürmeye çalışacaktır. Fakat güneşin balçıkla sıvandığı şimdiye kadar görülmemiştir.

Macaristan hâdiselerinde Rus tankları
Baş rolü oynadıkları anlaşıldı

Kızıl Çin

Pembeleşmeye doğru

Geçen hafta Birleşik Amerikada Macaristan hâdiselerini tahkikle vazifeli Birleşmiş Milletler komisyonu raporunun yayınlandığı günlerde, Pekinde de Kızıl Çin Başkanı Mao Tse-Toung'un geçen Şubat ayında toplanan Yüksek Devlet Konferansında okuduğu rapor açıklandı.

Rapor, "Çin halkı içindeki sınıf ve menfaat ayrılıkları" ismini taşıyordu. Demokrasi ile idare edilen memleketlerde hiç de garip karşılanmıyacak bu isim komünist rejimde yayınlanan bir raporun başında bulununca, yadırganıyordu. Zira Marksist doktrine göre proleter saltanatının kurulmuş olduğu bir yerde artık sınıf ayrılığı, menfaat ayrılığı diye bir şey bahis mevzuu olamazdı! Sınıf ve menfaat ayrılıkları kapitalist rejimlere has bir özellikti ve proleter hakimiyeti kurulduktan sonra ortadan kalkardı. Halbuki Mao Tse-Toung, yayınlanan raporunda, proleter hakimiyetinin kurulmuş olmasına rağmen Çin'de bu gibi ayrılıkların ortadan kalkmadığından dem vuruyordu. Çin Devlet Başkanına göre, bu ayrılıklar bilhassa işçi sınıfıyla köylüler ve aydınlar arasında hüküm sürüyordu. Bundan başka işçi, köylü ve aydınların kendi aralarında da ayrılıklar vardı. Bu ayrılıklar her şeyden önce cemiyetin menfaatiyle fertlerin menfaatı arasındaki çatışmalardan, sonra da memurların bürokratik davranışlarından doğuyordu. Ancak, Çinde sınıf ayrılıklarının olması bu ayrılıkla-

ALMANYANIN BİRLEŞTİRİLMESİ VE 15 EYLÜL SEÇİMLERİ

Feyyaz TOKAR

Bonn - Haziran...

Federal Almanya 15 Eylülde yapılacak umumî seçimlere hazırlanmaktadır. Seçim faaliyetinin hararetle devam ettiği şu günlerde zihinleri meşgul eden en mühim meselenin Almanyanın birleştirilmesi olması gayet tabiidir.

Şansölye Adenauer'in Amerikaya kadar gidip Başkan Eisenhower ile konuşmasından sonra da Almanyanın birleştirilmesi probleminde ferahlık verici hiç bir değişiklik olmamıştır. Bu görüşmelerden sonra neşredilen resmî tebliğde NATO'nun lüzum ve ehemmiyeti üzerinde de durulmuş olması, Amerikanın, Alman seçimleri arifesinde NATO'dan ayrılma ve silâhsız bir Almanya fikirlerinin şampiyonluğunu yapan Sosyalist Partisine nazikâne bir ikazı olarak kabul edilmelidir. Birleşme mevzuunda karşı tarafı teşkil eden Rusyanın Alman seçimlerinden evvel Doğu ve Batı Almanyanın birleşmesi yolunda müsbet adımlar atmasını beklemek fazla nikbinlik olacaktır. Zira Sovyet Rusya, kuvvetli bir orduya sahip ve birleşmiş bir Almanya hayalinden korku duymaktadır. Tam seçimler arifesinde birleşme yolunda yumuşamanın Adenauer lehinde iyi bir hava yaratacağını pek iyi bilen Sovyetlerin böyle bir harekette bulunmıyacakları tabiidir. Sovyet Rusya, Sosyalist Partisinin seçimleri kazanması halinde, karşısında silâhlanmadan vaz geçmiş, NATO'yu terketmiş ve dolayısiyle Almanyanın harp gücünü zayıflatmış bir iktidar bulacağını ümit etmektedir.

★

Birleşme mevzuunda bugüne kadar atılan ve neticesiz kalan adımlara bir göz atmak icap ederse, Berlin Konferansına kadar gerilere gitmek gerekir. Müteakiben Dört Büyüklerin 1955 senesi Temmuzunda Cenevre konferansı sırasında, aynı senenin Ekim ayında toplanmaları takarrür eden Dışişleri Bakanları toplantısı için hazırladıkları direktifler gelmektedir. Bu direktiflerde, Almanyanın Almanların millî menfaatlerine ve Avrupa emniyetine uygun olarak, serbest seçimlerle birleştirilmesi, umumî bir prensip halinde ifade olunmuştu. Nitekim bu prensibin vaz'ından bir buçuk ay sonra Şansölye Adenauerin Moskovayı ziyaretinde, Rusya ile Almanya arasında diplômatik münasebetlerin teessüsü halinde birleşmenin tahakkukunun daha da kolaylaşacağı Kremlin liderleri tarafından ifade ediliyordu..

1955 Ekiminde Cenevrede toplanan Dışişleri Bakanları konferansının Dört Büyükler tarafından tesbit olunan prensibe rağmen akametle neticelenmesi ve o günden bu yana yapılan muhtelif temasların Rusyanın vaziyetinde menfiye doğru bir tekâmülün mevcudiyetini göstermesi bilhassa Alman milleti üzerinde psikolojik bir şok yapabilecek kadar gayrı müsait tesirler icra etmiştir. Muhalefetin, İktidarın dış siyasetine ve metodlarına tevcih ettiği tenkidler bir yana, hükümet üyeleri arasında Alman meselesinin Sovyetlerle iki taraflı müzakere mevzuu yapılması bahsinde başgösteren fikir ayrılıkları bu siyasî şokun en bariz cephesini göstermiştir.

Dışişleri Bakanı Von Brentano'nun Moskova nezdinde direkt teşebbüs yapılması hususundaki ifadelerine Şansölye Adenauer'in, bakanı tekzip edecek bir lisan kullanması birleşmenin temini yolunda atılan çaprasık adımlardı. Nitekim Von Merkatz gibi bir bakan da, Sovyetlerin, Alman meselesinin her iki Alman devleti arasında müzakere edilmesi tezine yaklaşarak Pankow'la temas aranmasına müzahir görünmüş ve Almanyadaki bu fikir ayrılıkları Rusları daha sert bir tavır takınmaya sevketmişti.

Bu güç şartlara rağmen Şansölye, bir taraftan askerlik ve mecburî hizmet kanunlarını çıkartmaya muvaffak olurken, diğer taraftan da Ruslarla iki taraflı müzakere cereyanına mukavemet ediyordu.

Adenauer malûm ihtiyatlı hareketleri, belirli siyaseti ve fedakârlıkları neticesinde kazandığı Batının itimadını sarsmamağa çalışırken Ruslarla direkt müzakere tesisi suretiyle Almanyanın birleşmesi bahsinde Amerika, İngiltere ve Fransayı gücendirebilecek tehlikeli bir vaziyet ihdas etmemek için de gayret sarfediyordu. Zira Alman meselesi ne yalnız Rusya ile ve ne de yalnız Batı ile halledilebilirdi.

Ancak Şansölyenin bu sabır ve ihtiyatı efkârı umumiyenin bir kısmının ve bilhassa Sosyalist ve Liberal parti muhitlerinin Federal hükümeti, Alman meselesinde hareketsizlikle ve Rusyadaki değişiklik neticesinde beynelmilel sahada vuku bulan tekâmülleri idrak etmemekle itham etmelerine sebep olmuştu. Bu itibarla Federal hükümet bir taraftan bu tarzda bir manevî tazyik altında bulunurken, diğer taraftan Alman meselesini yeniden ortaya atabilmek için müsait şartların zuhuruna intizar ediyordu.

Bu suretle Cenevre konferanslarından ve Sovyetlerle diplomatik münasebet tesisinden sonra uzunca denilebilecek bir zaman geçmiş ve bu esnada Saar ve Almanyadaki NATO orduları masrafları gibi bazı meseleler az veya çok tatminkâr bir esasa bağlanmıştır. Fakat Federal Cumhuriyet ile Sovyet Rusya arasındaki münasebetler salâh kaydetmemiştir.

Rusyanın Bonn sefiri Zorin'in geri alınmasından sonra Simirnov'un gönderilmesine kadar geçen uzun müddet zarfında Rusya diplomatik münasebetlerin tesisinin kendisi için bir şey ifade etmediğini anlatmaya çalışmış ve Almanyadaki askerî kanunlara, komünist partisinin kapatılmasına karşı sert reaksiyonlar göstermiştir. Bütün bu hareketler, Almanyanın birleştirilmesi ihtimallerini her geçen gün biraz daha uzaklaştırmıştır.

Rusya münasebetleri gerek Alman milletinin, gerek Adenauer partisinin seçim şansının aleyhine inkişaf ederken Şansölyenin gayretiyle Bonn'da toplanan NATO konseyinin Almanya meselesinin tartışması Adenauer ve partisine karşı Batılı büyüklerin sempatisini göstermesi bakımından halk oyu üzerinde müessir olmuştur.

Görünen şudur ki, sulh teşebbüslerinin bir türlü yumuşatamadığı Rusya, silâhlı bir Almanya karşısında endişe ve korkuya kapılmaktadır. Rusyanın Almanyanın birleşmesi karşılığında istiyeceği bedel, bu sebeple tarafsız ve silâhsız bir Almanyanın yaratılması olacaktır. Londradaki Silâhsızlanma Konferansı ve 15 Eylülde yapılacak olan Alman seçimlerinin neticesi birleşme meselesine yeni bir hal tarzı getirmese bile, hadiselere başka bir zaviyeden bakılmasını mümkün kılacaktır.

Mao Tse - Toung

Sen de mi...

Raporunun yayınlanmasına tekaddüm eden günlerde yaptığı bazı hareketler Mao Tse-Toung'un sözlerinde samimi olduğunu gösteriyordu. Meselâ geçen yıl içinde bazı sınırlara riayet etmek şartiyle çeşitli fikirlerin ifade edilmesi serbest bırakılmış, bu ayın başlarında da bundan iki sene önce rejim aleyhinde komplo kurmakla suçlandırılıp hapsedilen yazar Hufeng tahliye edilmişti. Bu hareketler ve sözler Çinde yeni ve liberal Markscı anlayışın doğmak üzere olduğunu gösteren belirtilerdi. Acaba bu liberal Markscı anlayış Çinde de yeni bir Macaristan faciasının doğmasına kadar gitmeden başarıya ulaşabilecek miydi? Zira komünizmle idare edilen memleketlerde dizginlerin biraz gevşetilmesi hemen rejime karşı bir ayaklanma temayülü uyandırıyordu. Bundn başka, eğer Çin denemesi başarıya ulaşırsa diğer komünist devletler de aynı denemeye girişmek cesaretini kendilerinde bulabilecekler miydi? Bu sualleri cevaplandırabilmek için her şeyden önce hadiselerin gelişmesini beklemek gerekiyordu.

rın ilelebet devam edeceği mânasına alınmamalıydı. Zamanla işçilerle köylüler ve aydınlar arasındaki ayrılıklar giderilecek ve Çin o zaman imtiyazsız, sınıfsız bir kitle halini alacaktı.

Mao Tse-Toung'un bu söyledikleri, hiç şüphe yok ki, Moskova'nın çaldıklarından çok farklı bir havaydı. Sovyet idarecileri, üstadları Marx'ın görüşlerine uygun olarak, Rus halkı arasında hiç bir sınıf ve menfaat ayrılığı bulunmadığını ileri sürüyorlardı. Sovyet idarecilerine göre, komünist bir rejimde sınıf ve menfaat ayrılığından bahsetmek saçma bir iddia olmaktan öteye gidemezdi. Ancak Mao Tse-Toung'un sözleri ile Sovyet idarecilerinin söyledikleri arasındaki fark yalnız bu noktaya inhisar etmiyordu. Mao Tse-Toung'un bundan sonra söyledikleri de Sovyet idarecilerini hayret ve endişeye düşürecek şeylerdi. Meselâ, Mao Tse-Toung halk arasında şüphe ile karşılanan bazı doktriner meseleleri kitleye kabul ettirmek için zor kullanmanın bir işe yaramıyacağını söylüyordu. Çin Devlet Başkanına göre hiç kimse zorla Marks'çı yapılamazdı. Kitleler ancak ikna yoluyla bir görüşe iltihak ettirilir, meselelerin aslı ancak serbest tartışma sonunda ortaya çıkabilirdi. Kitleleri ikna etmek ise aydınlara düşen bir vazifeydi. Gerçi bu aydınlardan bazısı Marksçı görüşe inanmıyor olabilirdi ama bunlar da kanunların kendilerine çizdiği çerçeve içinde görüşlerini ortaya koyabilirler, gene aynı çerçeve içinde kalmak şartiyle konuşup yazabilirlerdi. Proleter Çin Cumhuriyetinin, rejimini geliştirmek için, demokratik usullerden faydalanmaya ihtiyacı vardı.

TİYATRO

Karaca Tiyatrosu

Açık havada temsil

Geçen haftanın sonunda, Pazar gecesi Gençlik Parkının kapılarından giren halkın büyük bir kısmı akın akın burada yeni açılmış bulunan Açıkhava Tiyatrosuna doğru yürüyordu. Kiminin elinde yemek paketleri, fındık, fıstık, kiminin kucağında kundaklı çocuklar vardı.. Hepsi de Ankaranın sıcak bir yaz gecesini açık bir gökyüzü altında yemeli içmeli tiyatro seyrederek geçireceklerı için memnun görünüyorlardı. Üstelik seyredecekleri tiyatro da Karaca Tiyatrosuydu. Hava muhalefeti dolayısiyle temsillerini bir müddetten beri Üçüncü Tiyatronun sahnesinde vermek zorunda kalan Muammer Karaca nihayet o gece açık havada bir kere daha kendisine öteden beri büyük bir sevgi göstermiş bulunan Ankaralı seyircilerinin karşısına çıkmış bulunuyordu. Ankaralı seyirciyi temsil başlamadan önce asıl şaşırtan Ankaranın göbeğinde, şimdiye kadar mevcudiyetinden habersiz oldukları 1000 - 1500 kişilik bir açıkhava tiyatrosunun bulunmasıydı. Tiyatro anfiteatr şeklinde inşa edilmişti. Sahneyi her taraftan kolayca görmek mümkündü. Burada ilk temsil gecesinin numara karışıklıkları, yer bulma güçlükleri gibi malûm keşmekeşi bir yana, her şey Ankaralılara uzun zamandır hasretini duydukları bir açıkhava tiyatrosuna kavuşmanın sevincini veriyordu. Hakikatte Gençlik Parkındaki açıkhava tiyatrosu, akustik bakımından, açıkhava temsilleri için hiç elverişli değildi. Sahneye yerleştirilmiş birkaç mikrofon konuşulanları seyirciye duyurmağa yetiyor, fakat tabiatiyle mikrofonlardan çıkan sesler daimi bir cızırtı, yükselip alçalmalar içerisinde aksediyordu. Şüphesiz, bir sahne ve bir yarım daire şeklindeki anfiden ibaret olan tiyatro tam mânasiyle mükemmel ve kalıcı bir açıkhava tiyatrosu olmaktan çok uzaktı. Bununla beraber mühim bir ihtiyacı karşılamış ve artık sıcaktan geceleri sinemaya dahi gidemiyen Ankaralılara rahat rahat sigarasını tüttürerek tiyatrosunu seyretmek imkânını vermişti.

Milli İhtikâr A.Ş.

Muammer Karaca evvelki yıl aldığı bir kararla tiyatrosundan baldır bacak oyunlarını çıkarıp temsillerine komedi içerisinde daha ciddi bir yön, daha bir sanat varlığı getirmek istemişti. Karaca böyle bir karar almakta yerden göğe kadar haklıydı. Uzun yıllar sahne hayatı kendisine inkâr edilmez tecrübeler, kendi nevi içinde sağlam bir tiyatro anlayışı, küçümsenemiyecek bir "iş adamlığı" kazandırmıştı. Geçen mevsim İstanbuldaki tiyatrosunda Musenidis'in sahneye koyduğu "Cam Kırıkları" "ciddiyetin" aşırılığa vardı-

Muammer Karaca seyircileri arasında

Hak edilen alkış

rılıp oyunun tam bir melodram havası içerisinde temsilinden ötürü Muammer Karacanın nükteli, hicivli, dekolte oyunlarına alışıp geniş kahkahalarla etrafı çınlatan seyircisini yadırgatmış, hattâ Karaca Tiyatrosuna ciddî bir sanat havasının yerleşmesini en halisane temennilerle karşılayan bir takım seyircisini hayal kırıklığına uğratmıştı. Ama bu demek değildi ki Muammer Karaca alışılagelmiş oyun tarzı dışında başarısızdır, alışılmış oyun tarzı içinde de sanat kaygusundan uzaktır. Şimdi şehrimizde temsil edilmekte bulunan "Millî İhtikâr Anonim Şirketi" Karacanın bütün inkârlarına rağmen, Ankaralı seyirciyi onun beklediği kadar güldürmüş olsa da, itiraf etmediği kadar da sanat kaygusuyla ortaya çıkarılmış bir oyundur. Her yıl bir mevsime girerken Karaca: "Perdemizi yine sanat endişesinden uzak, sırf kadirşinas seyircilerimizi güldürmek amaciyle açıyoruz. Hele sanat ilgisi var mı, yok mu diye en ufak bir mülâhazaya yer verildiği takdirde rencide oluruz" der. O böyle der ama "Millî İhtikâr Anonim Şirketi" gibi aslının astarının ne olduğu belirsiz bir vodvilde dahi inkâr edilen bir sanat kaygusunun işaretleri görünür. Millî İhtikâr Anonim Şirketi Umum Müdürü aslında lâzdır, lâz şivesiyle konuşur. Bakarsınız mahallî bir dil enine boyuna didiklenmiş, mahallî bir tip, cehaleti, kadına düşkünlüğü, gösterişli halleri, umum müdür olmaktan doğan böbürlenmeleri, kendini umum müdürlüğe yakıştıramamaktan ileri gelen kompleksleri ile enine boyuna incelenmiş ve öyle karşınıza çıkmıştır. Yine bakarsınız aynı oyunda karşınıza bir Gülriz Sürurî çıkar. Sahnede çıplak dansöz Nesrini temsil etmektedir. Karacanın boyle birini karşınıza çıkarmaktan kasti kendine göre halkın biraz da göz zevkini okşamak içindir. Gerçekte ise Nesrin seyirciye sadece güzel bacak, açık saçık omuzlar seyretmekten daha çok oyun kabiliyeti, kusursuz diksiyonu, gerekli nüanslarıyla hitab eder. Yine aynı oyunda temizlik meraklısı, basit, kendi halinde, çirkin mi çirkin bir kadın, Belediye Şube Müdür Muavini, Ahlâk ve Cemiyeti azasının karısı rolünde karşımızda kusursuz bir kompozisyon olarak durur. Ruhsar'ın şahsında da seyirci ağlatan komediyi bulmuştur. Kısacası "Millî İhtikâr A. Ş." de Karacanın hemen bütün oyunları gibi bütün dekolteliğine, çoğu da o anda akla gelivermiş nüktelerine rağmen sanat yönünden küçümsenemiyecek işaretlerle doludur. Oyunda popüler olmanın sırrıyla tiyatro oynamanın sırrı o kadar içiçe girmiştir ki artık ne sahneden yükselen küfürler, ne de yazı yazmayı ve okumayı bilmediği için bir mektubu bin müşkülle söken Umum Müdür'ün "İşte biz umum müdürlüğü böyle alnımızın teriyle kazandık" gibi halkı kahkahaya boğan sahneler, zevki de, tiyatro anlayışı da birbirinden fersah fersah farklı seyircide hemen hep aynı tesiri yaratır. Netice takdirdir, alkıştır, sevgidir. Biz burada, Karaca Tiyatrosunun şimdi Açık Hava Tiyatrosunda temsil etmekte olduğu oyunu hikâye etmek istemiyoruz. Karaca Tiyatrosunun hikâyeye gelir tarafı olmadığını oyunu seyredenler çok iyi anlıyacaklar ve hem halkın zevkine hizmet etmenin, hem de sanat kaygusunun bu temsillerde sarmaş dolaş olduğunu göreceklerdir. Sadece şunu söyliyelim ki, yarın millî bir Türk Tiyatrosundan bahsedilecekse, vodvilleri içinde gerek şahısları, gerekse cemiyetimizi çeşitli yönlerden hicveden, tenkidlerini ve tahlillerini en kalabalık halk topluluklarına güldüre güldüre söylemesini bilen Muammer Karacanın adı ilk başta anılacak, belki de sosyal tarihlerimiz cemiyetimizin bugünkü halini onun piyeslerini tetkikle ortaya koyacak, tiyatro tarihlerimiz onun tiyatrosunu ve tiyatro anlayışını Türk Tiyatrosunun üstünde ısrarla durulmağa değer bir ekolü olarak kabul edeceklerdir. Halen memleketimizde bir tek tiyatro adamı yoktur ki annesinin elinden kurtulup sahnenin önüne kadar gelmiş bir haşarı mahalle çocuğunu, oyunu birden kesip oradan sert bir sözle uzaklaştırsın ve sanki hiçbirşey olmamış gibi aynı rahatlıkla oyununa devam edebilsin. Bu hâdise şunu ifade eder ki, Muammer Karaca sahnede hem daima kendisidir, etiyle kemiğiyle Muammer Karacadır, hem daima Umum Müdürdür, Komiserdir, v.s. dir.. Bu küçük hadise popüler bir tiyatro adamının içinde en ileri tiyatro anlayışının, en sağlam bir aktörlük ruhunun gizli bulunduğunu göstermesi bakımından dikkate şayandır.

Dormen Tiyatrosu

Yeni meydan

Işıklar söndü, ortada minicik bir daire aydınlandı. Bu daire içinde Türkiyede ilk "meydan tiyatrosu" oynandı. Eser Molière'in "Gülünç Kibarlar"ı idi. Aktörler Tiyatro Derneği adı altında birleşmiş Galatasaray Lisesi ve Amerikan Kız ve Erkek Kolejleri talebeleri idi. Aralarında birkaç Üniversiteli de vardı. İçlerinde profesyonel sanatkârlar ayarında oyun çıkartan bir Erol Günaydın, bir Ufuk Esin, bir Altın Terim Erkuş mevcuttu. Sınırlı imkânlar içinde, bu büyük çapta sanat hareketini kim yaratabilmişti? Haldun Dormen. Haldun Dormen Amerikadan yeni dönmüştü. Gençti, idealistti, büyük aktör, büyük rejisör değil, büyük tiyatro adamıydı. Nitekim istediğini bilerek, seçmesi icabedenleri seçerek ilerledi. Haldun Dormen, Tiyatro Derneğinin rejisörlüğünü vaptığı sıralarda, bir yandan da Küçük Sahnede aktör kadrosunda çeşitli piyeslerde rol alıyordu. "Cinayet Var" daki ölçülü oyunu ile haklı bir başarı kazanmıştı. Yaz geldi. Küçük Sahne tatildi, mektepler de kapanmıştı. Haldun Dormen dinlenmeyi değil, çalışmayı tercih etti. Kadıköy Kordon Otelinde bir faaliyettir başladı. Dormen her seyden evvel sıkı bir disiplin kurmuştu; korkuya değil sevgiye, inanca, memnun etmek arzusuna dayanan bir disiplin.. Kimse provalara beş dakika olsun geç kalmıyordu. Geç kalanlar her beş dakika için kumbaraya yirmi beş kuruş atıyorlardı. Goldoni'nin "Yalancı" sına hazırlanıyorlardı. Eser gene meydan tiyatrosu şeklinde oynanacaktı. İlk gece geldi çattı. Işıklar söndü. Bu sefer ortada daha büyük bir daire aydınlandı. Seçkin bir davetli kitlesi, halka halinde selâma çıkan oyuncuları alkışladı. Haldun Dormen

sahne gerisinde, mütevazi oynayanları kucakladı, tebrik etti. Sevinci, heyecanı gözlerindeydi. Temsiller Kadıköy Kordon Otelinde uzunca bir müddet devam etti. Sonra Ankaraya gidildi. Ankarada Kavaklıdere Tenis Kortunda "Yalancı" birkaç kere tekrar edildi. "Yalancı" da rol alanlardan Ayperi Akalan, Erol Günaydın, Tuncay Çavdar en çok dikkati çekiyorlardı. O kış Haldun Dormen gene Küçük Sahneye döndü. Tiyatro Derneği, Parmakkapıdaki Evkaf apartmanlarından birinin üç odasından ibaret lokalinde devamlı bir tiyatro faaliyetine karar vermişti. Rejisör Haldun Dormen idi. Haldun Dormen onların en sevdikleri sahada öncüleriydi. Dernekte haftanın muayyen günlerinde muntazaman tiyatro dersleri veriliyordu. Dersleri Haldun Dormen veriyordu. Aynızamanda pandomim çalışmaları yapılıyordu. Devamlı tiyatro kurulması için resmî teşebbüse geçildi. Tiyatroya verilecek isim Haldun Dormen'e danışıldı. O "Cep Tiyatrosu olsun" dedi. Cep Tiyatrosu çeşitli zorluklar yenildikten sonra nihayet açıldı. Meydana içiçe iki odacıktan bir sahne, bir de elli kişilik salon çıkmıştı. Mavi yastıklı tahta iskemleler, renk renk boyanmış seramik aplikler ve cici bir perde. Perde aralarında seyircilerin dinlenmesine ayrılmış diğer oda, bu "fuayyecik" hasırlar, küçük kahveci sandalyeleri, bakır vazolar, resimler, heykeller ile süslenmişti. Cep Tiyatrosu'nun bir vestiyeri, bir büfesi bile vardı. Burada günün her saatinde çalışılıyordu. İlk devrede, Tennessee Williams'ın Dernek Başkanı Ozan Sungur'un "Bir Kadının Portresi" adı ile dilimize çevirmiş olduğu "The Portrait of a Madonna" ve gene Dernek üyelerinden Baran Çağanın anonim Fransız edebiyatından tercümesi olan "Maitre Pathleine" isimli bir fars oynandı. Her iki piyesin dekorları Orhan Pekerin elinden çıkmış, kostümleri de büyük bir dikkatle Sevim Özman tarafından hazırlanmıştı. Bu arada gelen sanat sever seyircilerin, arka sokakta karanlık bir apartmanın dar merdivenlerini tırmandıktan sonra kendilerini bütün aydınlığı ile karşılayan salonun dekoratörü Duygu Sağıroğlu da dikkatini çekiyordu. Tamamen zıt iki tiyatro eseri bir arada büyük bir muvaffakiyetle sahneye konulmuştu. Zerrin Arpad, Altan Erbulak ilk büyük oyunlarını başarı ile oynadılar. Dikkati çekenler arasında İlhan İskender de vardı. Haldun Dormen keşfettiği her kabiliyeti en mükemmel şekilde işliyor, seyircinin karşısına öyle çıkartıyordu. O kış Küçük Sahne en krizli devirlerinden birini yaşıyordu. Bir takım küçük hesaplar, anlaşmazlıklar hüküm sürüp gidiyordu. Haldun Dormen, bu küçük hesapların adamı değildi. Sezon sonunda yaklaşan askerliği dolayısiyle fazla bir üzüntüye düşmeden Küçük Sahne'den ayrıldı. O vaz ilk profesyonel denemesine girişti. İçine Fikret Hakan, Ayfer Feray, Muallâ Fırat,

Haldun Dormen

Allah, yardımcısı olsun!.

Sadettin Erbil gibi profesyonelleri de alan bir kadro ile Philip King'in dilimize Leylâ Erduran tarafından "Kaçan Kaçana" ismi ile tercüme edilmiş "See How They Run" ını sahneye koydu, piyeste kendi de rol aldı. "Kaçan Kaçana" hem İstanbul hem de Ankarada büyük alâka uyandırdı. Haldun Dormen bu denemesinde münekkidlerin bazı hücumlarına uğradı. Kendisini tek bir janr'ın adamı olarak vasıflandırıyorlardı. Haldun Dormen niye seçe seçe bir fars seçmişti? Dormen bu teşebbüse, binlerle değil, ufak bir sermaye ile girişmişti ve arkasındaki milyonlara değil, ortaya koyacağı eserin getireceği paraya dayanıyordu. Her şeyden evvel gişeyi düşünmesi lâzımdı. Esas tiyatrosunda da her sınıf halkın tutacağı eserler sahneye koyacak, bunların yanı sıra da bir tiyatro mektebi ve sanat tiyatrosu devam ettirecekti. Dormen bu profesyonel denemeyi takibeden kış askerlik hizmetine başladı. Cep Tiyatrosunu gene bırakmamıştı. Gogol'un "Bir Evlenme" si ve Noel Coward'ın "Kırmızı Biberler"ini sahneye koydu. Coward'ın mütercimi Murat Kâmil hakikaten kuvvetli bir espriye sahipti. Bu sefer Dormen, Nil Yalter adında kabiliyetli bir genç kız lanse ediyordu. Cep Tiyatrosu Tiyatro Festivalinde de yer aldı ve çok alkış topladı. "Maitre Pathleine" ve "Bir Evlenme"yi oynadılar. Dormen nihayet bu kış, gene Cep Tiyatrosunda "Amphitrion" ve "Kaygısız"ı sahneye koydu. Cep Tiyatrosu ile bir Avrupa Turnesi düşünüyordu. Bunun için Karaca Tiyatrosunda profesyonel bir harekete karar verdi. Geliri bu seyyahate harcanacaktı. Dormen bunu tiyatro sever gençlere, tiyatronun istikbali için bir imkân vermek gayesi ile yapıyordu. Karaca, sahnesini esirgedi. Dormen, Cahit Irgat gibi değerli bir aktöre de yer vereceği bu teşebbüsün yarım kalmasından yılmadı. Dormenin gittikçe büyüyen şöhretinden korkanlar ona karşı en büyük kozlarını kullanıyorlar, sahnesizliğinden istifadeye kalkışıyorlardı. "Daha bir tiyatrosu yok" diyorlardı. Dormen'i Küçük Sahne istedi, Devlet Tiyatrosu ısrarla davet etti, İzmir Bölge Tiyatrosunun Baş Rejisörlüğünü teklif etti, Ankarada açılmağa çalışan Beşinci Tiyatro, kurtarıcı olarak Haldun Dormene el uzattı. Haldun Dormen bu tiyatroların kendine bahşedeceklerini istemiyor, kendi tiyatrosunu istiyordu. Nihayet bu da oldu. Dormen askerliğini bitirdi. Küçük Sahne hâlâ karışıklıklar içindeydi. En gözde elemanları Bölge Tiyatroları girdabına kapılmış, Ankaraya sürüklenmişti. Eser seçemiyor, rejisör bulamıyor, doğru dürüst bir oyun çıkartamıyordu. Küçük Sahnenin dağılması istenmişti, dağıldı. Onlara mutlak bir başları olmadan yaşıyamıyacaklarını göstermek istemişlerdi, gördüler.

Küçük Sahnenin hangi ele kalacağı günün dedikodusuydu. Nihayet hak yerini buldu, sahne lâyık olan birinin eline geçmişti. Haldun Dormen'in düşündüğü ideal tiyatro binası bu değildi. Sahne fazla küçük, fazla kıt imkânlı, sahne gerisi ise pek üstüste idi. Dormen sanatkârların istirahatine, oyun devamınca, perde aralarında kendilerine mahsus sakin giyinip soyunma odaları olmasına çeşitli sebeplerden dolayı ehemmiyet verirdi. Fakat Dormen için Küçük Sahne ilk adımdı. O burayı da en iyi şekle sokup, kullanacaktı. Dormen önümüzdeki sezona Leylâ Erduranın tercümesi olan "Şirin Teyze" ve "Kraliçe ve Asiler" ile başlıyacaktı. Haldun Dormen büyük bir mücadeleye girişiyordu. Birtakım kabiliyetler bulup çıkarmıştı: Esin Eden, Yılmaz Gruda, Altan Erbulak, Altın Terim Erkuş, Zerrin Arpad, Erol Günaydın, İlhan İskender, Nil Yalter, Mihri Erton ve diğerleri... Profesyonel değerlerden Lâle Oraloğlu, Nedret Güvenç, Fikret Hakan, Cahit Irgat gibi daima onun sahnesinde yer almağa seve seve hazır olanlar vardı. Haldun Dormen, tiyatrosunun yanında bir de tiyatro mektebi kuruyordu. Dormen Türk Tiyatrosuna birçok şeyler vadediyordu.

Ev

Bütçe meselesi

Mesele gayet ciddiydi. Kadınlar Birliği Ev Ekonomisi Kulübü üyeleri tatile girmeden, son toplantı günlerinde "bütçe müzakereleri" yapacaklar, bir evin geliri ile giderini ayarlamaya çalışarak denk bütçe tanzim etmesini öğreneceklerdi.

Tatile başlarken, binbir türlü masraf kapısı açılmışken, her köşe başında ucuz ve o nisbette dayanıksız yaz yenilikleri kadınlara tuzak kurarken, teşebbüs hakikaten alâka çekiciydi. Buna rağmen gözlerde bir endişe, bir ciddiyet sezmemek de imkânsızdı. Anlaşılıyordu ki ev kadınlarının en mühim problemi işte bu bütçe tanzimi idi.

Cetveller

Bu mevzuda ev kadınlarını aydınlatacak olan Melâhat Otkun:

"— Sizi fazla korkutmamak için cetvellere Ekim ayından itibaren başlamayı teklif ediyorum, dedi.. Yeni mevsime girerken bir senelik bir bütçe tanzim edelim ve hayatımızı bu bütçeye göre ayarlıyalım."

Üyeler geniş bir nefes aldılar ve yaz aylarını bir hazırlık devresi olarak kabul ettiler. Deniz kenarında mavilikleri seyrederken veya büyük bir ağacın altında serinlerken, fikir daha olgunlaşacak ve tatbiki kolaylaşacaktı.

En kârlı alış veriş

Melâhat Otkun, konuşmasına bir sual ile başladı ve her üyeye ayrı ayrı son haftanın en kârlı alışverişinin ne olduğunu sordu. Zaten evde, senelik program defterlerini tetkik etmiş olan üyeler hazırlıklı gelmişlerdi. Kimi çantasından gecelikler çıkardı, kiminin üzerinde kendi diktikleri elbiseler vardı. Kimi solmuş bir tayyörü boyatmış ve yepyeni bir kıyafet, hem de şık bir kıyafet kazanmıştı. Şileden alınmış işlemeli bir bez gecelik 750 kuruşa malolmuştu. Manisa bezinden yapılmış çok cici bir elbisenin maliyet fiatı ise 5 lirayı bulmuyordu. Merserize iplikle yapılmış bir yazlık beyaz çanta biraz emek ve birkaç "kuka,, ile elde edilmişti. Birbirlerinin çocuklarına doğum günü hediyesi almak için alış verişe çıkan iki anne tesadüfen bir bebe mağazasında karşılaşmışlar ve birbirlerinin ihtiyaçlarını alarak en kârlı alışverişi yapmış olmuşlardı.

Bütçe ihtiyacı

Melâhat Otkun, hafifçe içini çekti ve gülümsiyerek:

"— Paramız muayyen, dedi. İhtiyaçlarımız ise malûm pek çok.. Şu halde ihtiyaçlarımız arasında bir seçme yapmak, en lüzumluları ile ikinci derecede lüzumlu olanları, daha az lüzumluları ayırt etmek şarttır. Bunun için aşağı yukarı her ev kadını kafasında bir plân hazırlamıştır ve bütçe ihtiyacı böylece kendiliğinden meydana çıkmış demektir."

"Yorganına göre ayağını uzat" atasözü bütçenin çok eski bir mazisi olduğunu bize göstermez mi? Ancak bütçeyi kâğıt kalem alarak, cetveller tanzim ederek ve bu hususta ihtisas yapmış kimselerin bilgilerinden istifade ederek hazırlamak muhakkak ki çok daha kârlı olacaktır.

İhtiyaca göre sıra

Evvelâ giderleri ihtiyaç sırasına göre plânlamak şarttır. Bu tasnife göre 3 çeşit gider vardır:

1 — Hemen karşılanması icap eden giderler,

2 — Bir sene içinde karşılanması icap edenler,

3 — Daha uzak bir istikbalde karşılanabilecekler.

Meselâ yeni evli bir ailenin hemen muayyen eşyalara ihtiyacı vardır. Bu birinci gurup ihtiyaçlara girer "Yaz tatili" için harcanacak para ise bir sene içinde tasarruf edilebilir. Ailenin ev veya araba almak, her hangi bir mala sahip olmak gayesi ise daha uzak bir istikbalde tahakkuk edecektir.

Gelirin tesbiti

Bir ailenin senelik gelirini tesbit etmek için, gelir cetveline o eve her ay giren parayı kaydetmek lâzımdır. Evde birkaç kişi çalışıyorsa, bu birkaç kişinin aylık kazançları, eğer varsa iratlardan gelen gelirler, arada sırada vapılan mesailerle elde edilen paralar hep bu gelir cetvelinde gözükmelidir. Banka faizleri, tahviller, ikramiyeler de unutulmamalıdır.

Giderler

Senelik gelir böylece tesbit edildikten sonra daha çok zor bir meselenin halline gitmek ve giderleri tesbit etmek lâzımdır. Giderler 4 çeşittir:

1 — Değişmez giderler,
2 — Değişir giderler,
3 — Günlük giderler,
4 — Cep harçlığı.

Kira, mektep ücreti, elektrik, havagazı, telefon, ısıtma masrafları, bir kooperatife veya bankaya, sigortaya ödenen para, iratların vergileri ve muayyen zamanlarda ödenmesi şart olan aşağı yukarı muayyen paralar hep değişmez giderler cetveline girerler. Bunların bir senelik listesini, aydan aya tesbit ederek, malî sene başı olarak kabul edilen ayda çıkarmak lâzımdır.

Elbise masrafları, gezme, eğlenme paraları, evin değişecek mobilyasına ayrılacak olan miktar, hediye paraları, hep bu listeye dahildir. Bu liste bazan insana fena sürprizler hazırlayabilir. Onun için ihtiyatlı hareket etmek bir kenarda ihtiyat ilâç veya hediye parası bulundurmak, mümkün mertebe hazırlıklı olmak şarttır. Meselâ ev hanımının Aralık ayında bir mantoya ihtiyacı varsa ufak kaprislerden vazgeçerek, Haziran ayından itibaren, bu büyük masraf için her ay bir kenara bir miktar para ayırması ve yapacağı mantoyu ucuz değil iyi "kalite" li yapması bir sene yerine dört, beş sene giymesi lâzımdır. Plânlı hareketler, insanı çoğu zaman fuzulî masraflardan, ziyanlardan kurtarır.

Yemek, vesait, temizlik, banyo malzemesi, elbise temizliği, gazete, posta, bahçe, misafir ağırlama, çiçek ve bu çeşit masraflar hep günlük giderler cetveline dahildir. Bunları bir ev kadını tecrübelerine göre aşağı yukarı bilir. Bu masraflar cetvele aylık değil haftalık olarak geçirilmelidir.

Cep harçlığı ailenin her ferdine verilmeli ve bu sahada fertlere tam bir tasarruf hürriyeti bırakılmalıdır. Çocuk bile parasını kendi arzularına göre ve idare etmesini öğrenecek şekilde kendisi harcamalıdır.

Bütçe hakkındaki konferansı dinleyenler

İki yakayı bir araya getirmeyi öğreniyorlar

Kader Kutusu

Jale CANDAN

Mahallenin çocukları heyecan içindeydiler Annelerine koştular, haftalıklarını avans olarak istediler. Tatile yeni girmiştik. Sınıflar geçilmiş, tatlı bir huzur hissi kalpleri doldurmuştu. Bu saadet havası içinde çocuklar istediklerini çabucak elde ettiler. Ticaret yapmak, kısa zamanda paralarını arttırmak niyetindeydiler. Birkaç dakika içinde hepsi birer "Kader" kutusu edinmişlerdi. Bazıları mahcup, kutuları ellerinde tutmakla iktifa ediyorlardı. Diğerleri:

"— Haydi Kader Kısmet!" diye bir küçük satıcı edası ile bağırıyorlardı. Hiç "Kader Kutusu" gördünüz mü, bilmem? Bu mukavvadan yapılmış dört köşe, büyükçe bir kutudur. İçinde birkaç çikolata, çiklet, gofret, karemela vardır. Bir de piyango kartı.. Müşteri beş kuruş mukabili kaderini dener. Şans gülerse balonlu çiklet veya çikolata kazanır. Fakat çoğu zaman aldığı tek bir karemeladır. Böylece küçük satıcı beş kuruşları biriktirir, 4 liraya satın aldığı kutudan 2 lira kâr temin eder.

Küçük satıcılar, kısa zamanda, yeni işlerinin püf noktalarını kavrayıvermişlerdi. Müşteri cezbetmek için türlü çareler buldular. Akşamları yatmadan uzun boylu hesap tuttular. Hatta gitgide inkişaf eden bir ticaret zihniyeti ile büyüklerinin dışarda bozduramadıkları kâğıt paraları bozup faiz aldılar. Bu heves üç dört gün, müşteriler elini ayağını çekinceye kadar. devam etti. Bu üç dört gün zarfında çocukların çıt dedikleri duyulmadı. Hiçbir olmayacak şey tutturmadılar. Akşam olunca hiç çağırılmadan keni kendilerine ellerinde kutuları evlerine girdiler.

Çocuklarımız yaramazlık, huysuzluk bazan haylazlık ediyorlar. Tatil geldi. Ankarada elbette ki deniz eğlenceleri yok, gençlik klüpleri yok, kapalı sinema salonlarından başka eğlence yeri yok. Küçükler mahalle arasında futbol oynıyacak bir arsa bulabilirlerse ne mutlu! Daha büyükler köşe başlarını tutmuşlar, gelip geçeni alaya alarak vakit öldürmeye bakıyorlar. Harcedilmeyen enerjiler, boşuna işleyen kafalar ne kadar muziplik, uygunsuz hareket varsa onların peşinde. Ama galiba asıl kabahatli biziz. Tatil deyince başıboş bir avarelik başlıyor. Ne yapabiliriz? Onlara hariçte iş bulamasak ta serbest meslek sahibi akrabaların yazıhane veya atölyelerinde, hattâ evlerimizde meşgul edip harçlıklarını arttırmalarına yardım edemez miyiz? Orta halli bir aile tanırım. Küçücük bahçelerini sulatmak için hep bir bahçıvan peşindedirler. Halbuki evde yetişmiş çocukları vardır. Birçok genç kızlar evin hiçbir işini paylaşmadıkları gibi en hususi işlerini bile annelerine yaptırmaktadırlar.

Hiçbir şey yapmasak bile, hiç olmazsa çocuklarımızı ölçü dahilinde, ev mesuliyetlerine iştirak ettirebiliriz. Yalnız hevesleri artırmak için, onlara, küçük te olsa, bir menfaat temin etmeli, bazı işleri aile için, bazılarını harçlıklarını arttırmak için yaptırtmalıyız. Bunun yanında onları spor ve fikir klüplerine alıştırmamız, bu klüpleri kurmamız ve çoğaltmamız da şarttır. Kader kutularına sıkı sıkı sarılan çocuklarımızın herşeyden evvel avarelikten kurtulmak istedikleri muhakkaktır.

Netice

Gelir ve gider cetvelleri, bir senelik olarak tesbit edildikten sonra bunların denk olup olmadığı tetkik edilmelidir. İhtiyat olarak gelirin giderden biraz daha fazla olması lâzımdır. Böyle değilse ve bilhassa gider gelirden fazla ise cetvelleri yeni baştan gözden geçirmek şarttır.

Bu takdirde yapılacak iki şey vardır: Ya gelirin yükseltilmesine çalışılacak, ya da giderlerde tasarruf yoluna başvurulacaktır.

Giderlerin kısılması

Bu, çok da kolay bir iş değildir. Değişmiyen giderlerden fedakârlık yapmak imkânsızdır. Gündelik masraflar da yemek, vesait, zaruri ihtiyaçlar gibi vazgeçilmez masraflar olduğuna göre onlardan da vazgeçemeyiz. Yemekten tasarruf etmek doğru değildir. Ancak pazar yerlerine giderek, bilgi ile alışveriş yaparak bir miktar tasarruf mümkündür ve bu ev kadınının maharetine kalmıştır. Değişen gelirler listesi tasarrufa en müsait sahayı teşkil eder. Sıkışık durumda isek meselâ o sene yazlığa gitmiyebilir veya ucuz bir kasabayı sayfiye yeri olarak kabul edebiliriz. Mantomuz henüz giyilebilecek durumda ise bu projeyi bir sene sonraya atabiliriz. Dikişlerimizi terziye vermeyip evde patronlarla kendimiz dikebilir, hizmetçi masraflarından bir miktar kısıp, daha çok çalışabiliriz.

Gelirin yükseltilmesi

İdeal tedbir, giderlerin kısılmasına gitmektense gelirin yükseltilmesine gayret etmektir. Çünkü bugünkü zihniyet muayyen bir hayat standardının altına düşmemeyi gaye olarak kabul etmiştir. Ailenin fertleri eve giren parayı çoğaltmak için gayret sarfedebilirler. Herkesin hayatta yapabileceği bir iş vardır. Bir mimar veya mühendis proje çizebilir, lisan bilen

Tenis Klübünde Türk düğünü

Darısı başlarına...

bir kimse tercümeler yapar, bir ev kadını hafif dikişler diker, bir odasını pansiyon olarak vererek hayat standardını yükseltir. Bugün Ankarada mesai saatleri haricinde ayakkabı pençesi yaparak, ufak marangozluk işleri yaparak geçim imkânlarını fazlalaştıran ufak memurlar vardır. Ailenin gençleri, genç kızlar, yetişkin delikanlılar da hayatlarını kazanabilecek şekilde yetiştirilmelidirler. Günde birkaç saat çocuk bakmak, çocuklara ders vermek de yapılabilecek işler arasındadır.

Evdeki kara kedi!

Melâhat Otkun elindeki tebeşiri bıraktı, karatahtadaki cetvellere bir göz atarak:

"— İlk bakışta zor geliyor ama ben bu işi bir deniyeceğim, dedi.. Muvaffak olmak her halde çok zevkli olacak!"

Üyeler hep aynı fikirdeydiler: Bütçe tanzimini başarmak her halde çok da huzur verici olacaktı. Bu evlerde zaman zaman dolaşan bir "kara kediyi" yakalamak demekti!

Sosyal Hayat

Bir gardenparti

Ankaranın ve herhalde Türkiyenin en güzel, en modern hastahanesinin kurulmasına önayak olan Çocuk Sağlığı Derneği, geçen hafta yağmurlu bir akşam Tenis Klübünde bir gardenparti verdi. Bu gardenpartide pike basmalardan, poplinlerden yapılmış hafif ve zarif elbiseler nazarı dikkati celbediyordu. Bilhassa Amerikalılar zengin etekli, şömizye biçimi çok güzel ve rahat elbiseler giyinmişlerdi. Kapıda misafirleri karşılayan faal üye hanımlar, kadınların derneklerde ne kadar faydalı olabileceklerini ispat ediyorlar ve içki biletleri ile piyango biletlerini satarken terletmekten hiç çekinmiyorlardı..

Gardenpartinin en şık hanımı siyahlı beyazlı şahane bir tuvalet giyinmişti ve.. piyanonun üstünde oturuyordu. Bu Amerikan sefiresi Mrs. Warren tarafından derneğe hediye edilen bebekti ve piyangonun en büyük ikramiyesiydi.. Çok bilet sattırdı ve çocukların dostu olduğunu hakikaten ispat etti. O kadar vefakâr bir bebekti ki, piyangoya katılınadan misafir kaldığı evin şirin kızından ayrılmak istemedi ve evinde mışıl mışıl uyuyan bu küçük kızın annesinin aldığı biletlerden birine isabet etti. Piyangoyu çeken Mrs. Warren idi, kazanan da Bedia Belbez., İkisi de hayretle birbirlerine bakıyorlardı..

Geceyarısından sonra "Rock and Rol,, havası birdenbire kesildi ve tenis klübünün antresini saz sesleri doldurdu. Derken merdivenlerden çok güzel bir eski zaman gelini, annesi ve kız kardeşiyle indi. Bunları şahane eski zaman elbiseleri giyinmiş başka hanımlar ve iki erkek takip etti. Dernek, gardenpartide bir eski zaman düğünü tertip etmişti. Kayın valde bilhassa nazarı dikkati celbediyordu, merdivenlerden inerken parmaklıkların önünde asılı duran meraklı seyircileri yalnız o, otoriter edası ile dağıtmağa muvaffak olmuştu. Kayınpeder de damatla rekabet edilecek kadar hoştu ve bu rollerde sahneye çıkanlar erkeklerdi. Merasimin teferruatlarını bilhassa Amerikalılar büyük bir merakla seyrediyorlardı. Damat kızın duvağını kaldırdı yüz görümlüğünü taktı. Düğünün sonunda milli kıyafetler giyinmiş hanımlar Türk danslarını yaparken seyirciler coşmuş mütemadiyen alkışlıyorlardı.

Bütün bu olup bitenleri memnun ve mesut seyreden birisi vardı. Merdivenlere çıkmış, hastahanesi için yeni projeler kuruyordu. Bu Ankaralıların pek iyi tanıdıkları Profesör İhsan Doğramacıydı.

Eğitim

Mezuniyet merasimi

Geçen hafta bir gün 23 genç kız ve erkek, göğüs kabartıcı bir hâdiseye şahit olmak ümidiyle gelmiş ve Devlet Konservatuarının konser salonunu son iskemlesine kadar doldurmuş yüzlerce davetlinin karsısında, sahneye sıralandılar. Konservatuvar 21 inci kuruluş yılının mezunlarını veriyordu. Böyle bir günde bir nutuk da verilmesi lâzımdı; bu vazifeyi yerine getirecek en tabiî şahıs Konservatuar Müdürü Fuat Turkaydı. Müdür, Konservatuara yeni alınan piyanoların methiyesini yapmakla sözüne başladı. Zaten Fuat Turkay her fırsatta piyano mevzuunu ortaya atmayı bir vazife biliyordu. Öyle ya! Bu döviz kıtlığında Maliye Bakanlığının piyanolar için döviz sağlamak suretiyle gösterdiği anlayışa teşekkür etmek lâzımdı. Gerçekten, Devlet Konservatuarının şimdi, 24 tane en iyi marka - Steinway - piyanosu vardı. Hattâ, Fuat Turkay'ın söylediğine bakılırsa, ecnebiler bile bu piyanolar hakkında takdirkâr sözler söylemişlerdi. Ama, bir Konservatuar müdürünün piyanolarıyla - ve yalnız piyanolarıyla - övünmesi bir lokantacının çatal bıçağıyla - ve yalnız çatal bıçağıyla - övünmesi gibi bir şeydi. Nitekim Ankara Devlet Konservatuarı Müdürü, ecnebilerin, konservatuarın diğer eğitim malzemesi - ve hele doğrudan doğruya eğitimi - hakkında neler söylediklerini nakletmeye lüzum görmedi. Bu kurumun, piyanoları ayarında kemanları, viyolonselleri, fagotları, klarinetleri - hepsinden mühimi, hocaları - bulunup bulunmadığından bahsetmedi; kemanlara tel, nefes çalgılarına kamış sağlanıp sağlanmadığı mevzuuna temas etmedi. Konservatuarın geniş bir diskoteği olup olmadığını, her isteyen öğrenciye her istediği anda plâk dinleme imkânı verilip verilmediğini belirtmedi. Sadece, diğer eğitim malzemesinin de sağlanmak üzere olduğunu söyledi. 21 yıldır faaliyet gösteren bir eğitim kurumuna diğer eğitim malzemesinin "sağlanmak üzere" olması gerçekten cok manidardı. Nihayet Fuat Turkay, mezun gençlere, sanat yolunda "sabır, tahammül ve irade" tavsiye etti. Atılacakları muhitin şartları içinde bu tavsiyeye bilhassa muhtaç olacaklarına hic şüphe yoktu.

Sonra Fuat Turkay, bu yılki mezunların, hünerlerini göstereceklerini bildirdi. Önce musiki, sonra da tiyatro ve bale mezunları yerine göre teker teker veya toplu olarak sahneye çıkıp yıllar boyunca neler öğrenmiş olduklarını gösterdiler. Başarıları hakkında bir hüküm vermek bu sayfanın vazifesi dışında kalan tiyatro mezunları bir yana, musiki ve bale mezunları, Devlet Konservatuarındaki eğitimin bu yıl daha da kötülemiş olduğunun şahıdıydılar. Manzara gerçekten hazindi. Gerek programı ve gerek icraları bakımından böyle bir mezuniyet konseri, bir köy enstitüsünün musiki kısmı tarafından verilseydi hoş karşılanabilirdi. Fakat bir konservatuarın son derece zevksiz ve düşüncesiz bir şekilde hazırlanmış bir programı, teknik ve müzikal yetkisizlikle icra eden gençleri mezun diye ortaya çıkarması her şeyden önce o konservatuarın eğitim sisteminin baştan aşağı değişikliğe muhtaç olduğunu gösteriyordu. Bu yıl Ankara Konservatuarı yalnız bir piyanist, bir klarinetçi, bir fagotçu, iki şarkıcı, iki kemancı, bir viyolacı ve iki viyolonselci mezun etmişti. Belki hepsi şimdiden sonra çalışıp ilerliyeceklerdir. Fakat bugünkü durumlariyle hicbiri, musiki hayatımız için bir kazanç sayılacak seviyeye erişmiş değillerdi. Bilhassa yaylı saz bölümü mezunları, bugüne kadar Devlet Konservatuarının yetiştirdiği - ve en iyisi ancak vasat bir seviyeye yükselebilmiş - yaylı saz icracılarının yanında bile yer alacak ehliyete malik görünmüyorlardı. Bu yılın dört mezunu gösteri olarak bir Schubert kuartetinin bir kısmını çaldılar ve oda musikisinde de kendilerine hemen hemen hiçbir şey öğretilmemiş olduğunu anlattılar. Mezun iki şarkıcıdan yalnız bir tanesi - tenor Yiğit Toksöz - ilerisi için bir şeyler vaadediyordu.

Mezun çalgıcıların kendilerini göstermek için sectikleri parçalar, ancak bir icracının kendine zerre kadar güveni olmadığını gösterirdi. Yıllarca piyano tahsil etmiş ve diploma alacak dereceye gelmiş bir piyanist, Musorgski'nin "Sergiden Tablolar" ından bir parça çalmak istiyorsa, bu parça "Bydlo" değil, fakat meselâ "Civciv Balesi" olurdu. Aynı seviyeye ulaştığı iddia edilen bir klarinetçi herhalde, bir müptedinin bile bir hafta çalıştıktan sonra calabileceği, Schumann'ın No. 1 Fantezi Parça'sını çalmaz, meselâ Mozart Konsertosu'nun son kısmını tercih ederdi. Bir fagotçunun hünerini göstereceği parça herhalde Mozart fagot konsertosunun yavaş kısmı değildi; bu kısım ancak müzikalite gösterisine yarıyabilirdi - ki mezun fagotçu için o parça bu bakımdan da işe yaramadı. Fakat asıl insanın içine bir kurt düşüren, niçin Konservatuar Müdürünün bu programı gözden geçirmemiş olduğu hususuydu. Her halde o da mezunlarının daha güç parçalar çalabileceklerine güvenemiyordu.

Devlet Konservatuarı bu yıl ilk bale mezunlarını nihayet veriyordu. Onların gösterisi de yıllardır bu kurumun bale bölümünün yetkisiz hocalar elinde düştüğü durumu aksettirdi. Appleyard, Lunnon ve Mossford zamanında gelecek için büyük ümitler veren bale bölümü, bu öğretmenlerin konservatuar kadrosundan ayrılmasından sonra, Molly Lake, Travis Kemp ve Dulcie Pyne gibi, şark için bile uygun sayılamıyacak öğretmenlerin eline geçmişti. Geçen Çarşamba günkü gösteri bu öğretmenlerin, Türk balesinin ilk elemanlarına, seviyeli bir sanatçı zevki bir yana, iyi bir teknik bile verememiş olduklarını bir kere daha gösterdi. Dulcie Pyne ve Molly Lake'in sözde koregrafileriyle oynanan İsveç Dansı ve Polka gibi zevzeklikler, bu öğretmenlerin Devlet Konservatuarı çerçevesi dahilinde sanat balesi değil, kafeşantan balesi eğitimi vermiş olduklarını - bundan önceki çeşitli fırsatlarda olduğu gibi - tekrar ortaya koydu. Buna mukabil bu yıl öğretim kadrosuna katılan Richard Brown'un hazırladığı "Luridice" adlı parça, bir an önce konservatuar muhitinden uzaklaştırılmaları gereken Kemp-Lake-Pyne trio'suna nisbetle, bu dansçının böyle bir kurumdaki bale öğretimi vazifesini çok daha müsbet neticeler sağlıyarak görebilecek bir şahıs olduğunu düşündürüyordu.

Genel olarak, bu yılki mezuniyet gösterisiyle, Devlet Konservatuarı da, halkın musiki kültürünün geliştirilmesinden sorumlu, fakat vazifesini bir türlü doğru dürüst yapamıyan, diğer üç kurumun - Devlet Operasının, Cumhurbaşkanlığı Orkestrasının ve Ankara Radyosunun - derecesine inmiş olduğunu açıkladı.

C E M İ Y E T

Turhan Feyzioğlu ve Hamdi Öner
Hanımlar Güleke iltifat ediyor

C.H.P. İstanbul Kadınlar Kolu faaliyetlerinin eğlence kısmı Divan Otelinde bir şerbetli koktelle tesit edildi. **Turhan Feyzioğlu** ve **Hamdi Öner**'in C.H.P sine girmeleri ve **Kasım Gülek**'in İstanbul'da bulunması şerefine hanımlar kolları sıvayıp güzel bir toplantı yaptılar. Ancak Feyzioğlu gördüğü aşırı iltifat karşısında karısını çok sevdiğini söyledikten sonra bütün nazarlar ezeli bekâr **Kasım Gülek**'in üzerinde toplandı.

★

Memleket haricine çıkan bazı yolcuların "mahrem yerlerinde" altın, elmas ve mahiyetleri bir türlü tesbit edilemiyen kıymetli taşlar çıktı. Hâdise hayret uyandırdıysa da, iktisadi düzensizlikler ve Türk parasının yürekler acısı durumu devam ettikçe vatandaşlarımızın anatomisinin yeni yeni noktalarının bile kuyumcu dükkânları haline gelmesine şaşmamak lâzımdır. ★

Geçen haftanın sonunda Cuma günü. saat 12 de İstanbul vilâyetinin önü 212 gazetecinin istilâsına uğradı. **Refik Halid Karay**, **Ahmet Emin Yalman**, **Vedat Nedim Tör**, **Şevket Rado**, **Cemal Refik** gibi üstadlardan tutun da **Abdi İpekçi**, **Hıfzı Topuz**, **Ozcan Ergüder** gibi genç ve yakışıklı yazı işleri müdürlerine kadar bütün Bâbıâli mensupları vilâyetin önünde duran otobüsleri doldurdular. Hiç bir basın toplantısına veya davete gazeteciler tarafından bukadar rağbet edildiği -gene Bâbıâli'cilere göre - vaki değildi. Sebebine gelince: Günlerden beri valilikten ayrılacağı "dedikodu"larına son derece üzülen gazeteciler hakikati öğrenmek istiyorlardı. Vali Gökay gazetecileri her sene meyvaların, daha doğrusu şeftalinin en olgun olduğu devrede Büyükderedeki fidanlığa çağırır ve kendileriyle hasbıhal ederdi. Bu sene hem uzun süren bir senelik izin alması ve hem de davetini çok önce yapması gazetecilerin midesini bulandırdı. Bir insana "ayrılık" kadar hakiki hislerini anlatacak bir vasıta yoktur. Valinin yokluğuna ne derece üzüleceklerini İstanbullular işte ancak böyle bir ihtimal karşısında hissedebildiler. Fidanlıkta, bütün suallere rağmen valinin verdiği ustalıklı cevaplar yüzünden bu husus aydınlanmadı. Vali şakalar yaptı, "Ah çocuklar, dedi, sizinle konuşmağa bayılırım". Fakat çocukların konuşmak istediği şeylere kıkır kıkır gülerek cevap vermekle iktifa etti. 212 gazeteci de böylelikle vali Gökay tarafından atlatılarak Bâbıâliye döndü.

★

İstanbul kadınlarını yakından tanıdıktan sonra vilâyete giderek valiye, "Boş zamanlarınızı iyi işlerle geçirmek isterseniz mümessili bulunduğum International Recreation Association'nun bir şubesinin de burada kurulması hususunda kolaylık gösterin" diyen Amerikalı müzisyen **Miss Douglas** Gökay'dan "Peki" cevabını kopardı. Memleketimizde işsizliğin artmakta olduğu şu sırada başka bir ciddi tedbir alınmadığına göre Miss Douglas'ın bu teşebbüsünün üstünde durmak lâzım geliyor.

★

Pazar günü İstanbulda tavuk ve yumurta sıkıntısının önlenmesinde âmil olacağı ümid edilen tavuk kombinasının temel atma merasiminde Ziraat Bakanı **Esad Budakoğlu** da bulundu. Lâkin işin garip tarafı "şimdilik" tavukların Anadoludan getirilmesi... Mikros tecrübesinden de örnek alınarak bu teşebbüsün neticeleri hususunda bedbin olmamak, şu basit suali sormamak elden gelmiyor: Anadoludan tavuk ve yumurta getirterek İstanbuldaki sıkıntıyı gidermek mümkünse bu ameliyenin adına "hususî teşebbüsün kurduğu kombina" demeye ve bakanlara temel attırmaya ne lüzum var? ★

Basın Yayın Umum Müdürü **Halim Alyot**'un misafirperverliği meşhurdur. Bunun en iyi misalini NATO Basın Heyeti şerefine Hilton'un lâlezarında verdiği güzel kokteylde gördük. Bir dakika olsun kapıdan ayrılmadı; misafirleriyle ayrı ayrı meşgul oldu ve en mühimi şimdiye kadar hiçbir Basın Yayın Umum Müdürüne nasip olmayan "gazetecilerin sevgisini" kazandı. Bu partide bir başkası daha Türk gazetecilerinin iltifatına mazhar oldu: Gayet iyi türkçe konuşan, sempatik ve nazik yeni "Amerikan Haberler Bürosu" Müdürü **Mr. Adamson**. Gelen gideni arattırır derler. Ama galiba **Crumpler**'in gidişine üzülenler Mr. Adamson'u en çok sevenler olacak.

Halim Alyot
Misafirperver umum müdür

Türkiye

Bruxelles yolunda

Gelecek yaz Bruxelles'de açılacak Dünya Sergisine katılmak için yapılan hazırlıklar süratle ilerlerken ticaret, sanayi ve çeşitli sanat kollarının yanısıra sinemaya da yer verilmesi zihinleri kurcalıyordu. İyi hazırlanmış birkaç film, Dünya Sergisinde Türkiye için propaganda bakımından büyük bir fayda sağlıyabilir, memleketimizin tanınmasına yarıyabilirdi. Sergi Hazırlık Komitesi bunun için bir senoryo müsabakası açmaya karar verdi, dokuz kişiye bu müsabakaya girmeleri için davetiye gönderildi. Bunlar İlhan Arakon, Lütfi Ö. Akad, Lâle Oraloğlu, Halit Refiğ, Yaşar Kemal, Orhan Hançerlioğlu, Orhan Asena, Haldun Taner, İskender Cenap Ege idiler. Doğrusu istenirse bu dokuz kişi içinde sinemayla doğrudan doğruya alâkası olan pek az kimse vardı. Sinemayla alâkası olmayan bir kimsenin de senaryo hazırlıyamıyacağı aşikârdı. Öte yandan senaryoların yazılması için verilen müddet de pek kısaydı. Nitekim sonunda her iki husus da, girişilen teşebbüsün akim kalmasına yol açtı: Müsabakaya çağrılanlardan bir kısmı verilen müddeti az bularak katılmadılar. Bir kısmının hazırladıkları senaryo taslakları, komitece kabul edilebilecek şeyler değildi. İlhan Arakon ile İskender Cenap Egenin yolladıkları eserler komitenin istediği yolda eserler olmakla birlikte, gönderildikleri şekilde kabul edilmek imkânsızdı, üzerinde epey uğraşılması, yeniden işlenmesi gerekirdi; nitekim, yeniden ele alınmaları için geri gönderildi. Böylece, Bruxelles Sergisine yollanacak filmin senaryosu için açılan müsabaka hiçbir müsbet neticeye bağlanamadan sona erdi.

Sergi Hazırlık Komitesi, evvelce çevrilmiş filmlerden sergiye gönderilebilecek olanları ayırmak istediği vakit de aynı müşkülât ile karşılaştı. Emlâk ve Kredi Bankasının çevirttiği renkli film, Türkiyenin tarihî arkeolojik eserlerini, turistik yerlerini sinema şeridi üzerine tesbit eden cansız bir fotoğraflar dizisiydi. Basın, Yayın ve Turizm Umum Müdürlüğünün hazırlattığı bir başka film İstanbulu aynı anlayışla ele alıyordu. "Kalkınan Türkiye" adlı üçüncüsünün ise Milletlerarası Dünya Sergisi seyircilerini ne bakımdan ilgilendirebileceği tamamiyle meçhuldü. Geriye, geçen yıl Berlin Festivalinde gümüş ayılardan birini kazanan "Hitit Güneşi" kalıyordu. İstanbul Üniversitesi tarafından hazırlattırılan bu filmin, Dünya Sergisinde de alâka toplaması pekâlâ mümkündü, ama işin tuhaf tarafı şu ki bu sefer de seçim komitesi "Hitit Güneşi" nin böyle bir alâka toplıyacağı hususunda mütereddit davranıyordu.

Bruxelles Sergisine bir yıl kala, sinema sahasındaki bu boşa çıkan gayretler, Türk sinemasının feci durumunu bir kere daha ortaya koyuyordu. Devlet yardımına dayanan, sürekli olarak faaliyette bulunan başlı başına bir sinema kolu kurulmadıkça bu meselenin halledilmesine imkân yoktu. Sinema sanatı, sinema eseri ısmarlama gayretlerle ortaya çıkamazdı. Ama asıl anlaşılmıyan, anlaşılmak istenmiyen taraf da buydu.

"Hitit Güneşi"

O da olmasa...

Filmcilik

Chaplin'den haber

1917 senesinde Chaplin'in iki bobinlik filmlerinden "The Immigrant - Göçmen" oynatıldığı vakit seyirciler, işini ciddiye alan bir komedi sanatkârıyle karşılaştıklarını hemen anlamışlardı. Filmin en tesirli sahnelerinden biri, göçmenlerin Birleşik Amerikaya ayak basmak üzere oldukları sırada cereyan ediyordu: Eski Dünyadan Yeni Dünyaya büyük ümitlerle, yepyeni bir hayata başlamak, hürriyetin ve saadetin tadını tatmak üzere yola çıkan göçmenler, New York limanının ağzında meşhur Hürriyet Âbidesi ile karşılaşıyor, hayranlık ve ümit dolu bakışlarla bu hürriyet ve demokrasi sembolünü seyrediyorlardı. Fakat bunun hemen arkasından yine aynı âbidenin önünde cereyan eden ikinci bir sahne geliyordu: Boyunlarına numaralar asılı göçmenler, gümrük memurları ve polisler tarafından itilip kakılarak, coplarla dürtülerek bir hayvan sürüsü gibi daracık geçide sokuluyor, boyunlarındaki numaralar teker teker kontrol ediliyordu. O zaman, Yeni Dünya göçmenlerinden biri olan şüpheci Şarlo, gözlerini ikinci defa kaldırıp Hürriyet Âbidesine istifhamkâr bir bakış fırlatıyordu.

Chaplin 1921 de ilk Avrupa seyahatine çıkmak üzere New York'tan vapura binerken, gazete fotoğrafçılarından biri, belki de bu sahneyi hatırlayıp, sanatkârdan Hürriyet Âbidesi'ne veda öpücükleri gönderir bir poz vermesini istemişti. Chaplin bu gülünç pozu vermeği hemen reddetti. Ertesi gün, bir kısım basın bu hareketi kendine göre tefsir edecekti. 1931 senesinde Chaplin ikinci Avrupa seyahatine başlarken artık hiçbir fotoğrafçı ondan bu çeşit bir poz takınmasını istemiyordu. 1952 de Birleşik Amerika'dan belki de bir daha hiç dönmemecesine ayrılırken, soğuk ve resmî bir nezaketten başka hiçbir teşyi hareketinde bulunulmamıştı. Birkaç gün sonra da Adalet Bakanlığı Chaplin'in Amerikaya bir daha dönmesine müsaade edilmiyeceğini bildirecekti.

Fakat Chaplin New York'a bir kere daha dönecekti. Tıpkı "Göçmen" de olduğu gibi bu sefer de bir filmde New York'ta görünecektir. Bu defa New York'a ayak basan, zavallı bir göçmen değil, eski bir kraldır. "Göçmen" nasıl, Chaplin'in meçhul ve fakir bir sanatkâr olarak Amerika'ya ilk ayak bastığı 1912 den sonraki tecrübelerini aksettiriyorsa, son filmi "A King in New York - New York'ta Bir Kral" da, Chaplin'in son yıllardaki tecrübelerini ortaya koyacaktır. Londra stüdyolarında büyük bir gizlilik içinde çevrilmesi sona eren filmden ilk sızan haberler, Chaplin'in "Sahne Işıkları" ndan sonra yeniden "Asri Zamanlar", "Diktatör" ve "M. Verdoux" daki acı hicvine döndüğünü göstermektedir.

"New York'ta Bir Kral"
Hedef: MacCarthy'cilik!.

"New York'ta Bir Kral"

Chaplin yeni filminde, bir ihtilâl sonunda tahtını terketmek zorunda kalan kral rolündedir. Orta Avrupadaki hayali memleketlerden birinin kralı olan Shahdov, memleketinden kovulduktan sonra Amerikaya sığınır. Beş parasız, New York'a ayak basar. Bütün ümidi, atom enerjisinin barışçı gayeler için kullanılması hakkında hazırladığı plândadır. Fakat, bunun kendisine hiçbir fayda sağlamıyacağını çabuk anlar. İşinin erbabı bir reklâmcı, sabık kralı, tanınmış bir gazetecinin verdiği partiye götürür. Sabık kral, davetliler için birkaç taklit yapar - bir Hamlet monoloğu, telefonda bir dişçi... - Partide olup bitenler televizyonda nakledildiği için, sabık kralın taklitleri kendisinin haberi olmaksızın milyonlarca seyirci tarafından taklit edilir; o kadar büyük başarı kazanır ki, sabık kral atom enerjisi plânını bir kenara bırakıp televizyon programlarına çıkar.

Fakat Shahdov'un başında kara bulutlar belirmesi gecikmez. Zira sabık kralın en iyi dostu, çocuk denecek yaştaki bir anarşisttir. Shahdov onunla uzun uzun felsefi münakaşalara girişir. Delikanlının annesiyle babası eskiden solculuk hareketlerine karıştıkları için Amerikan Aleyhtarı Faaliyetleri Tahkik Komisyonuna çıkarılırlar. Sabık kral da tanışıklığı dolayısiyle tahkikat komisyonunda ifade vermeğe davet edilir. Shahdov büyük bir korku içinde komisyon huzuruna çıkar; fakat telâşından işaret parmağını bir yangın hortumunun ağzına kaptırır ve bütün çabalamasına rağmen kurtaramaz, üstelik hortumlara dolaşır. Bu yüzden, komisyonun talebettiği şekilde elini kaldırıp yemin edemez. Bunu yapamayınca da "kongreye hakaret" suçuyla itham edilir. Fakat son dakikada parmağını kurtarıp yemin eder, ifadesi alınıp serbest bırakılır. Ama hürriyetin pek ince ipliklerle bağlandığı bir yerde kalmağı tehlikeli bulan sabık kral, Amerikayı terkeder, yeniden "Avrupayı seçer."

Başrollerini Chaplin'le birlikte "The Moon is Blue - Ay Mâvidir" in genç yıldızı Dawn Adams'ın oynadığı, genç anarşist rolünde Michael Chaplin'in bulunduğu "New Yorkta Bir Kral" ın Avrupadaki prömiyeri Ekim ayında yapılacaktır. Amerika kıtasındaki prömiyer için de şimdilik Mexico City tesbit edilmiştir. Chaplin, şimdiye kadar Amerika prömiyerleri için New York'u tercih ederdi; bu sefer Meksika'yı seçişi, filmin Birleşik Amerikada siyasî baskıya uğramasından çok, Amerikan Maliye Bakanlığının kendisine, çıkardığı yüklü vergi borcunu tahsil için her hangi bir el koyma hareketine girişmesine imkân vermemek endişesinden doğuyor.

Filmler

"Dilsiz Yavru"

Mandy, küçük bir kız çocuğu. Bir yaşını geçtiği halde konuşmaya başlamaması annesini endişelendiriyor. Tanıdıkları, bazı çocukların konuşmaya geç başladıklarını söylüyorlarsa da genç kadının endişeleri dağılmıyor. Az sonra da endişelenmekte haklı olduğunu anlıyor; zira Mandy doğuştan sağırdır, sağır olduğu için de konuşmasını öğrenemiyecektir.

Mandy'nin babası, kızının sağırlığından adeta utanç duyduğu için onu insan içine çıkarmıyor. Küçük Mandy, altı yaşına kadar dört duvarla çevrili bir avluda, öbür çocuklardan uzak, yalnız başına yaşıyor. Birkaç hâdise, Mandy'yi akranlarından böyle uzak tutmanın ilerde çok kötü neticelere yol açacağı hususunda annesini düşündürüyor. Genç kadın Mandy'yi bir sağırlar okuluna yerleştirmek istiyor. Ama kocasiyle, onun ailesi buna taraftar değiller. Fakat genç kadın, sonunda bundan başka çıkar yol olmadığına kanaat getirerek Mandy'yi alıp evinden uzaklaşıyor. Küçük kızı Manchester'deki bir sağırlar mektebine veriyor.

Mandy'nin mektepteki ilk günleri hiç de ümit verici değil. Altı yaşına kadar herkesten uzak yaşamış olan küçük kız, vahşi bir yalnızlık içinde. Mektep arkadaşlarına bir türlü ısınamıyor. Üstelik mektebin yatılı oluşu, annesinden uzak kalışı küçük kızı ürkütüyor. Bu yüzden ne arkadaş edinebiliyor, ne de konuşması için sarfedilen gayretler netice verebiliyor. Fakat mektebin hocalarından biri Mandy'nin yalnız gündüzleri mektebe gelmesini sağlayınca, küçük kız yavaş yavaş ürkekliğinden sıyrılıyor, arkadaşlariyle ilgilenmeğe, onlarla anlaşmağa başlıyor. Onların derslerde gösterdikleri gayreti o da gösteriyor. Çok geçmeden de adını hecelemesini öğreniyor. Zahmetli de olsa bunun arkası sökün edebilecek demektir.

"Dilsiz Yavru" adiyle oynatılan İngiliz filmi "Mandy", ne sağır çocukların yetiştirilmesi üzerine dokümanter bir film, ne de tam hikâyeli bir film. Genç rejisör Alexander Mackendrick'in bu üçüncü eseri, hikâyeli filmle dokümanter ortası bir sinema eseri. Eğer prodüktörlerin zoruyla araya sıkıştırılan yamama bir aşk ve kıskançlık hâdisesi olmasa "Dilsiz Yavru" dokümanterin hikâyeli filmlerde başariyle kullanıldığı sayılı eserlerden biri olacak. Maamafih, bu yamama hikâye bile filmin güzelliğini pek fazla aksatmıyor. Zira Mackendrick'in filmi, sağır-dilsiz bir çocuğun yalnızlığını, içe kapanıklığını, âdeta cemiyet dışı bir hale gelişini, sonra yavaş yavaş bu yalnızlıktan kurtulup normal bir duruma geçişini sade, akıcı bir anlatışla ortaya koyuyor. Mandy'nin, köpeğini ezilmekten kurtarmak isterken kendisi çiğnenmek tehlikesi atlattığı vakit, küçük kızın sağır olduğunu bilmiyen şoförün bağırıp çağırmalar karşısındaki sessiz çırpınışı, kapıldığı müthiş korku; parkta elinden topunu alıp kendisiyle eğlenen oğlanla dövüşmesi az

"Mandy"

Harika çocuklara paydos!.

rastlanır bir ustalıkla veriliyor. Manchester'deki sağırlar okulu tabii bir dekor olarak aynı başarıyla filme fazladan bir derinlik kazandırmaktadır. Fakat filmin en dikkati çeken tarafı, hiç şüphesiz Mandy rolündeki küçük Mandy Miller'in şaşılacak kadar tabii ve rahat oyunu. Hiçbir yapmacık, hiçbir zorlama bulunmıyan bu oyun, genç rejisör Mackendrick ile küçük oyuncusu arasındaki karşılıklı anlayış ve güvenin neticesi olarak ortaya çıkmaktadır.

Mackendrick, güç bir konunun, melodrama kolayca kayabilecek bir temanın hakkından büyük bir anlayışla geliyor "Mandy" nin, genç rejisörün üçüncü filmi olduğu düşünülürse bu başarının ehemmiyeti daha iyi anlaşılır. Üstelik "Mandy" Mackendrick'in asıl "tarzı" dışında bir konuyu ele almaktadır. Mackendrick, Mandy'den sonra tekrar komedilerine döndü. "The Maggie" ile yeniden İskoçyalıları, bu sefer Amerikalı iş adamlarını kazıklayan İskoçyalıları anlattı. Bu mevsim İstanbulluların hayranlıkla seyrettikleri "The Ladykillers - Kadın Katilleri" Mackendrick'in en başarılı eseriydi. Hemen bütün eserlerinde tam bir İngiliz karakteri sezilen Mackendrick, yine bu yüzden memleketinde olduğu kadar Avrupa ve Amerikada da en sevilen rejisörlerden biridir. Nitekim komedilerinin hepsi, yabancı filmlerin pek az girebildiği Amerikada büyük bir rağbet gördü. O kadar ki, sonunda Hollywood'da bir film çevirmeğe kendisini kandırdılar. Hecht - Lancaster şirketi adına son çevirdiği "The Sweet Smell of Success - Başarının Hoş Kokusu" birkaç ay sonra gösterilmeğe başlıyacaktır.

Seramik

Washington'da bir sergi

Bu ilkbaharda Washington'da Franz Bader sanat galerisinde bir sergi açıldı. Bu bir seramik sergisi idi. Renk ve motif çeşitliliği aksettiriyordu. Biraz Klee biraz da Miro'yu andıran bir hava taşıyordu. Fakat hepsi, teker teker taşıdıkları imzanın kendine has tarafını bütün güzelliği ile ile gözler önüne seriyorlardı. Amerikan basını günlerce bu sergiden bahsetti. Güzel, siyah gözlü, ince yapılı bir kadının resimleri ilk sahifelerde defalarca yer aldı. Bütün Türkler bundan bir iftihar payı çıkartabilirlerdi, çünkü bu kadın onlardan biri olan Füraya Koral'dan başkası değildi. "Türklerin Füreyası" Rockefeller müessesesi burslarından birini kazanarak Amerikada hem çalışmakta, hem de tetkikler de bulunmaktaydı. sanatını kendini dile getiren unsur olarak kabul eden Füreya kimdi?

Füreya sanatkâr bir ailenin çocuğuydu. Hemen hemen bütün yakınları muhakkak bir sanat kolunda isimleri yer almış kimselerdi. Füreya da bir kelebek uçarılığı ile önce her kola biraz alâka duydu. Fakat kendisini yaşatacak şeyi ancak İsviçrede bir sanatoryomda tedavideyken keşfetti. Bu dinlenme devresi onun için biraz da tamamen kendine dönerek iç âlemine kulak verme devresi olmuştu. Kendini anlamıştı ve insanlığa bir mesajı olduğunu biliyordu. Bunu en mükemmel şekilde vermeliydi, duyurmalıydı. İşte seramik çalışmalarına ilk o zaman başladı. Artık yaşama sebebini gözleri ile görebiliyordu. Bu onu kurtardı, yeniden hayata kavuşturdu, ve Füreya kendi sözleri ile sanatını hayatı kabul etti. Lausanne'da ve Paris'de çalışmalarından sonra, ilk sergisini 1951 senesinde Paris'de açtı. O günden bu yana 3 bine yakın, belki de daha fazla eser yarattı. Atatürk Müzesi ve Hilton Oteli salonları onun eserleri ile süslendi. Füreya eserlerinde modern motifler kullanıyordu. Renkleri parlak ve canlıydı. Ancak dokuz sene evvel elini bulaştırdığı çamur, parmakları arasında binbir şekle giriveriyordu. Füreya Amerikan ve Meksika seramik merkezlerinde Doğu ile Batıyı birlikte yoğurduğu hamuruna katacağı yeni dünya hususiyetlerini yakalamağa uğraşıyordu. İşte o zaman Füreyanın eserleri bütün dünya mesajını tam vermiş olacaktı.

Füreya kendisi ile yapılan röportajlardan birinde, "Benim asrımın Türk kadınları, çalışan kadınlardır. Sanatçı, avukat, doktor, şu veya bu muhakkak bir işe, bir mesleğe sahiptirler" diyordu. Füreya tanıtmağa çalıştığı Türk kadınlarının iftihar vesilesiydi.

Füreyanın seçmiş olduğu sanat kolu, Türkiyede çok gerilere uzanan köklü bir maziye sahipti. Orta Asyadaki Uygur Türkleri binalarının duvarlarını renk ve motiflerle süslerlerdi. En son kazılardan da anlaşıldığına göre Türkler Anadoluda yerleştikten sonra da bilhassa çömlekçilikde çok ileri gitmişlerdi. Önce Selçuk, sonra da Osmanlı Türkleri hem renk, hem de motif bakımından şahsiyet taşıyan bir seramik sanatının kalıbına dökücüleri olmuşlardı. Türk mimarisi seramik sanatı ile en çok bağdaşan, en cok elele giden mimariydi. 1200 ile 1700 seneleri arasında Anadoluda İznik ve Kütahyada en mükemmel seramik eserleri meydana getirilmişti. XVI. asrın sonunda bu sanat şahikasına varmıştı. Türk seramikcileri stilize motiflerle çalışıyorlardı. Çiçek ve yapraklar bile tabiattan biraz uzaktı. Renkler, teknik imkânsızlıklar yüzünden mahduttu. Buna rağmen, bu renkleri karıştırarak olsun, eserlere renk çeşitliliği kazandırılıyordu.

Füreya da "Motiflerim için canlı renkler kullanırım ve motiflerim tamamen abstre'dir. Zaten Doğu abstre sanatlar bakımından en ileri sayılır. Şekiller geometrik fakat hiçbir suretle simetrik değildir. Bundan dolayı modern batılı ressamların abstre motiflerinin mânasını kavramak Şarklılar için, birçok Garplılardan daha kolaydır. Her abstre motif iç dünyamızda bir tecrübenin izlemleridir. Güneşin doğuşu, tatlı bir ışık, abstre bir motifte dil bulur" diyordu.

Füreya Koral hiç şüphe yok ki Türkün kendine has sanatının modern bir yaşatıcısı idi. Köklü Türk sanatı muhakkak ki Füreya Koral ve onun gibilerin elinde yeni bir canlılığa kavuşacak ve bir zamanlar en güzel eserlerini vermiş olan Türk seramikçiliği yeniden yoğrulduğu modern anlayışla bir defa daha sahikasına ulaşacaktı. Washingtonda açtığı sergi ile yüzümüzü ağartan ve bütün sanat otoritelerinin nazarı dikkatini çeken genç Türk sanatçısı Füreya Koral ise sanat ile uzaktan veya yakından alâkadar olsun veya olmasın her Türkün haklı olarak övünebileceği bir sanatkâr olarak kalplerimizde yer tutmağa hak kazanmıştı. Renk ve motiflerindeki çeşitlilik, incelik ve zerafetle Füreya Koral modern Türk Sanatının Batı Dünyasındaki temsilcisi olarak da ne kadar övülse azdı.

F E N

Jeofizik

Jeofizik senesi başlıyor

Bu hafta, dünyanın dört bir tarafına dağılmış 2500 den fazla rasat merkezinde çeşitli milletlerden ilim adamları, aletlerinin son hazırlıklarını tamamlamakla meşguldürler. Gelecek hafta içinde, 1 Temmuzda "milletler arası jeofizik senesi" çalışmaları başlıyacaktır. 18 ay sürecek olan bu çalışmalar şimdiye kadar ilim sahasında milletler arasında gerçekleştirilmiş en geniş işbirliğini teşkil edecektir. Bu bakımdan XX. asrın ilim yolunda en önemli gayreti sayılmaya hak kazanmaktadır. Daha önce de iki defa 1882-83 ve 1932-33 deki "milletlerarası kutup seneleri"nde böyle milletlerarası jeofizik çalışmaları yapılmıştı. Fakat bunlar yalnız kutup bölgelerindeki incelemelere ayrılmıştı. Bu defa ise, bütün arz, çok daha geniş ölçüde ele alınacaktır.

Jeofizik senesi çalışmalarına en büyük ölçüde Birleşik Amerika ile Rusya iştirak etmektedir; fakat arkalarından bütün Avrupa devletleri ile öteki kıtalardan da bir çok devlet, paylarına düşen az cok mütevazı gayretlerle geliyorlar. Öyle ki jeofizik senesine katılan devletlerin sayısı 61 i bulmaktadır. Yalnız her nedense Türkiye bu memleketler arasında kendine düşen yeri almamıştır.

Jeofizik nedir?

Jeofizik senesi, asırlardan beri üzerinde yaşadığımız dünyamızı daha iyi tanımak için bütün milletlerden ilim adamlarının birlikte gayretler sarfedecekleri bir sene - daha doğrusu bir buçuk sene - olacaktır. Zaten jeofizik, adı üstünde, dünyanın fiziği, yani bir bütün halinde ele alınan dünyanın fizik özellikleri ile uğrasan ilim dalı demektir. Meselâ dünyanın manyetik alanı ne şekildedir ve nasıl değişmektedir? Meselâ dünyayı saran atmosferin bütün tabakalarındaki çeşitli gazların oranları ve yoğunluk, sıcaklık gibi fiziksel şartları nelerdir? Bilhassa uzak mesafe radyo konuşmalarına birinci derecede tesir eden iyonosfer tabakasında ne gibi değişmeler olmaktadır? Meselâ güneş lekelerinin atmosferdeki olaylara tesiri nedir? Dünyayı durmadan bombardıman eden meteorların ve kozmik ışınların atmosferin muhtelif tabakalarındaki şiddetleri, miktarları nedir? Bütün bunlar, jeofiziğin cevaplandırmaya çalıştığı sorulardan bazılarıdır. Bu meselelerin incelenmesi için muhtelif milletler arasında işbirliği yapılmasına ihtiyac olduğu da açıktır. Önümüzdeki haftadan itibaren 18 ay müddetle dünyanın her tarafında böyle müşterek rasatlar ve ölçmeler yapılacaktır.

önümüzdeki aylarda elde edilecek rasat sonuçlarının gereği gibi değerlendirilebilmesi için ilim adamlarının senelerce uğraşmaları gerekeceğini de unutmamalıdır.

Antarktika seferleri

Bütün jeofizik senesi faaliyetleri içinde bilhassa iki tanesi büyük ilgi toplıyacaktır ki bunlar Antarktika'ya yapılacak seferler ile suni peyklerin atılmaları olacaktır. Antarktika veya Güney kutbu kıtası bugün arz üzerinde jeofozikçilerin en çok merakını uyandıran bölgedir. Avustralyanın hemen hemen iki katı büyüklüğünde olan bu kıtanın yarısından fazlası henüz keşfedilmemiştir. İklimi, hava durumu ve coğrafyası hakkında bilinenler pek azdır. Halbuki Antarktika kıtası, arzın başlıca manyetik ve meteorolojik faaliyet merkezlerinden biridir. Dünyanın en büyük buz tabakası buradadır. Bütün bu sebeplerden Antarktika, önümüzdeki senenin başka hedeflerinden biorlar veya kozmik ışınlar gibi - muhrini teşkil edecektir. En aşağı 10 devlet, bu arada bilhassa Amerika, İngiltere ve Rusya bir buçuk sene boyunca Antarktika'da üsler bulunduracaklar ve bu üslerden hareketle kıtanın keşfini tamamlamıya çalışacaklardır. Birleşik Amerika üç senedir Antarktika'da devamlı üsler kurmakla meşguldür. İki sene önce Amiral Byrd'ün idaresinde, Amerikan donanmasının Atka adlı buzkıran gemisi Antarktikaya uzun bir sefer yapmıştı. Bu sefer esnasında Amerikan ilim adamları kıtanın batı sahilini baştan aşağı dolaşmışlar ve yeni kurulacak üç büyük üssün yerlerini tesbit etmişlerdi. Bu üslerin biri güney batı sahilinde "Küçük Amerika" bölgesinde, ikincisi gene batıda fakat sahilden iyice içeride "Marie Byrd" arazisinde, üçüncüsü de tam güney kutbu yakınında kurulmuştur. Öte yandan İngiltere de Avustralya ve Yeni Zelânda ile birlikte cüretli bir teşebbüse girişmiştir. Önümüzdeki sene içinde Everest fatihlerinden Sir Edmund Hillary'nin idare ettiği bir sefer heyeti kuzey sahilinden başlayıp güney sahiline kadar karadan bütün Antarktikayı katedecektir.

Suni peykler

Jeofizik senesinin öteki büyük teşebbüsü suni peyklerdir. Bu peykler, 400-500 kilometre yüksekteki atmosfer tabakalarındaki hava durumu ve kozmik ışınlar, meteoritler, ültraviyole ışınlar gibi fiziksel şartların meydana çıkarılmasını sağladıktan başka ayrıca uzay yolculuğunun, aya ve seyyarelere gidişin ilk merhalesini teşkil ettikleri için haklı olarak bütün ilim efkârı umumiyesinin merak ve dikkatini üzerlerinde toplamışlardır. Amerikan ilim adamlarının ilk plânlarına göre ilk suni peyk bu eylül ayı içinde atılacaktı. Fakat şimdi, bazı teknik güçlükler yüzünden, gelecek bahardan önce ciddi bir deneme yapılamıyacağı haber veriliyor. Suni peykin kendisi - 11 kilogramlık bir küreden ibarettir - ve içine konacak aletlerin hepsi hemen hemen hazırdır. Fakat bu küreyi arzın 400 kilometre üstüne çıkarıp orada arz etrafında onbinlerce kilometrelik bir hız verecek üç kademeli roket sistemi henüz iyice güvenilecek kadar geliştirilememiştir. Bu arada Rusyada da, aynı şekilde bir peykin göğe fırlatılması için çalışmalar yapılmaktadır. İlk peykin gerçekleştirilmesinde Amerikalıların önüne geçmek için Rus ilim adamlarının büyük gayretler sarfettikleri şüphesizdir. Ancak böyle uzun vadeli teknik teşebbüslerde, önce işe başlayan tarafın daima daha avantajlı olduğu düşünülürse, ilk suni peykin Amerikadan uçurulacağı tahmin edilebilir.

Amerikalıların suni peyki

Roketlerin hazırlanmasını bekliyor

K İ T A P L A R

HERBOYDAN

(Dünya Şiirinden seçmeler. Türkçe Söyleyen: Can Yücel. SHD. Yayınları, Şiir Özel baskıları: 6. Yeni Desen Matbaası, Ankara - 1957. 68 sayfa, 200 kuruş)

Şiirin bir dilden başka bir dile tercüme edilip edilemiyeceği meselesi edebiyat dünyasının üzerinde uzun yıllar çekiştiği halde neticeye bağlayamadağı bir meseledir. Şiir tercüme edilebilir mi, edilemez mi? Bu hususta öyle çok lâf edilmiş, öyle çok tartışılmıştır ki, eğer bütün bu yazılar toplansa hiç şüphe yok ki bir kütüphane kurmak mümkün olurdu. Ama hâlâ bu mesele hakkında çeşitli edebiyat muhitlerinde münakaşalar sürüp gitmektedir. Bugüne kadar edilen lâflara bakılırsa daha yıllarca da bu mesele hakkında nihai bir hükme varmak mümkün olmayacağı kanaatine varılabilir. Şiir yazıldığı dilden başka bir dile aktarılamaz diyenlerin, belli başlı iddialarını şöylece toplamak mümkündür: Şiir bir dilin haddeden geçirilmiş terkibidir. Şair şiirini yazarken mısra içindeki her kelimenin, hattâ bırakın kelimeyi, her virgülün ve noktanın yerini uzun uzun düşünmüş, hecelerden, kelimelerden ve mânadan mürekkep bir armoni yaratmıştır. Şiir tek başına mânadan mürekkep bir kelimeler yığını değildir. Hal böyle olunca da bir şiirin yazıldığı dilin özellikleri ile uzaktan yakından bir ilişiği olmayan başka bir dile nakli mümkün değildir. Bir şiiri başka bir dile çevirmeye kalkışan insan her iki dili de ne kadar iyi bilirse bilsin, gene de, bir dilden öbür dile nakledeceği bir mâna yığını olacaktır, şiiriyeti nakledemiyecektir. Eğer şiiri bir dilden başka bir dile nakleden insan şiiri çevirdiği dilin şairi olsa bile gene de bir şiiri başarı ile nakletmiş olmıyacak; olsa olsa aynı mevzu ile kendi dilinde yeni bir şiir yazmış olacaktır.. Hattâ, bu bile çok su götürür bir şair olacaktır; zira ısmarlama mevzu ile yazılan şiirin şiirliğinden hayır beklenemez! Bir şair mükemmel olduğunda ittifak edilen bir şiiri bir defa yazabilir. Aynı şiiri bir ikinci dilde ve bir ikinci defa yazmak ise imkânsızdır. Şiir ancak aynı dili anlıyan insanlar arasında bir ifade vasıtası olabilir.

Şiirin tercüme edilemiyeceğini iddia edenlere karşı şiirin bütün insanlara hitap edebilen bir dil olduğunu iddia edenler ise pek çok başarılı şiir tercümesini göstermekte ve misallerle ortaya çıkmaktadırlar. Bunlara göre pek çok şair vardır ki bütün dünya edebiyatının ışığı olmuşlardır. Eğer şiir beynelmilel bir dil olmasa ve tercümesi imkânsız olsaydı, bir Charles Baudelaire, bir Stéphane Mallarme, bir Shakespeare ve daha bunlara benzer bir sürü büyük şair bütün dünya milletlerince tanınmaz, sevilmez ve aranmazdı. Ama bugün görülen gerçek şudur ki Fransızca veya İngilizce bilmeyen pek çok insan bugün bir Shakespeare'i bir Baudelaire'i tanımakta ve sevmektedir. Bu ise ancak şiirin tercümesi yoluyla mümkün olmuştur.. Şiir hele bir şair tarafından tercüme edilirse, pek âlâ tercümesi kabil bir metadır.

Şimdi Can Yücelin "Herboydan" adlı ve dünya şiirinden seçme şiirleri ihtiva eden kitabına göz gezdirelim. Can Yücel, edebiyat dünyamızda şair olarak tanınmış bir kişidir. Çeşitli mecmualarda yayınlanmış şiirleri, alâka ile karşılanmıştır. Sonra Can Yücel iyi bir polemikçidir. Deneme ve tenkit yazılarında Türk dilini çok ustaca kullandığı da aşikârdır. "Herboydan" adlı kitabındaki şiirlerinden ve diğer tercümelerinden de anlaşılabileceği gibi İngilizceyi ve Fransızcayı da iyi bilmektedir. O halde, şiir tercüme edilebilir diyenlerin aradığı hemen bütün hasletleri kendisinde toplamış bir yazardır. Dolayısı ile de şiir tercümelerini kolaylıkla yapması gerekmektedir. Ama Can Yücel "Herboydan" adlı kitabında düpedüz bir şiir tercümesine gitmekten kaçınmış, ve bir nevi adaptasyona gitmiş. şiir tercüme edilebilir diyenlerin kendi aralarında münakaşa ettikleri şiir kelime kelime mi tercüme edilmeli, yoksa umumi havası ile mi suallerine karşı tercümeleri ile yeni tarzda bir cevap veriyor. Meselâ tutmuş Aragon'un bir şiirini tamamıyle kendine göre adapte etmiş. Öyle ki şiirin adını bile mahallileştirmekten kaçınmamış. Meselâ Aragon'un bir şiirine "Ali Veli'li türkü" adını takmış. Akla şöyle bir şey gelebilir: Can Yücelin Aragonun bir şiirini alıp onu tercüme ediyorum diye Aragon'un ağzından Ali veya Veli dedirtmeğe hakkı var mı? Can Yücel bunu da düşünmüş. Kitabının kapağında, dünya şiirinden seçmeler başlığının altında kendi adını yazarken bu şiirleri Türkçeye çeviren dememiş, "Türkçe söyleyen" demiş. Dolayısıyla bir takım itirazları önceden karşılamış. Kitapta otuza yakın şairin şiirlerinden faydalanılarak yazılmış 57 şiir yer alıyor. Şiirlerden faydalanılarak yazılmış diyoruz, zira "Herboydan"da yer alan şiirlerin hakikaten yabancılıkla en ufak bir ilişkileri bile yok. Hiç birinde tercüme kokusu sezmek de mümkün değil. Öyle sanıyoruz ki Can Yücel her şiirin başına koyduğu yabancı şair adını sırf saygısızlık olmasın diye koymuş. Zira o şairlerden alınan, yalnız ve yalnız mevzu. Üst tarafı Can Yücelin kendi gayretinin eseri... "Herboydan" adlı şiir kitabının, Can Yücel'in kendine has esprisi içinde yazılmış başarılı bir şiir kitabı olduğu söylenebilir. Kitapta hakikaten çok güzel şiirler yer alıyor. Bunlardan bir iki örnek vermek kitabın bütünü hakkında da bir fikir verecektir. İşte "Herboydan"ın kapağında yer alan bir şiir: Adı, Çeşitli, "Eşek, kral ve ben - Sabaha sağ çıkmıyacağız - Eşek açlıktan - Kral iç sıkıntısından - Bense aşk ateşinden - Aylardan mayıs".

Can Yücelin rivayetine göre bu şiir Jacque Prévert tarafından yazılmış. Hele, kitapta yer alan, bir bankalara övgü şiiri var ki, ömür. Ogden Nash adlı şairin ağzından alınıp Can Yücel tarafından yeniden söylenen bu şiirin başlığı bile başlı başına bir şiir. Şöyle diyor Can Yücel, yahut Ogden Nash: "Bankerlerden bütün farkımız: Onlar paralı, biz parasız"

"Herboydan"ı okurken belki Fransız şiirini, İngiliz şiirini, Amerikan şiirini, Çin şiirini, Japon şiirini bulamıyacaksınız ama, pırıl pırıl bir Türk şiirini mutlaka bulacaksınız.

Basketbol

Ümitsiz şampiyonlar

Hafta içinde Sofyada başlayan 1957 Avrupa Basketbol şampiyonasından iki ay önce, Sportif Oyunlar Federasyonu kendine göre "çok yerinde" bir karar almıştı. Buna göre Türk Basketbol Millî takımı, şampiyonadan önce bir Avrupa turnesi yapacak, bilhassa turnuvanın oynanacağı Sofyada Bulgar millî ekibi ile hazırlık maçları yaparak sahaya alışacaktı. Sert tenkidlere rağmen organize edilen bu turistik turnenin neticeleri hayli endişe vericiydi. Takım, şampiyonaya iddia ile hazırlanan Bulgaristanla yaptığı iki maçı farklı kaybetmiş, Avrupa Basketbol klasmanında "hiç" den ileri gidemiyen Avusturya müsabakalarını çok kötü oyunlarla güç kazanmıştı. Türk Basketbolünün Avrupa klâsmanında iyi bir yer alacağını iddia etmek safdillikti. Bununla beraber, basketbolde iştirak ettiğimiz birçok şampiyonalar, turnuvalar ve enternasyonal karşılaşmalardan bir fayda temin edemediğimiz aşikârdı. İddia bunun tam aksiydi. Bütün turnuvaların bize birşeyler getirdiği söyleniyordu. Fakat bu "birşeyler" le elde edemediğimiz tek şey, neticeydi. Bir yıl durup dinlenmeden Avrupa Basketbol Şampiyonasına hazırlanan yirmi millet arasında, turneleri hadise dolu basketçi ve idarecilerimizle "final" lâfı etmek gülünçtü. Nitekim, takımımız Sofya şampiyonasında Polonya ve Rusyaya yenilerek ilk sekizin dışında kalmıştı. Bu, on senedir bildiğimiz hikâye idi. Hazırlıklar kifayetsizdi, ciddî değildi. Basketbolcular, en zor sporlardan birinin hudutlarını fersah fersah aşan bir disiplinsizlik içindeydi. "Teknik noksanlık çok" denilemez, "Teknik yok" denebilirdi. Türk basketbol mektebi henüz teessüs etmemişti. Teşkilât şahsî çekişmelerle meşgulken, seneler ilerliyor, fark artıyor, mağlûbiyetler çoğalıyordu. Türkiyede basketbol sporuna olan merak hergün fazlalaşıyor, fakat hedefsiz ve kalitesiz çalışmalar, bu alâkayı fayda temin edecek yollara sokamıyordu. Türk basketbolunda özenilen şekil "Amerikan tarz" idi. Fakat bu stilin inceliklerı, tatbiki için lâzım gelen şartların tetkiki ve meydana getirilmesi, bazan tahsisatsızlık, bazan elemansızlık yüzünden mümkün olmuyordu. Amerika, basketbolda diğer milletlere nazaran çok ilerdeydi. Fakat Avrupa da bu işe ciddî olarak el atmış programlı, büyük ve teknik plânlarla, ilk okullardan üniversitelere kadar çalışma kademeleri vücuda getirmişti. Türk basketbolü, elbette, çok iptidaî idi. En modern şekillere yukardan başlanıyor, gerisi düşünülmüyordu. Böyle basketbol olmazdı. Neticeler meydandaydı. Bir oyuncunun senesini, saatlerine inerek programlıyan "ileriler" in yanında sahada ve masada çok "geri" idik. Çeşitli şampiyonalara iştirak etmek az fayda sağlardı. Mesele, bu şampiyonalara ciddî ümitlerle katılabilmek için yapılması lâzım gelen ilk çalışmaları yapabilmekti.

Basketbolcularımız kampta
Sayı yeme idmanı...

Galatasaray - Altay maçından görünüş
Hakemi boş yere aramayınız

Hakemler

Hoca'nın ettikleri

Geçen hafta, İtalyada maç idare etmeğe giden bir Türk hakemi, hareketinden önce şöyle diyordu: "İtalya ikinci kümesinin en mühim karşılaşmasını oynatacağım. Bari - Venezia bir terfi maçıdır. Müsabakayı kazanan taraf birinci lige terfi edecektir. Bundan başka birçok maçları idare etmem için teklifler yapıldı."

Bir Türk hakeminin, çirkin teranelerle çınlayan sahalarımızdan çıkarak futbolun bir ilim olarak kabul edildiği memleketlerde maç idare et-

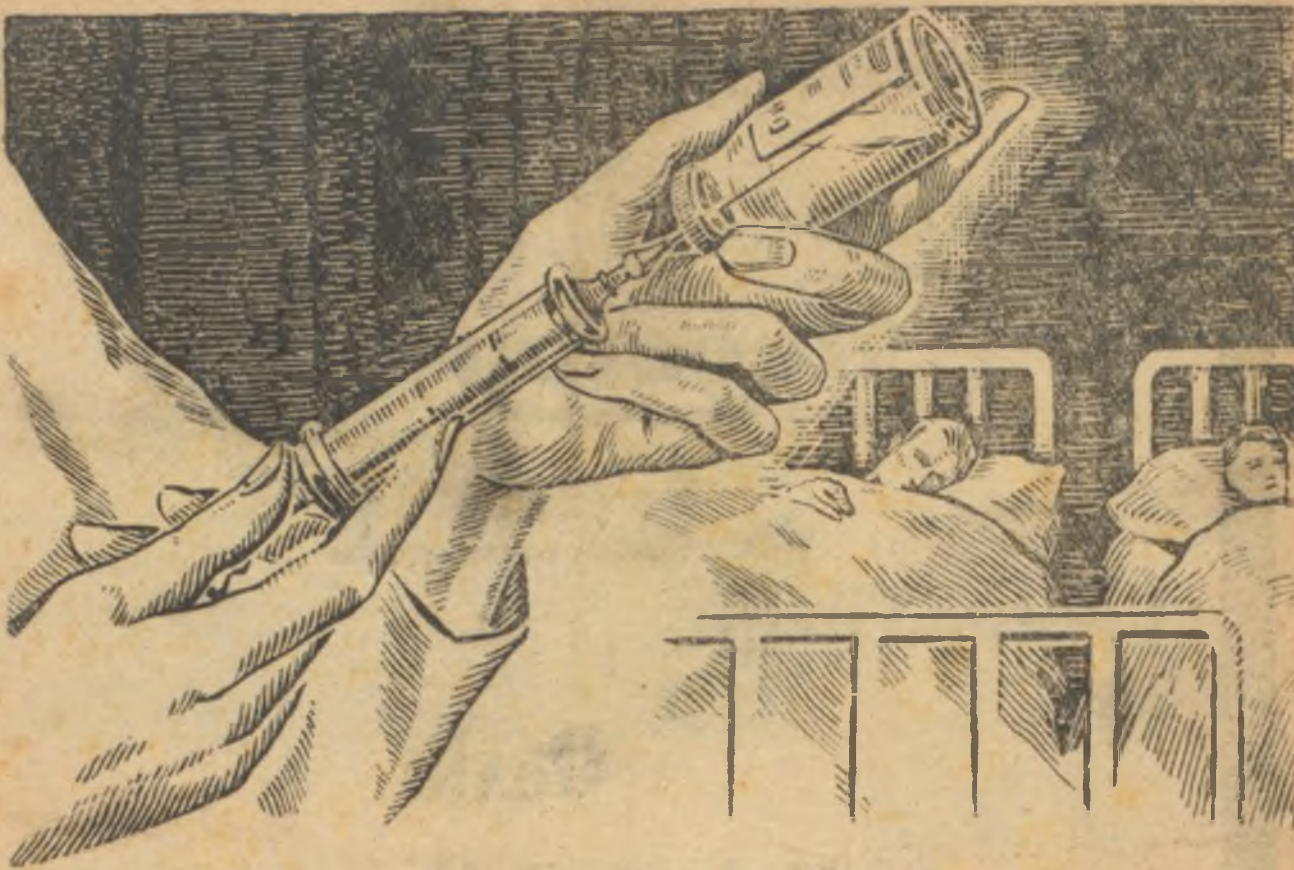
Lig şampiyonu Fenerbahçe takımı
Mükâfat: Turistik gezi

mesi, iftihar edilecek bir haldi. Bununla beraber aynı hakemin yanıldığı bazı noktalar vardı. Çünkü Bari - Venezia bir terfi maçı değil, İtalya ikinci profesyonel kümesi puan cetvelinde mühim bir değişiklik yapmıyacak alelâde bir karşılaşmaydı. Verona ve Catania'nın 42 puanla liderlikte bulundukları kümede, Venezia 39 puvanla beşinci, Bari ise 32 puvanla onuncu durumdaydı. Türk hakemi, doğrusu aranırsa İtalyan "talebe hakemlerinin" idare ettiği bir maça gidiyordu. Beyanat, vaziyeti bilenleri açıkça güldürmüştü. Yeni hadiseleri beklemek gerekiyordu. Nitekim aynı hakemin İtalya dönüşü söyledikleri çok daha hayret vericiydi. Romada Lazio - Torino maçını "görülmemiş" bir başarıyla idare ettiğini açıklayan "Hoca", İtalyan basınının sitayişkâr neşriyatından bahsediyor, tebrikleri ve yeni davetleri anlatıyordu. "Tanıdık" gazetelerdeki alkış tatlı, fakat durum hakikaten acıydı. Lazio - Torino maçının ertesi günü intişar eden meşhur "Il Calcio" ve "Stampa Sera" gazeteleri, dünyanın namlı futbol otoritesi Vittorio Pozzo'nun bu müsabaka için yazdığı kritikleri yayınlıyarak maçın hakemine de birkaç satır tahsis etmeden geçemiyorlardı. Pozzo'ya göre "Türk hakemi" son derece kötü bir idare tarzı göstermiş, maçın büyük bir kısmını "etrafını görmeden" idare etmiştir. Bu arada Lazio'nun yediği goller katiyen nizami değildir. Hakem bariz hataları görmemiştir. Pozzo'nun kritiklerine, duymadıkları için inanmıyanlar çoktu. Fakat bu kalabalığın büyük bir kısmı, Dolmabahçe stadında aynı "Beynelmilel" Türk hakemi Sulhi Garanı Galatasaray - Altay maçını idare ederken seyredince, hakemden çok ihtiyar futbol kurdu Pozzo'ya inanmakta gecikmiyorlardı. Sulhi Garan, hakikaten "görülmemiş" bir idare gösteriyordu. Kale içinde resmen yumruklanan toplara ceza vermiyor, bir dakika sonra "telâfi" için direklere inen vuruşları penaltı ile tecziye ediyor, belinden yakalanıp "künde" lenen Altay kalecisini görmemezlikten geliyor, gayri nizami iki golü haklı itirazlara rağmen muteber addediyor, yan hakemlerini bir kere olsun dinlemiyor, kaideleri gazete sütunlarına doldururken başlama vuruşu yapıldığı anda rakip sahada gezinen oyuncuları farkedemiyordu.

Fenerbahçe

İçte ve dışta

İstanbul lig şampiyonu Fenerbahçe, Almanya seyahatine başlarken taraftarlarını ve spor çevrelerini gizli bir ümitsizlik kaplamıştı. Sarı-Lâcivertlilerin Almanyada yapacakları maçların hayli zor olacağı tahmin ediliyordu. Çünkü, bilenler rakipleri söylemiyorlar "inşallah kazanırız" demekle iktifa ediyorlardı. Takım Berline indikten sonra yurda gelen haberler, Almanya futbolunu takip edenleri hayrete düşürmüştü. Fenerbahçenin rakibi "Blau Weis 90" adında hiç tanınmamış bir takımdı. Almanya futbol maçları dört bölgeye ayrılmıştı. İlki "Süd", meşhur Nürnberg, Kickers Offenbach, Stuttgart ikincisi "West" şampiyon Borussia Dortmund, Schalke 04, üçüncüsü "SW" Walter kardeşlerin Kaiserslautern'i, dördüncüsü "Word" Hamburg, Hannover gibi tanınmış takımları içine alarak on altılık kümeler teşkil ediyordu. Bir de çok zaman lig dışı sayılan "Berlin" gurubu vardı ve işte Fenerbahçenin rakibi Blau Weis bu kümenin yedincisiydi. Ekseriyetini fabrika ve müessese kulüplerinin teşkil ettiği Berlin gurubunda Blau Weis, 22 maçta 25 puvanla 42 atıp 35 yiyerek yedinciydi. Böylece Fenerbahçenin Almanya maçları ehemmiyetinden çok şey kaybetmiş oluyordu. Çünkü Sarı-Lâcivertliler Berlinde, ne İngilteredeki kadar kuvvetli, ne de Rusyadaki kadar mühim rakiplerle, oynamıyorlardı. Blau Weis'e 5-3, karmaya 4-3 galebe çalıyorlar, daha sıkı rakiplerle oynamak ümidiyle Fransaya geçiyorlardı. Takım dış seyahatine devam ederken, İstanbul, Almanya maçlarından çok kongre hazırlıklariyle alâkadardı. Sarı-Lâcivertli camiayı sevince boğan bir haberi idealist gurup veriyor ve şöhretli Hacı Bekirin tekrar idarecilik faaliyetine başladığını bildirerek, muhalefetin seçim listesinde yer aldığını açıklıyordu. Yavuz İsmet ve Hacı Bekir açıkçası büyük bir kozdu. 14 Temmuzda yapılacağı bilinen kongre için iki tarafın kozları da hazırdı. Fakat "Kupa beyi" şimdilik İstanbul grubundaydı.

Hastanızın Hayatı Sizin Elinizdedir

Binlerce benzeri gibi, hastanız da çok tehlikeli bir ameliyat geçirmiş bulunuyor Anestezinin tesiri altında odasına götürüldüğü andan itibaren hayatı bünyesinin tabii mukavemetiyle sizin gibi, iyi yetişmiş bir hemşirenin ellerine tevdi edilmiş bulunmaktadır

Doktorun verdiği talimat dairesinde muayyen zamanlarda hastanızın nabzını kontrol edecek, ateşine bakacak, ağrı dindirici ilâçlarla antibiyotik iğnelerini yapacaksınız. Tansiyon düşüklüğü ile moraran tırnakların ifade ettiği tehlikeyi bildiğiniz için, bu gibi vaziyetlerde derhal doktora haber vereceksiniz. Hasta anestezinin tesirinden kurtulmaya başlayınca tatlı sesinizle teskin ederek maneviyatını yükselteceksiniz. Hastanızın yemeğini yedirecek, temizliğini temin edecek ve büyük bir dikkatle sıhhatında vuku bulacak tahavvül ve inkişaflarla alâkadar olacak ve verilen ilâçları muntazaman kaydedeceksiniz.

Başarılı bir ameliyattan sonra bu gibi çeşitli tıbbi teferruatın tatbikinde gösterilecek itina ve bilgi derecesi çok defa bir hayatın kurtulmasını temin eder.

Ameliyatı takip eden tehlikeli devrede ancak derin bir mesuliyet hissi taşıyan ve anlayışla hareket eden iyi yetişmiş bir hemşire hastaya başarı ile bakabilir.

ÇALIŞMAK İSTİYOR MUSUNUZ?

Türkiye'de bugün 3.000 mevcuda mukabil 30.000 hemşireye ihtiyaç vardır. Kadının yüksek meziyetlerinden faydalanan bu mesleğe girmekle rakipsiz ve mizacınıza en uygun bir işe atılmış olursunuz. «Hemşire olabilir miyim?» broşürümüzü isteyiniz.

E. R. Squibb and Sons İlâçlar A. O., Levent, İstanbul

SQUIBB
İLÂÇLARI
1858 DENBERİ

Hemşire Doktorun Sağ Koludur